

"SION," an Armenian Monthly of Religion, Literature and Philology
Printed in JERUSALEM

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

	երես
ԽՄԱՍԳՐԱԿԱՆ	
— Վերագործ Ս. Աթոռոյ Նուիրակին.	65
— Յիսուսի մարդութիւնը.	69
ԿՐՕՆԱԿԱՆ	
— Եղիայի տեսիլք.	72
— Ոսկրուայ.	ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ Ա. ՔԷՆՅ. ՈՍԿԵՐԻԶԵԱՆ
— Եմմաուսի ճամբորդները.	ՊԱՐԳԵՒ ՎՐԴ. ՎՐԹԱՆԷՍԵԱՆ
	79
ՀԻՆ ԷԶԵՐ	
— Խրատ պիտանի.	Հրատ. Ն. ԵՊՍ. ԾՈՎԱԿԱՆ
	81
ԲԱՆԱՍՏԵՂԺԱԿԱՆ	
— Հայելիին դիմաց.	ԵՂԻՎԱՐԴ
— Զրոյց տնակիս հետ.	ՕՇԱԿԱՆ ԱՐԵՂԱՅ
	83
ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ	
— Համալուրացիի Օրինագիրքը (4).	ԱՆՈՒՇԱԻԱՆ ԱՐԴ. ԶՂԶԱՆԵԱՆ
	84
Արժանքի ճանաչողութեան աշակցութիւնը Երուսաղէմի աղետալներուն.	ՇԱԽԱՐՇ ՔԷՆՅ. ՄԵՀՐԱՊԵԱՆ
	90
ՔԱՐՈՋԻՕՍԱԿԱՆ	
— Հովուական Աստածաբանութիւն (2).	ԳՐ. Ա. ՍԱՐԱՖԵԱՆ
	95
Մարդ մը եւ գործ մը.	ԵՂԻՇԷ ԱՐԹԵՊԻՍԿՈՊՈՍ
	101
ԻՄԱՍՏԱՍԻՐԱԿԱՆ	
— Բանապատեցութիւն.	ԶԱԻԷՆ ԱՐԵՂԱՅ Զ.
	104
Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՆԵՐՍԷՆ	
— Հեռագիրներ.	106
— Եկեղեցական-Բեմական.	106
— Պատեցական.	111
— Ս. Զատիկի ուխտաւորութիւնը.	112
— Ս. Թարգմանչաց վարժարանի սկսուցներու եւ արձուկներու երդման արարողութիւնը.	112

ՍԻՈՆԻ Տարեկան բաժնեգինն է՝ բոլոր երկիրներու համար՝ Անգլ. Շիլին 15

Redaction of the Armenian Monthly SION

Armenian Patriarchate,

P. O. B. 4001

Old City - Jerusalem

Via Amman (Jordan)

— Ս Ի Ո Ն —

ԻՇ. ՏԱՐԻ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

1953

ՄԱՐՏ-ԱՊՐԻԼ

ԹԻՒ 3-4

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՎԵՐԱԴԱՐՁ Ս. ԱԹՈՌՈՅ ՆՈՒԻՐԱԿԻՆ

Այսինքն առաջ, երբ Ս. Աթոռոյ նուիրակը Գեր. Տ. Սերովբէ Ծ. Վրդ. Մանուկեան տակաւին Հարաւային Ամերիկայի իր հանգանակութեան գործին մէջն էր, Սիոն-ի այս էջերէն մեր սրտագին շնորհակալութիւնը կը յայտնէինք Հարաւային Ամերիկայի մեր եկեղեցանուէր և ազգասէր հարազատներուն, ամենուրեք Ս. Աթոռոյ նուիրակը դիմաւորուած ըլլալուն համար Հայու վայել հիւրընկալութեամբ, սիրով և առատաձեռնութեամբ: Իր վերադարձի այս առիթով անգամ մը ևս կ'ողգինք մասնաւորել մեր շնորհակալիքն ու երախտագիտութիւնը բոլոր անոնց՝ որոնք Պուէնոս Այրէսէն սկսեալ մինչև Մօնթէվիտէոյի, Սան Բաւոյի, Քորտովայի, Ռոսարիոյ և հեռաւոր Ռիօ տէ Ժանէրոյի հայ զաւղութներուն մէջ չթերացան մխիթարութեան առիթը հանդիսանալ Պաղեստինի աղիտահար, անաւեր և ընչազուրկ մերազն ժողովուրդին և Ս. Յակոբեանց ազգապարծան Հաստատութեան, որ այնքան պէտք ունի, այս նեղ օրերուն մանաւանդ, իր հարազատներու օժանդակութեան:

Անշուշտ թէ հանգանակուած գումարներու մեծ կշիռը առհասարակ այրինքնու լուծմաներով է որ կը գոյանայ: Մեր եկեղեցիներու, դպրոցներու և ազգային հաստատութիւններու յիշատակարանները կը վկայեն միահամուռ թէ հայ այրինքնու լուծմաներով է որ դարերով վառ մնացած են մեր եկեղեցիներու կանթեղները, քնոնց շնորհիւ ապրած է հայ որբը և կենսունակ մնացած մեր իրթական և բարեսիրական հիմնարկները:

Զոհողութեան ոգին միշտ արթուն եղած է մեր մէջ, կազմելով լաւագոյն և համբուրելի յատկութիւններէն մին, դարաւոր զոհողութեանց ճամբէն անցնել զիտցող մեր ժողովուրդին: Եթէ յաճախ մեզի պակսած է իմաստութիւնը, սակայն երբեք զոհողութիւնը, եւ արդէն ի՛նչ կրնայ արժեք կեանքը, եթէ ան կոտորած՝ ճրագի մը պէս՝ ամէն օր կը ծխայ ինքն իրեն համար միայն: Մեր ժողովուրդն ու իր կեանքը երաշխաւորող արժէքները դարերով այդ զոհողութիւններով են ապրեր և ինքը գինն է այդ նուիրարներութեան:

Միւս կողմէ սակայն ակներև և ցցուն է մեր ազգային արժէքներու զանաձանակին մէջ մեր բարեպաշտ և ազգանուէր հարուստներու իշխանական նուիրատուութիւններու կշիռը: Ժիշդ չէ հասարակ տեղիք դարձած այն ասութիւնը թէ մեր դրամատէրները շատ յաճախ ժլատ են եղած իրենց ազգին մեծ կարիքներուն նկատմամբ: Անշուշտ գտնուած են անհատներ, որոնց թիւը միշտ քիչ եղած է բարեբախտաբար, որոնք իրենց հոգին ու ձեռքը միշտ զոց պահած են ինչպէս իրենց ազգային, այնպէս ալ իրենց անձնական կարիքներուն նկատմամբ, սակայն այդպիսիները մեծաւ մասամբ հիւանդագին խառնուածքներ եղած են, ոսկեհորթի պաշտամունքին մէջ մոռցած իրենց ժողովուրդն ու Աստուած:

Եթէ նկատի առնենք մեր պատմութեան կանխող դարը, և մեր ազգային կեանքի վերջի շրջանները միայն, հաշուելով արդիւնքները հոգեկան այդ բխու մին, Գէորգեան, Ներսէսեան, Լազարեան, Ստանասարեան, Կիւպէնկեան, Մելքոնեան, Նզիբյեան, Նուպարեան անուններով ծանօթ, մատնանշած կ'ըլլանք արդիւնքները որոնք զոյաւորուած են Հայ հարուստներու իշխանական մեկենասութիւններով:

Մեծութեան զաղտնիքը անպատճառ գիտութեամբ, զարգացմամբ կամ դաստիարակութեամբ չէ որ կը բացատրուի: Մեծ մարդոց հոգիին բացատրութիւնը պէտք է որոնել յաճախ հոգիին մէջ այն ժողովուրդին, որուն զաւակներն են անոնք: Ազգին նկարագրին մէջ ծածկուած բարացուցական շողերն են որ, անակնկալ կերպով միշտ գիտեն յայտնուիլ, ոսկի զանակներու պէս, իր այս կամ այն զաւակին հոգիին և արարքին մէջ: Բարեպաշտ մայրեր որոնցմով միշտ հարուստ եղած է Հայ ժողովուրդը, ազգասէր զործիչներ, որոնց թիւը անպակաս եղած է մեր ժողովուրդին մէջ, կայծեր եղած են անտարակոյս մեր ազգային մեծ բարերարներու գործունէութեան: Այդ կայծը ինչպէս կ'երեւի իր արդար իւղէն կանթեղներ վառ պահել գիտէ նաև Հարաւային Ամերիկայի մեր երախտաւոր մեծատուններու հոգիին խորը ևս, զանոնք վերածելով մշտավառ ճրագներու, լուսաւորութեան և սփոփանքի սատար հանդիսանալու համար մեր ազգային արժէքներուն և կարիքներուն ի խնդիր:

Անտարակոյս թէ վերոյիշեալ բարեմասնութիւններով հարուստ անհատներ են Պուէնոս Այրէսէն ազնուամեծար Տիար Յովհաննէս Տիարպէքիրեան և իր ազնիւ կողակիցը Տիկին Մարթա, որոնց հոգիին մէջ միշտ առկայծ կը ֆայ կըօնական ու ազգային արժէքներու նկատմամբ սէր ու զոհաբերութեան ողին, հեռաւոր Ամերիկայի պանդխտութեանը մէջ:

Նոյն ազնիւ բարեմասնութիւններով օժտուած է Պուէնոս Այրէսի Եկեղեցւոյ Կեդրոնական Վարչութեան Ատենապետ Տիար Արմէն Պերկամալի, որուն նախնաձախնդրութիւնը Ս. Աթոռոյ իրաւունքներուն նկատմամբ, միջազգային այս ուստանին մէջ, ազնիւ երաշխիքը կը կազմէ իր ազգասիրութեան և բարձր հասկացողութեան:

Տիար Գէորգ Սարաֆեան, Ատենադպիր Ազգ. Կեդր. Վարչութեան և անդամ Հանգանակիչ Յանձնախումբին, իր հնչիւն զոհաբերութեան միացուած ազնուական Հայու ճիգն ու ջանքը, ամիսներով աշխատած է հանգանակութեան գործին, որպէսզի Ս. Աթոռը և անոր հովանիին պատասպարան գտած իր

հարազատները, ունենան սպասուած կարելի օժանդակութիւնը Հարաւային Ամերիկայի իրենց բախտաւոր արեւակիցներէն:

Նոյն զգացումով իր բարոյական և նիւթական մասնակցութիւնը բերած է Տիար Արթիւրօ Սարգիսեան, Փոխ Ատենապետը Կեդր. Վարչութեան և Ատենապետը Հանգանակիչ Յանձնախումբին: Ամենէն սիրուած ու յարգուած այս պատուական Հայը բրած է իր լաւագոյնը, որ ձեռնարկը ամենուրեք յաջողութեամբ պսակուի:

Ատոնց կարգին իրենց սիրելի մասնակցութիւնը բերած են, Ս. Աթոռոյ ի նպաստ եղած սրբազան ձեռնարկին, նոյն կերպով Տիար Գրիգոր Կառավարեան և Տիար Յովհաննէս Պալեան, բարեջան անդամներ Հանգանակիչ Մարմին, որոնք Հայու վայել զգացումներով, միշտ պատրաստակամ, ամիսներով շրջած են դուռնէ դուռ և սիրտէ սիրտ, խնդրելով Հարաւային Ամերիկայի ազնիւ մեքազնէից լուծանքները, ի խնդիր Ս. Աթոռին:

Երուսաղէմով խանդավառ, անոր կրօնական ու ազգային հարստութեանց և դերին գիտակից անձնաւորութիւն մըն է Տիար Գրիգոր Ձինոգեան և իր գաւազները, որոնք իրենց հեռաւոր պանդխտութեան մէջ գիտեն նախանձախնդրօրէն պահել ազգային աւանդութիւնները և ի հարկին զոհել իրենց լաւագոյնը՝ փրկելու և պահպանելու համար անցեալէն մեզի ժառանգ մնացած նուիրականութիւնները:

Առեւտուրը կեանքի այն ասպարէզն է, ուր ժողովուրդ մը կրնայ փայլեցնել իր ամենէն իրական արժանիքները. կեանքի ամենէն գործնական բեմնէն է ան, և անոնք միայն կրնան երեւիլ ու յարատեւել անոր վրայ, որոնք կեանքի ողմիտ հասկացողութիւնը և աշխարհի ու մարդոց հետ յարաբերուելու արուեստը ունին: Ուրախութիւն է մեզի հաստատել թէ Հարաւային Ամերիկայի մեր հարազատները ունին և ժառանգած են իրենց նախնեաց այդ ջիւղը՝ առեւտրական կեանքի սէրն ու յարմարութիւնները, զորս կը զործածեն և կը փայլեցնեն այնքան արժանիքներով բոլոր հորիզոններուն ներքեւ:

Պուէնոս Այրէսէն վերջ, սրտազին նուիրաբերութեանց նոյն թափը շարունակուած է, լաւագոյն արդիւնքներով, Մոնթեվիտէոյի գաղութին մէջ: Հանգանակութեան գործը հովանաւորուած է Եկեղեցւոյ Վարչութեան կողմէն, Ատենապետութեամբը Տիար Գրիգոր Պէրկամալիի, որ բարենպաստակ այս ձեռնարկին բերած է իր նիւթական ու բարոյական քաղցրազին աջակցութիւնը:

Սան Բաւլոյի մէջ նուիրահաւաքութեան գործը հասած է իր լաւագոյն ու բարձրագոյն չափին: Տիար Վահրամ Քէօթէնէճեան, իր նիւթական ու բարոյական բարձր չափանիշերով հանրածանօթ Հայը, բերած է իր իշխանական մասնակցութիւնը հանգանակութեան, ամենաբարձր չափով, մեծագոյն մասնակցողը հանդիսանալով թէ Հիւսիսային և թէ Հարաւային Ամերիկայի մէջ երեք տարիներէ ի վեր ձեռնարկուող հանգանակութեանց: Տիար Վ. Քէօթէնէճեանը բազմաշնորհ հայրն է պրագիլեան կառավարութեան երեսփոխան Ուպարաճա Քէօթէնէճեանի: Ուրախութիւն է մեզի համար հոս հաստատել կարենալ թէ Տիար Վահրամ Քէօթէնէճեանը մին է անտարակոյս ազգային այն պարծանքներէն, որոնք կոչուած են իրագործելու շատ աւելի մեծ դերեր, յանձնելու համար իրենց անունը սերունդներու երախտագիտութեան:

Նոյնպէս հողիով հարուստ պատուական ուրիշ Հայ մը, Տիար Անդրէաս Ճաֆէրեան, Ատենապետը Եկեղեցւոյ Կեդրոնական Վարչութեան, որուն ազնիւ և անգուլ ջանքերուն շնորհիւն է որ Սան Բաւոյի հանգանակութեան գործը հասած է իր լաւագոյն արդիւնքին: Այս բարոյական անկշռելի օժանդակութեանէն զատ անիկա բերած է իր նիւթական օժանդակութեան բաժինը ևս, կրկնապէս շնորհապարտ կացուցանելով զմեզ բոլորս:

Մեր սրտազին շնորհակալութիւնները նոյնպէս ճորձ Բըզդալլա Թահանին և իր եղբայրներուն, արժանաւոր զաւակները իրենց եկեղեցաշէն և ազգային մեծ բարերար հօրը: Ինչպէս նաև Տեարք Գասպար և Մարկոս Գասպարեան եղբայրներուն, որոնք շնորհիւ հանգանակութեան բերած իրենց լայն աշակցութեան, երախտագիտութեան արժանի անհատներ կը մնան մեզի համար:

Հանգանակութեան այս ձեռնարկին իրենց համեստ բայց անուշիկ մասնակցութիւնը բերած են նոյնպէս Քորտաձայի, Ռոսարիոյ և Բիօ տէ Ժանէյրոյի փոքրիկ զաւութները:

Ասոնց կարգին կը մասնաւորենք անգամ մը ևս մեր եղբայրական շնորհակալութիւնն ու գոհունակութիւնը Հոգ. Տ. Թարութիւն Վրդ. Մուշեանին, Ս. Աթոռոյ մեր հարազատին, ինչպէս նաև Հոգ. Տ. Ներսէս Ծ. Վրդ. Տօլապճեանին, նախկին Միաբան Ս. Աթոռոյ, և մեր սիրելի հայրենակից Արժանապատիւ Տ. Եզնիկ Աւագ Քինյ. Վարդանեանին, որոնք իրենց զրուածքներով, քարոզներով, կոչերով և բարոյական աշակցութեամբ, ազնիւ զգացումներու սերմեր ցանցին հողիներուն մէջ, յետոյ որաներով զանոնք հնձելու համար:

Նիւթական այս խիստ գոհացուցիչ արդիւնքէն աւելի, սրտապնդիչ է մեզի համար լսել մեր ժրաջան Նուիրակէն, Հարաւային Ամերիկայի մեր արեւակիցներու կարօտազին ու քաղցր վերաբերմունքը մեր կրօնական ու ազգային սրբութիւններու և նուիրականութեանց նկատմամբ: Անտարակոյս թէ այդ փրկարար ոգին իր դերը ունեցած է նաև նիւթական այս արդիւնքին մէջ:

Նոյնքան ուրախառիթ ուրիշ երեւոյթ մը որ Հարաւային Ամերիկայի մեր հարազատները բոլորն ալ առհասարակ բարեկեցիկ վիճակի մէջ են, իսկ ոմանք նիւթական նախանձելի կարողութիւններու տիրացած: Այս հաւաստիքը որքան հրճուանք նոյնքան պատիւ է ունէ Հայու համար, վասնզի կամքի, խելքի և ձեռներեցութեան այս ազնիւ յատկութիւնները անձնական ըլլալէ աւելի ցեղային են, որոնք ամենուրեք զիտեն արժեցնել հայութեան անունը օտարներու առջև:

Յանուն Ս. Յակոբեանց զինուորեալ Միաբանութեան և Պաղեստինահայ մերազն ժողովուրդին, անգամ մը ևս կը կրկնենք Հարաւային Ամերիկայի մեր հարազատներուն մեր խոր երախտագիտութիւնն ու շնորհակալիքը: Եւսերթական օրհնէնք շուրջ անոնց՝ որոնք պարապ չվերադարձուցին յանուն Ս. Աթոռոյ կարկառուած ձեռքը: Տէրը Թող հազարապատիկ վարձահատոյց ըլլայ Ս. Աթոռոյ կարիքը հանդերձող մեր հարազատներուն, որոնք զիտցան արժեւորել Աւետարանի պահանջը, պատասպարելով տնազուրկները, հազուեցնելով մերկերը, կշտացնելով և արբուցանելով անօթիներն ու ծարաւիները, արժանի ըլլալով այսկերպ Աւետարանի քաղցրագին արտայայտութեան:

Երանի ողորմածաց զի նոքա ողորմութիւն գտցեն:

ՅԻՍՈՒՍԻ ՄԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Շոշափեցիք զիս եւ ձեռքի, զի ոգի մարմին եւ ուխտս ոչ ունի:

Թիսուսի հրաշալի Յարութենէն վերջ, տակաւին հաւատացեալներու և նոյն իսկ առաքեալներու խումբին մէջ անհատներ կային, որոնք երկմտանքի մէջ էին ամենուրեք պատմուող այս հրաշալի դէպքին նկատմամբ: Դիւրին չէր մարսել մարդկային պատմութեան այս անակնկալը, նոյն իսկ անոնց կողմէն որոնց չէր պակսած հաւատքը:

Տակաւին քանի մը օրեր առաջ, անոնք բոլորը կսկիծը սրտերնուն՝ արցունքոտ աչքերով տեսած էին իրենց սիրելի Վարդապետը չարչարանքներու ներքեւ, խաչը ուսին, դէպի Գողգոթայ առաջնորդուիլը: Խորունկ բեկումով նայելէն Անոր տրտում աչքերուն, և ընկճուած իզուր գալարել էին իրենց ձեռքերը և ապա հովիւր գարնուած ոչխարներու նման ցրուել էին ու պահուլտէր:

Բայց յանկարծ Վերնատան կարելի ապահովութեանը մէջ, այժմ կը լսէին իր ձայնը, կը տեսնէին նորէն իր գերազանցօրէն քաղցրացած կերպարանքը, որ անուշ տրտմութեամբ, բայց եղբայրօրէն, կը մեղադրէր զիրենք իրենց կարկամ ու վեհերոտ հաւատքին համար, ու կը հրաւիրէր զիրենք որ մօտենան և շօշափեն զիրեք և մօտեցնեն իրենց մատները իր վէրքերուն, որոնք կը մնային դեռ բաց իբրեւ գերագոյն ապացոյցներ մարդերու անարգարութեան և խոշտանգումին:

Թիսուս իր Յարութենէն վերջ, իր այս քանի մը երեւումներով, նպատակ ունէր համոզելու իրենները իր վերակենցաղումի իրականութեան մասին: Իսկ ինչ որ այս հրաշալի դէպքէն մնաց իր աշակերտներու և հետեւողներու մօքին ու հոգիին մէջ, իրենց Յարուցեալ Վարդապետը տեսած ըլլալու ստուգութիւնը եղաւ. խորունկ և անայլալ համոզում՝ որ կ'արտայայտուի յաղթանակի ճիշի մը պէս զուարթ և հզօր իրենց խօսքերուն մէջ:

Խնդրոյ առարկայ իրողութիւնը, կեդրոնական կարեւորութիւն ունէր իր աշակերտներու համար, մնացեալ մանրամասնութիւնները որոնք յետոյ չորս աւետարաններու գրութեան ժամանակ և անկէ վերջ խնդրոյ առարկայ եղան, ոչինչ կրնային աւելցնել և կամ պակսեցնել տեղի ունեցած այս փառաւոր իրողութենէն: Աղէտը որ ժամանակաւորապէս վերջ կը դնէր Փրկչի գործունէութեան այս աշխարհի վրայ, ոչ միայն չէր բաժնէր իր աշակերտները իրմէն և զիրեք մեզմէ, այլ աւելի կը միացնէր իր աշակերտներու միտքն ու հոգին իր կենդանի անձին: Թիսուս այս կերպով կ'ապրի ու կը գործէ իր Եկեղեցիին մէջ, շնորհիւ Զօրութեան մը՝ որ կախում չունի ոչ ժամանակէն և ոչ միջոցէն:

Բոլոր անոնք որոնք արդի գիտական մտածողութեամբ կ'ուզեն առարկել Յարութեան, պէտք է նկատի ունենան թէ պատմական դէպք մը, որուն կը վկայեն չորս աւետարանիչները, առաքելական դասը և անոնց ամենէն եռանդուն ներկայացուցիչը Պօլոս առաքեալը չի կրնար հերքուիլ, ճիշդ պատմական

ըլլալուն համար: Պէտք է խորին համոզումով և ստուգութեամբ կրկնել թէ աստուածաբանական ծանօթոյքները կրնան կորսուիլ տարամուծեան մէջ, թէ բարեպաշտութիւնն իսկ կը մթաւնի, եթէ Յարութեան իրողութենէն ի բաց հանուի պատմական հիմը: Եթէ իրողութիւնը առանց զաղափարի, անհոգի մարմին է, զաղափարն ալ՝ առանց իրողութեան՝ իրականութենէ պարպուած ստուեր մըն է ինքնին: Միւս կողմէն սակայն աստուածաշնչական վաւերագրներուն վկայութիւնը անառարկելի է, մանաւանդ Պօղոս առաքեալինը, որ Փրկչի մահէն հազիւ երեսուն տարի վերջ գրուած հանրային նամակի մը մէջ, պաշտօնական ատենագրութեան մը ճշտութեամբ կ'ըսէ թէ Քրիստոս մեռաւ մեր մեղքերուն համար, ըստ Սուրբ Դրոց, Յետոյ թաղուեցաւ: Երկու օր ետքը, սակայն, Անոր Յարութիւնը հաստատուեցաւ, յալորդաբար երեւեցաւ Պետրոսի, տասներկուքին, հինգհարիւր եղբայրներուն, Յակոբոսի և վերջապէս Պօղոսի:

Այնքան ճշգրիտ են այս մանրամասնութիւնները, որ այս բացորոշ իրողութեանց առջև կամ պէտք է խստիւ մերժել Առաքեալը և իր հաւաստումները, որ զլիսովին հակառակ է Քրիստոսի կրօնքի պատուին և պատմութեան ու աւանդութեան, և կամ պէտք է ընդունիլ թէ այս զլխաւոր ակնատեսները, բոլորն ալ, զոհեր եղած են պատրանքի մը: և կամ վերջապէս եթէ առաքեալները չեն խաբուած, կը մնայ ընդունիլ բոլոր նախկին քրիստոնեաներուն հետ, անոնց վկայութեան վաւերականութիւնը, թէ այս հաւատքը կը բացատրուի Տիրոջ Յարութեան իրողութեամբը միայն: Հաւատացած են՝ վասնզի տեսած են, տեսած են՝ վասնզի տեսնելու բան մը եղած է, վասնզի Յիսուս, զոր իսկապէս տեսած են, իրապէս գերեզմանէն Յարութիւն առած էր:

Ոմանք, նոյնիսկ հաւատացեալներէն, կը սիրեն ըսել թէ մեր հաւատքին համար բաւական է որ Քրիստոս կենդանի է իր հոգիովը, ինչ որ ըսել պիտի ըլլար թէ մարմնի յարութիւնը մեծ կարևորութիւն մը չունի: Սակայն պէտք է շեշտել թէ այդպէս չէր առաքելոց և նախնի եկեղեցիին հաւատքը: Որովհետև այն մտածումը թէ Յիսուս կրնայ վերապրիլ միայն իր հոգիովը՝ տեղ չի կրնար գտնել մանաւանդ Պօղոսի մտքին մէջ: «Եթէ Քրիստոս չիցէ յարուցեալ, ընդունայն են հաւատքն ձեր, և ի մեղս ձեր կայցեք»: Եթէ Քրիստոս յարութիւն առած չէ, ոչ միայն մեր մէջ չի կրնար ունենալ այն ներգործութիւնը զոր մենք կ'ենթադրենք, այլ ընդմիշտ բաժնուած կը մնայ անիկա իր եկեղեցիէն, վերջնականապէս ընկուզուած մնալով գերեզմանին, ու մենք, իր կարծեցեալ աշակերտներս, առանց Աստուծոյ և առանց յոյսի կը մնանք եկեղեցիին մէջ:

Ահա թէ ինչո՞ւ իր աշակերտները լեցուած էին գերմարդկային զօրութեամբ մը, որ մինչև այն ատեն վախկոտ ու դողահար այդ մարդիկը գօտեպընդեց ու մազնիսացուց և մղեց բացայայտ քարոզելու զաղափարներու մասին՝ որ մինչև այն ատեն զիրենք վերապահ կը թողուր: Ի՞նչ էր ուրեմն այն անսովոր ու ձգողական ոյժը որ հազարաւորներ իրենց կ'առաջնորդէր, և այն հաւատքը որ սիրով մահուան կը տանէր զիրենք, զարմացնելով ժամանակի հեթանոս իմաստասէրները, եթէ ոչ այն խորունկ հաւատալը թէ Յարութեանէ վերջ իրենք տեսած ու շօշափած էին իրենց Տէրը և հպած իր վէրքերուն:

Չկայ աւելի մեծ և յուզիչ փաստ քան վերքին ապացոյցը. ամէն ինչ կարելի է մոռնալ կեանքի մէջ, բայց երբեք վէրքը, ցաւը, արիւնը, ու անոնք

տեսած էին ցաւը, արիւնը և վէրքը իրենց Տիրոջ։ Արիւն մարտիրոսաց սերմ հաւատացելոց ըսած են հինները, և ասիկա իրականութիւն է։ Ի՞նչ են ապացոյցներդ, հարցուցած էր Նաբոլէոն իր մէկ սպային, որ պատերազմէն վերջ վարձատրուելիքներու ցանկին մէջ չէր անցած, ու սպան բացած էր իր կուրծքը և ցոյց տուած էր իր վէրքերը, և այս՝ բաւական եղած էր որ ինքը կայսրէն ընդունի մեծագոյն պարգեւը։

Յիսուսի Յարութեան հրաշափառ տօնին մէջ, մէկ կողմէն կեանքի գեղեցկութիւնը և միւս կողմէն Աստուծոյ սէրը այնքան հրաշալիօրէն կ'ապացուցուին, որ մարդկային իւրաքանչիւր արարքը, Սիրոյ և ծառայութեան անձնիւր գործը նոր արժէքով կ'երևի, առանց յոգնեցնելու և յուսահատեցնելու զմեզ կեանքի նեղութիւններուն և տառապանքներուն առջև։

Գերեզմանը սկզբնակէտ մը եղաւ Յիսուսի կեանքին, և անով մարդկային կեանքին։ Հոն ուր վերջացած կը կարծուէր իր կեանքն ու գործը, նոյն այդ թափուած Գերեզմանէն պիտի վերանորոգուէր անոնց զօրաւոր ու հրաշալի իրականութիւնը։ Յիսուսի Յարութիւնը այլաբանութիւն մը չէ, այլ իրականութիւն մը, որ պատուած է այլևս մահուան վարագոյրը և միացուցած իրարու ընդմիջտ կեանքը անմահութեան, ժամանակը անժամանակին։

Այս տեսակէտով պէտք է ըսել թէ մենք եղած ենք ժողովուրդ մը, որ շատ գերեզմաններ է ունեցեր, ինչպէս հողին վրայ, այնպէս ալ իր հոգիին մէջ, և եթէ կրցեր է ապրիլ դարերով, պատճառը այն է որ զանոնք բնաւ զոցուած չէ նկատած, ընդհակառակն՝ անոնց մէջէն տեսած է ապագան և շարունակած իր կեանքը։ Հաւատացած է Յիսուսի Յարութեան, անոր բացուած Գերեզմանին, և երգած իր հոգիին խորէն, փառք հրաշալի Յարութեան և ատով հաւատացած իր Յեղի Յարութեան։

Թարգալից մատներով մօտենանք մեր Տիրոջ, Զատիկի այս ծաղկած ու զուարթարար օրուան մէջ, և շօշափենք իր վէրքը ու կասկած չունենանք իր մասին։ Թօթափենք մեր հոգիէն անհաւատութեան և կասկածի մութ ստուերները, և նման Յիսուսի Գերեզմանը պահող զինուորներուն, հաւատանք իր ուժին ու զօրութեան, երբ տեսան զինքը կենդանի ու յաղթական Գերեզմանի մուտքին։

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

ԵՂԻԱՅԻ ՏԵՍԻԼՔԸ

«Եւ առ Տէր ցեղիս, եղես դու վաղիս եւ կացցես ի յերիմ անդ առաջի Տեառն. եւ անա Տէր անցցէ, եւ հոգի մեծ ուժգին ուր զկերիմս քակիցէ եւ զվէմս խառակիցէ առաջի Տեառն եւ ոչ ի հոգմն Տէր. եւ յես հոգմոյն Եարմումն, եւ ոչ ի Եարմումն Տէր, եւ յես Եարմումն հաւր, եւ ոչ ի հաւրն Տէր. եւ յես հոգմն ձայն մեղմոյ օղոյ: Եւ եղիս իբրեւ լուսաւ Եղիս» ծածկեաց գերեստ իւր մաշկեկան, եւ եղիս եւ կաց ի ճեմոյ ալբին»:

Գ. ՅԱԳ. ԺԲ. 11 - 13

Ներքին աստուածապետական շրջանի ճշմարիտ հերոսներէն է: Անարդարութեան, ապականութեան եւ կուսակաշտութեան տըխուր այս շրջանին, անիկա քաշուած անապատ, լեցուած էր Աստուծոյ փառքովն ու մտածումովը, եւ ի զին ամէն զոհողութեան կը ջանար վերահաստատել Նիզովայի տիրապետութիւնը: Նման Յովհաննէս Մկրտչին, որ իրմէն ինք զարեւր վերջ պիտի գար, շփոթեւելու աստիճան իրեն հետ, Ներքին անապատէն Աքաաբի պալատը կուգար հոն յայտարարելու Աստուծոյ սպառնալիքներն ու պատուհանները: Այնքան ուժգին ու տպաւորիչ էր իր խօսքին շեշտը եւ ձայնին կրակը, որ բոլորը իր շրթներէն կը մնային կախ: Ժողովուրդը խանդավառուած իրմով, ջարդի կ'ենթարկէր Բաաղու գիմակազերծ եւ սուտ քուրմերը Դարմէշ լեւան վրայ, անգամ մը եւս յայտարարելով զՆիզովան իբրեւ ճշմարիտ Աստուած իսրայէլի:

Սակայն, աւա՜ղ, օրուան մը խանդավառութենէն վերջ, կեանքը կը մտնէր իր սովորական ընթացքին մէջ, Աքաաբը եւ Յեղաբէլ կը մնային նոյն եւ անփոփոխ, իսկ ժողովուրդը, տկար հողիներու յատուկ տըխուր մտայնութեամբ, որ միայն յաշտուածութեան եւ զօրութեան մէջ կ'ուզէ տեսնել ճշմարտութիւնը, հետզհետէ պիտի նուազեցնէր իր համակրանքը Ներքին սխրագործութեանց նկատմամբ, ենթարկուելով բիրտ

ուժերու քմայքին: Իսկ Ներքին, նման բոլոր նախանձայնող հողիներուն, մէկ ծայրայեղութենէն միւսին կ'անցնէր, խորտակուած եւ յուսահատ, կարծելով թէ Աստուած կը մոռնար զինքը լքելով իր դատը: Ներքին կեանքէն յոգնած կը փախէր անապատ, խուսափելու համար Յեղաբէլի սպառնալիքներէն եւ կատաղութենէն: Կը փախէր հարաւ, հեռու Յուզայի երկրէն, ուր իր ուր մղած էր իր պայքարը, կը հեռանար դէպի Գորէթի մեծ անապատը, որ իր լերկ ժայռերու տիրուր համայնապատկերովը կը ներգրանակուէր Ներքին հողեկան վիճակին հետ: Այդ ամբոխուած հողեկան վիճակին մէջն էր երբ լսեց ձայն մը որ իրեն կ'ըսէր «Զի՞ ես դու աստ», Ներքին, մինչ այս վերջինը դառնութեամբ կը պատասխանէր, «Տէր քու դատիդ նախանձայնդիր, պարտուցայ իմ պայքարիս մէջ, Իսրայէլի որդիները լքեցին զԴեղ, խորտակուեցան Գուսաններդ, կոտորուեցան մարգարէներդ, միայն ես կը մնամ, ու վտանգի մէջ է այժմ նաեւ իմ կեանքս»:

Մեղադրելի էր անտարակոյտ Ներքին, հողեկան իր այս տաղանապին համար: Նախանձայնդիր եւ մեծ հողիներու տաղանապին է որ կ'ապրէր ան: Անտարբեր հողիներ գուցէ չկարենան ըմբռնել Ներքին այս պոռթկումը, սակայն երբ հողին բռնկած էր զազափարով մը, եւ կը ջանայ ամէն ինչ պով շահիլ այդ դատը, ու երբ անաւանդ յաշտուած է մեծաւ մասամբ իր այդ յառաջարկութեանը մէջ, նման պարտութիւն մը կրնայ յուսահատութեան եւ լքումի առաջնորդել զինքը: Իմաստասէրները կրնան իրենք գիմակուել աշակէս՝ ինչպէս որ անոնք կը դառնաւորուին, առանց պահանջելու աւելին՝ որ իրենու դասաւորումէն չը ստացուին, սակայն նախանձայնող, զաղափարի մարդիկ հեռու են այդ սառն դատողութենէն, եւ կը պահանջեն որ իրենք դասաւորեն համաձայն իրենց բուռն զգացումներուն եւ փափաքին: Ներքին մեծ խիղճ մըն էր եւ իրենք կ'ուզէր տեսնել աշակէս ինչպէս որ անոնք պէտք էր ըլլային: Ներքին մէջ բան մը կայ փոթորիկի զօր շուռնէն՝ որ կ'աւել կը տանի ամէն ինչ իր հետ: Ընկերութեան մեծ ներշնչեալն է ան եւ աստիճամբները իր ետեւէն ընդ քարշ տանելու:

կրօնական և ընկերային մեծ բարեկարգութիւններն ու յեղաշրջումները այս կարգի հաւատաւոր մարդոց գործն են: Բաւական չէ իրաւունք ունենալ, անհրաժեշտ է հաւատք և նուիրում դատին: Անձին զուրկ, ընկերութեան վրայ կրօնական կամ բարոյական ազդեցութիւն մը ի գործ դնելու համար առաջին պայմանն է:

Եւ այս ճշմարտութիւնը միայն Նիդալի պարագային չէ, անիկա կը պատկանի բոլոր ժամանակներուն: Եւ խղճի ու անշահադէտ հաւատքի մարդոց պարտականութիւնն է անդադար պայքարել կրօնքի շէջութեան դէմ:

Բայց Տէրը կը հրամայէր Նիդալին, «նեցես զուգուցիւ և կացցես ի լերին անդ առաջի Տեսուն» մարգարէն կը հնազանդէր: Այժմ կեցած Գորէր լերան գագաթին, ուրկէ իր նայուածքը կ'ընդգրկէր անսահման զոյգ տարածութիւնները անապատին ու երկնքին:

Մարգարէն յանկարծ կը նշմարէ հորիզոնին վրայ բարձրացող փռլիի ամպը, անապատի հովերէն շինուած: Երկինքը կը ծածկուէր մէկէն մուրթ և ծփուէր քողով մը, որոտում և կայծակներ իրարու կը յաշորգէին, արմատախիլ ընելով ծառերը և գողացնելով ժայռերը, աւազի ալիքները կու գային զարնուելու լեռներուն, նման իր խարակները ծեծող ծովի ալիքներուն: Ուրականը կ'անցնէր, բայց Տէրը կը բացակայէր այս փոթորիկին մէջէն:

Մարգարէն շնահատ նորէն կը դիտէր իր շուրջը, երբ յանկարծ երկիրը կը սարսէր իր հիմերէն, հողը կը բացուէր երախ առ երախ, լեռները ծաղկներու բաժակին նման կը դողային իրենց ցողուններուն վրայ: Ահռելի երկրաշարժն էր այս, որուն անհնար էր դիմանալ, բայց Տէրը չէր հրաժարուէր երկիրը գողացնող այս շարժումին մէջ:

Նիդալն զարմացած կը դիտէր այս բուրբ, երբ արտակարգ բոց մը կը լուսաւորէր շրջապատը, երկինքէն կրակներու խորածր կը շրջապատէին բովանդակ երկիրը, կարմիր բոցերու լիզուներ կ'ակօսէին թըխպտ երկինքը և ջրվէժներու նման էր թափէին լեռներու վրայ, այրելով ամէն ինչ իրենց շուրջը: Նիդալն կը անմոռկէր այս տեսարանին առջև, բայց Տէրը չէր յայտնուէր կրակի այս տեսարանին մէջ ևս:

Փոթորիկներու և կրակներու այս ահռելի տեսարանները շուտով վերջ կը գտնէին, բնութիւնն ու համապատկերը կը ստանային նորէն իրենց քաղցր և յստակ խաղաղութիւնը: Երբ ներդաշնակ ու խորունկ այս գեղեցկութեան մէջէն, նման երկինքէն հոսող երաժշտութեան, կը շարժէր անուշ գեփուրը, երանազին զգացումներով լեցնելով հոգիները, և գեփուրին մէջէն կը լսուէր Ամենակալին ձայնը և կը զգացուէր իր ներկայութիւնը: Նիդալն խորտակուած էր ինքն իր մէջ, ան կը կարծէր թէ Աստուած պիտի յայտնուէր փոթորիկի և կրակի մէջ, բռնութեան և վրէժի զգացումներով, այժմ կը զգար թէ բնութեան այս օրինակներով իրեն տրուած էր գերագոյն դասը: Սէր և խաղաղութիւն գերագոյն ստորոգելիներն էին Աստուծոյ, և Նիդալն ի զուր կը մտածէր ու կը պահանջէր վրէժխնդրութիւններ, որոնք չէին կրնար հաշտուիլ Աստուծոյ բնութեան հետ, որուն իրական անունն է Սէր: Նիդալն խորտակուած կը ծածկէր գէմբը իր վերարկուով և երեսի վրայ ինկած կ'երկրպագէր Աստուծոյ:

Հին Կտակարանի այս պատկերին մէջ, քաղցրօրէն կը շողայ նախազգացումն ու ներկայութիւնը այն ոգիին, զոր Աստուած յետոյ պիտի յայտնէր մարդկութեան նոր Կտակարանով: Նիդալն Աստուծոյ ներկայութիւնը կը կարծէր տեսնել կրակի և փոթորիկի մէջ և իր արգարութիւնը վրէժխնդրութեան փոխադարձ հարուածներով միայն: Փոթորիկներն ու կրակները Տիրոջ պատգամաւորներն են, ու նշանները իր արտայայտութեան, բայց չեն կազմեր իր ազին: Եթէ Սինայի օրէնսդրութեան և Իսրայէլի սատուած պետական կարգին մէջ Ան կը յայտնէ իր արգարութիւնն ու արգարութիւնը, սակայն իր բուն անունն ու էութիւնը Սէր է:

Գորէրի տեսարանէն անմիջապէս վերջ, Տիրոջ հաճութեամբ Նիդալն կ'երթայ գլուխելու Ազայէլը, Յէռն և Նիլսէն, անոնց միջոցաւ կազմակերպելու վրէժխնդրութեան գործը և պատուահասելու Աքաբոն ու Յեղարէլը, որոնք կոապաշտութեան կ'առաջնորդէին Յուդայի ժողովուրդը: Ազայէլ, Յէռն և Նիլսէն իբրեւ պատգամաւորներ Աստուծոյ, կրնան նկատուիլ իբրեւ հով, փոթորիկ և կրակ, բայց ասոնք նշաններ են

միայն իր արդարութեան, իր վերջին խօսքը չեն, և չեն արտայայտեր իր ամբողջական էութիւնը:

Բոլոր այդ խստութիւնները և հոգիին ու մտքին վրայ դառն կերպով իրենց ազդեցութիւնն ու կնիքը կերպաւորող նշաններն ու երեւոյթները պէտք էին որքան ասեն որ մարդկային հոգին չէր կրցած ըմբռնել Տիրոջ իրական և վերջնական Յայտնութիւնը: Սակայն այն օրէն ի վեր երբ Աստուած մարդացաւ և իբրեւ մին մեզմէ ծնաւ Բնթղեհէմի աշխարհի մէջ և աստղին ներքեւ, ընելու համար մեզ իրեն եղբայր և բարձրացնելու զմեզ բոլորս Աստուծոյ բրդիութեան, այդ օրէն սկսեալ, Որդիի և Հօր յարաբերութեամբ է որ մենք կապուած կը մնանք Աստուծոյ, վայելելով իր անսահման սէրն ու շնորհը:

Բովանդակ Հին Կտակարանը, իր բոլոր արտայայտութիւններուն մէջ, օրէնքի և փոխադարձ արդարութեան մը սկզբունքն է որ կ'երեսէ: Դրախտէն սկսեալ մինչև Սինայի բարձունքը, ու մինչև կործանումը Տաճարին, իսրայէլի մտքի ու հոգիի բոլոր արտայայտութիւնները տիրապետուած են օրէնքով: Ինչպէս կրօններու, այնպէս ալ բոլոր բարոյական և դաստիարակական դրութիւններու մէջ, ուր մարդկութեան և մարդուն մանկութիւնն է որ կը սկսի, սիրոյ և խաղաղութեան ողջոյնէն և իրագործումներէն առաջ անհրաժեշտ է օրէնքին սաստը, առաջնորդութեան և ուղղութեան երկաթեայ մականը: Նշխարի տեսիլքին մէջ սակայն, երկնքի վրայ շողացող կայծի մը նման, կ'երեւի ու կը զգացուի սիրոյ և խաղաղութեան խորհրդանշող եղող զեփիւռը: Սէրը այս կերպով վերջնական ու բացարձակ բացատրութիւնն է այն բոլորին՝ զոր Աստուած իրագործած է մարդկային պատմութեան մէջ ի շարժ ժամանակացի, և տակաւին կը փափաքի իրագործել, վասնզի առանց սիրոյ և խաղաղութեան, կեանքն ու իր սխրագործ գեղեցկութիւնները չը մնան անիրագործելի:

Ինչ որ է ձգողութեան օրէնքը ֆիզիքական աշխարհի մէջ, նոյն է Աստուծոյ սէրը բարոյական կեանքի նկատմամբ: Այն Սէրը զոր որ մը պատմութեան մէջ յայտնուեցաւ մարդկութեան, Քրիստոսի միջոցաւ, իբր Ստեղծիչ, Ազատարար և Հայր:

Անտարակոյս Քրիստոսէ առաջ այս զգացումը բոլորովին անծանօթ չէր Հրէից և կարգ մը անհատներու, սակայն դարերով ան կը մնար մեռեալ տարր, նախապաշարումներու, ծէսերու և մարդկային տիրապետող մութ ու վայրագ բնազդներու խաչ տարզէտ շեղակոյտին ներքեւ: Սակայն Յիսուսով անկա իրականութեան մը վերածուեցաւ Յիսուսէն առաջ մարդկութիւնը զայն՝ կ'անգիտանար, և Յիսուսէն զուրս նորէն ան կրնայ անգիտացուիլ, վասնզի առանց Քրիստոսի մարդեղութեան և յայտնութեան հաւատքին՝ աշխարհը դիւրութեամբ կրնայ վերադառնալ հին կռապաշտութեան և ճակատագրականութեան, որուն արտաբանական նշանները կ'երևին արդէն ժամանակակից մտայնութիւններու մէջ:

Քրիստոսը, յանուն որուն արդի քրիստոնեայ աշխարհը ծուխի կուգայ իր սէրն ու հաւատքը յայտնելու, նազովիցի ուսուցիչն ու վարդապետը չէ լոկ, հեղինակը բարոյական կարգ մը ճշմարտութիւններու և վարդապետութեան մը, այլ մարմնաուած կենդանի Աստուծոյն, տեսանելի պատկերը անտեսանելիին, որուն սէրը մեր նկատմամբ կ'սկսած է ի վերջներ, փաստուած ըլլալուն համար խաչի ողբերգական բայց փրկարար խորհուրդովն ու սխրագործութեամբը: Սէր անկասկած, աննախապաշար, հաւատարիմ և սրբագործ, որուն նման աշխարհը կ'անգիտանար Յիսուսէն առաջ, և որ անկէ վերջ մնաց անիրագործելի Եկեղեցիէն զուրս, մարդկային բոլոր ստեղծագործութիւններուն մէջ:

Բոլոր բարոյական և բնկերային վարդապետութիւնները և անոնց ստեղծած կապերը մարդկային ու ժամանակաւոր են դած են, առանց ստեղծել կարենալու ան տեւական ու մտերմիկ կապը զոր Յիսուսի սիրոյն մէջ կը շարունակէ ապրիլ Քրիստոսի Եկեղեցին: Բոլոր ուսուցումները մարդկային հաւատարմութեան, եղբայրութեան և իրաւունքներու շուրջ շինուած ու քարոզուած, մանաւանդ վերջի հարեւրամեակի շրջանին, հակառակ որ Քրիստոնէութեան պատրոյագէն կը ստանային իրենց կայծը, չկրցին մնալ հաւատարիմ իրենց սկզբունքներուն, և գացին հակառակ ծայրայեղութեան, ցեղերու խտրութեան և մարդկային

արժանապատուութեան պակասին, վասնզի հեռու մնալ ուղեցիկն աւետարանի հրաշա-
գործ, տեւական, բարախուն և տիեզերա-
կան սէրէն և եղբայրութենէն:

Եթէ Գորէբի մշուշը հետեւաբար կը
ծածկէր Սինան, սակայն կ'երևէին Բեթ-
զեհէմը, Երանութեան լեռը և Գորգոթան:
Ի դուր չէ որ Եղիան, հնութեան այդ տե-
սանողը Մովսէսին հետ միասին, փշշակիր-
ները կը դառնան Յիսուսին, Ալլակերպու-
թեան լեռան վրայ, ստեղծելու համար սի-
ւոյ այն հրաշալի կամուրջը, որ Հին Ուխտի
մշուշներու և փոթորիկներու մէջէն կ'եր-
կարի և կը շինէ Նոր Ուխտի անխորտակելի
կառանքը: Եղիան կը պարտուէր աստուա-
ծային սիրոյն մէջ, յայտնագործելով և նա-
խաձայնելով այն մեծ սէրը որ աստուա-
ծորդին յայտնութեամբ պիտի լեցնէր աշ-
խարհը, բռնկցնելով մարդոց հոգիները
մարդկային եղբայրութեան և Աստուծոյ
տիեզերական հայրութեան մեծ զգացումով:

Պարտութիւններ կան որոնք յազթա-
նակներ կ'արժեն, երբ փլատակի վերածելէ
վերջ մեր կամակոր ու կամշոտ հպարտու-
թիւնն ու վայրի բնազդները, մեր հոգին
կը լեցնեն արեւով ու սիրով, խաղաղու-
թեամբ և քաղցրութեամբ, ու անոր առջև
կը բանան հորիզոնը նոր հեռապատկերնե-
րու: Վերստին ծննդեան խորհուրդն է այս,
զոր Աստուած գիտէ պարզեւել հոգիներ-
բուն:

Այս է կերպը Աստուծոյ իր զաւակները
ճշմարտութեան գիտակ ընելու: Կերպ մը՝
լեցուն իմաստութեան և զեղեցիկութեամբ:
Նախ անոնց կը ցուցնէ իրերու լոյսը, և
այս միայն վայրկեանի մը համար, յետոյ
տակաւ երբ անոնք սքանչացումի մէջէն,
անոնց կը բանայ բովանդակ ճշմարտու-
թիւնը: Եղիան իր այս սքանչելի տեսիլ-
քէն վերջ կը մահէր աստուածային յայտ-
նադրութեան լոյսին մէջ, ճանչնալով ի-
րական կերպանքը Աստուծոյ:

Ե.

ՈՏՆԼՈՒԱՅ

(ԽՈՆԱՐՀՈՒԹԻՒՆ)

Խոնարհութիւնը օկիզմն է
հովարթ մեծութեան:

Յաւէտ պանծալի մեր հայրերը, Աւագ
Հինգշաբթի օրը, երեկոյեան տեղի ունե-
ցած խորհրդաւոր և սրտազբաւ արարողու-
թեան անունը դրած են Ուտնլուա՞յ:

Ոսնլուան, Հոգի՛, Յիսուսի կատարած
հուսկ տնօրէնութիւններուն է՛ն որտաշարժն
է և կը փնտռուի առհասարակ ամենէն,
մեծէն թէ պոտիկէն, թէ՛ն փսո՞ս, սա՞ ալ
իր հետաքրքրական և հաճելի հանդիսա-
դրումին և ո՛չ վեհ խորհուրդին համար,
որ կը մնայ փակ՝ գիրքերու մէջ, ընտրեալ-
ներուն համար միայն հասկնալի...: Արդ-
եօ՞ք կը բաժնեն, Հոգի՛, փորձառու մար-
դու համոզումս, թէ ինձմէ կը բաժնուիս,
ըսէ՛ համարձակ և տո՛ւր պատճառներդ,
շա՛տ գոհ կ'ըլլամ:

— Երէ՛ցս, կը կարծեմ թէ Ոսնլուան
կը փնտռուի թէ՛ իբրեւ ակնահաճոյ տեսա-
րան և թէ՛ իբրեւ պատկերը խոնարհութեան
խորհուրդին: Բայց կարծիքս դժբախտաբար
աւելի կը հակի ձերիկն: Թողունք սակայն
այլեւս զանգուածային սովորութիւն գար-
ձած մոլորանքը և առնենք ոգին Յիսու-
սին, որ Ոսնլուան տուաւ իբրեւ օրինակ
խոնարհութեան իսկական մեծութեան:

— Այո՛, Հոգի՛, Յիսուս զայն օրինակ
տուաւ քրիստոնեայ մարդուն, որ ինչքան
ալ մեծ ըլլայ շնայարանան՝ այլ խոնարհի
աւելի, զի ճշմարտ մեծութիւնը կը փայլի
խոնարհութեան մէջ: Երէ՛ց. — «Աստուած
ամբարտաւանից հակառակ կայ, տայ շնորհ
խոնարհաց՝: Դարձեալ՝ «որ խոնարհեցու-
ցանէ զանձն՝ բարձրացիո՛ւ:

Միե՛կ, Հոգի՛, հպարտութեան մեծ մեղ-
քին, և անոր հակառակ մեծ առաքինութիւն՝
խոնարհութեան մասին այլուր խօսած ենք
երկարօրէն: Հոս եթէ կը յիշենք զանոնք և
պիտի յամենանք անոնց առջև, պատճառն
է նախ, որ հպարտութիւնը նոյնիսկ մեր
կրօնական և բարոյական կեանքին մէջ
գործնապէս զբաւած միշտ բարձր ու լայն,
ամենէն սիրուած ու փնտռուած տեղն է,
հակառակ իրեն հակոտնեայ առաքինու-

թեան, խոնարհութեան՝ մեր սրտերուն փափուկ ու տաքուկ անկիւնին մէջ բռնած տեղւոյն. տեղ՝ միշտ սակայն ճեսական և անճեսա...: Երկրորդ՝ Յիսուսի տուած օրինակին պատկերին անբաղդատելիօրէն ճիշդ, սիրուն և սրտառու ըլլալը, պատկեր՝ զոր ինչքան շատ և լաւ գծենք այնքան քիչ է, մեր յամառօրէն հպարտ և անուզողայ բնութեան համար... Եթէ կ'ուզես, Հոգի՛, մէջ բերենք նաև խոնարհութեան ուրիշ մէկ դասը Յիսուսին — դաս գեղեցիկ և յաւէտ անմոռանալի — զոր տաւա իր հպարտ աշակերտներուն: Բայց, պիտի բռնէք անշուշտ. — ինչ օգուտ, երբ երկու հազար տարիներ վերջ, զայն ամէն օր կարգադրել կ'ենին իսկ, կը մնայ խուլ և տգէտ այդ դասին, կը մնայ կ'ըսեմ՝ աւելի հպարտ քան իրենք և ցանկացող, ձգտող գեղեկայութեան...:

— Երէ՛ցս, զգո՛յշ, դարձեալ խոռովեցաք...:

— Մի՛ վախնար, Հոգի՛, այո՛, դարձեալ յուզուեցայ և խռովեցաւ հոգիս, մանաւանդ ի յուշ՝ որ քրիստոնէութիւնը սիրոյ, խոնարհութեան և եղբայրութեան կրօնքն է և կան եկեղեցականներ, որ ըլլալով հպարտ և եղբայրասեաց, կը յաւակնին ըլլալ քրիստոնէայ և յաղորդները Յիսուսին... Բայց վստահ եղիր, պիտի ըլլամ ճշմարտախօս՝ բայց զուսպ: Հետեւաբար կը շարունակեմ խօսքերս:

* * *

Եթէ կ'ուզես, Հոգի՛, յիշեմ այդ սիրուն և յաւէտ անմոռանալի պատկերաւոր դասը Յիսուսին:

— Ծնորհակալ կ'ըլլամ, Երէ՛ցս, և անշուշտ ձեր բացատրութիւնները աւելի՛ լաւ կը հասկնամ:

— Ս. Աւետարանին մէջ կը կարդանք թէ Յիսուսի աշակերտները, միշտ տոգորուած ու տարուած աշխարհիկ ոգիով, կը վիճէին թէ իրենցմէ ո՞վ ամենէն մեծը պիտի ըլլայ Երկնքի Արքայութեան մէջ: Ափսո՛ս, Հոգի՛, հակառակ իրենց Վարդապետին գրեթէ ամենօրեայ խօսքերուն և խորիմաստ գործերուն, անոնք տակաւին չէին հասկըցած «Երկնքի Թագաւորութիւնը» և զայն կը չփոթէին — ո՛հ, կաշկանդուփեմբը մոլութիւններուն և վարժութիւններուն — «Երկրի Թագաւորութեան» հետ: Յիսուս,

կ'ըսէ Ս. Աւետարանը, ելաւ, իբրև սրբի սփածաւ զենիակ և սկսաւ լուալ աշակերտներուն ոտքերը և զանոնք սրբեց զենջալով: Երբ կարգը եկաւ. Պետրոսին, ան, ինչպէս միշտ, այդ անգամ ալ պարզօրէն խորհելով մարդկայինը, մերժե՛ց լուալ տալ Յիսուսին իր ոտքերը. — «Տէ՛ր, զո՛ւն իմ ոտքերս պիտի չուռած»: Յիսուս պատասխանեց. «Ինչ որ կ'ընեմ ես, դուն հիմա չես հասկնար, բայց յետոյ պիտի հասկնաս»: Պետրոս յամառ և տգէտ, խորհելով թէ պատշաճութեան գէ՛մ կը մեղանչէ, «յախտեան» պիտի չլուսաւ զուն իմ ոտքերս» ըսաւ Յիսուսին: «Եթէ զքեզ չլուսամ, դուն բաժին պիտի չունենաս ինծի հետ»: — «Տէ՛ր», ըսաւ այն ատեն Սիմոն Պետրոս, «ո՛չ միայն ոտքերս այլ նաև ձեռքերս ու գլուխս»:

Յիսուս իր աշակերտներուն ոտքերը լուալէ վերջ — կը կարդանք Ս. Աւետարանին մէջ — առաւ իր զգեստները, դարձեալ նստաւ սեղան և ըսաւ անոնց. «Գիտէ՞ք թէ ինչ ըրի ձեզի: Դուք զիս կը կոչէք Վարդապետ և Տէր, և շիտակ կ'ըսէք վասնզի եմ իբրապէս: Արդ, ես Վարդապետ և Տէրս, ձեր ոտքերը լուացի, պէտք է որ դուք ալ իրարու ոտքերը լուաք: Վասնզի օրինակ մը տուի ձեզ, ինչպէս որ ես ձեզ ըրի՝ դուք ալ ըրէք: Ծշմարիտ, ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, ծառան մեծ չէ քան իր Տէրը, ո՛չ ալ զրկուածը քան զայն՝ որ կ'ըլլած է զինքը»:

— Կարծեմ, Երէ՛ցս ամենուս անմահ Վարդապետը կ'ըսէ ուրիշ տեղ մըն ալ առիթ գտնելով Զեքիթէոսի որդիներուն մօրը խնդրանքը — մայրեր, մանաւանդ կարճամիտ և հպարտ, ինչերո՞ւ արժանի չեն գտներ իրենց զաւակը, որ, ըստ իրենց, ամենէն գեղեցիկը, ազնուականը և իմաստունն է մարդոց — կ'ըսէ իր աշակերտներուն. «Գիտէ՞ք թէ հեթանոսներու իշխանները կը տիրեն անոնց, և մեծամեծները կ'իշխեն անոնց վրայ: Այսպէս պիտի չըլլայ ձեր մէջ. ով որ ձեր մէջէն մեծ ըլլալ կ'ուզէ, պիտի դառնայ ձեր սպասաւորը, ու ձեր մէջէն այն որ առաջին ըլլալ կ'ուզէ՝ պիտի դառնայ ձեր ծառան: Ինչպէս որ Որդին մարդոյ չեկաւ ծառայութիւն ընդդէմէն: Այլ ծառայելու, և իր անձը շատերուն համար փրկանք տալու»:

— Այո՛ր Հոգի՛, լա՛ւ յիշեցիր: Քրիստոնէութիւնը, անգամ մըն ալ ըսենք՝ կրօնքն Ե սիրոյ, եղբայրութեան, հաւասարութեան եւ խոնարհութեան,

— Անո՛ր համար, Երէ՛ցս, գերագահութեան վէճերը որ կը շարունակուին մինչև մեր օրերը . . .

— Այո՛ր Հոգի՛, բայց . . . Քրիստոնէական կրօնքը լաւ հասկեցողներուն և անոր ոգիին ճիշդ թափանցողներուն համար չեն գերագահութեան այդ վէճերը:

— Վա՛յ անոնք որ այսպիսի վսեմ կրօնքին մէջ նոր կրօնք մը հաստատել կ'ուզեն . . .

— Հոգի՛, ար ունիցի ականջս լսելոյ՝ լուիցէ . . . » Բայց . . .

— Բայց թի՛չ, Երէ՛ցս, դարձեալ յուզուած կուլաք, չէ՞ որ ուխտեցիք ըլլալ ներող, հանդուրժող, համբերատար և մեալ յուսարից:

.
— Հոգի՛, իրաւունք ունիս, ուխտած էի չզայրանալ և թափած արցունքներս չեն զայրութի, այլ են ինքնաբեր և միայն յուզուած, խռոված հոգիի, չէ՞ որ մարդ եմ և Երէց . . . Ըսէ՛, ի՛նչպէս չխռովիմ և չլամ՝ երբ մտովի բաղդատեմ խոնարհութիւնը Աստուածորդւոյն և հպարտութիւնը մարդիկ, նոյնիսկ եկեղեցական . . .

— Երէ՛ցս, թոյլ տուէք աւելորդ անգամ մըն ալ ձեզ յիշեցնել: Ըսէ՛ք, դուք որ խելացի և փորձառու անձ մըն էք, կը ճանչնաք մարդիկը ներսէն և ո՛չ ինծի պէս դուրսէն. և ե՛վ մարդոց որդիներէն տուած է այսպիսի դաս խոնարհութեան և մահաւանդ՝ գործնապէս և կեանքով: Այո՛, Երէ՛ցս, բոլոր մարդիկ, աշխարհի սկիզբէն մինչև այսօր, որ դարն է դատութեան և իմաստասիրութեան, դարը՝ խորհուրդի և ճշմարտութեան, ծափ զարնելով մէկտեղ՝ խոնարհած խոնարհութեան առջև, գերի իրենց մեծամիտ եսին, եղած և ու շնացած են հպարտ ու գոռոզ, ծառայեցնող քան ծառայող . . . Ինչ, Երէ՛ցս, կը կարծէ՞ք թէ չեն գիտեր թէ իսկական մեծութիւնը կը կայանայ ծառայելուն մէջ: Այո՛, Երէ՛ցս, գիտեն, բայց զիսեայր միտ կարեւայ չէ . . .

Երէ՛ցս, լաւը կը վայելէ ինծի, որ բաղդատմամբ ձեզ՝ տպէտ եմ և անփորձ. բայց թէ և տխուր ու ջանքախուած՝ կը մնամ

զուսպ, առանց լացի և արցունքի: Հոգիով միայն լո՛ւս հանդիսատես՝ կը ծափեմ այսօր խոնարհ Յիսուսը և գովքը կ'ընեմ խոնարհ ծառայութեան և կը խորհիմ . . . և կ'աղօթեմ նո՛յնիսկ եկեղեցականներուն համար — պատի՛ւ արցառութիւններուն — որոնք ամէն օր կարգալով մէկտեղ Աւետարանին գեղեցկութիւնները և այսօր տեսնելով իրենց վարդապետին զմայելի խոնարհութիւնը, կը փորձուին միշտ և կ'ըլլան ու են՝ Տէր քան ծառայ, զոր ըլլալու կոչումը ստանձնած են . . . Տէս, խորհէ՛ և դատէ՛ այսպէս՝ պաղարիւն . . .

— Ապրի՛ս Հոգի՛, օգտուելով լացես՝ խօսեցար աւելի լաւ քան զիս: Թոյլ կուտամ արդեօք աւելցնելու գեղեցիկ խօսքերուդ, թէ պատասխան աղետարչ հարցումիդ, թէ անոնք, եղբայրակիցներս, կը մնան դեռ խորապէս ետամուլ: Յիշէ՛ Փրանսերէն առածը. — «L'habit ne fait pas le moine»: Այո՛, Հոգի՛, անոնք հագուստով միայն եկեղեցական են: Յիսուսի կողմէն պատգամուած և իր սուրբ արիւնով կընքուած ճշմարտութիւնները, այո՛, կը կարդան և կ'ընդունին իսկ, ի հարկին կը քարոզեն ալ, բայց ամառս, չեն ապրիր զանոնք և յիմարտութիւնը ունին կարծելու թէ տակաւին ժամանակ ունին, յաւիտեանակա՛ն են. ե՛ւ կամ . . . քուրդովին սրբապիղծ և անհաւատ են . . .

— Ո՛չ, Երէցս, չեն կրնար անհաւատ ըլլալ, այդ պիտի նշանակէր կեղծ, խաչագող ըլլալ . . .

— Կը ներես Հոգի՛, թերեւ կիրք ելած՝ չափազանցեցի զգացումս. բայց ո՞ւր ստոյգ է որ, մենք եկեղեցականներս, կամ Ս. Գիրքը և անոր պատգամած ճշմարտութիւնները կ'առնենք օտաւապէս և կը մեղցնենք անոնց ոգին և կամ Քրիստոսի հիմնած իսկալ կրօնքին բուն էութեան թափանցիլու նեղութիւնը յանձն չենք առներ, որովհետեւ այդպէ՛ս կուզայ մեր գործին որ զուտ աւախահային է . . .

Օրինակ՝ առնենք պարագան Ս. Պետրոս առաքեալին, Պետրոս — Pierre — կը նշանակէ քար կամ վիմ: Երբ առիթով մը, Պետրոսի հոգիին իսկ ինքնաբեր ժայթքող մէկ պատասխանին վրայ, կ'ըսէ Յիսուս. — «Պետրե՛, զուն վիմ ես, այդ վիմին վրայ պիտի շինեմ իմ Եկեղեցին և զժողովրդի

զոններն անգամ զայն պիտի չկարենան յաղթահարել», պետք է՛ր որ այս խօսքին տրուէր այն իմաստը, որ ոմանց գործին կուգայ և անոնք տային գերագահութիւն մը Պետրոսին և իբրեւ թէ՝ անոր հիմնած Եկեղեցիին։

Ո՛չ, Հոգի՛, Պետրոս վեմ չե՛ այդ իմաստով, և ո՛չ ալ դժոյխ իրապէս գոյութիւն ունեցող վայր մըն է անշէջ կրակի։ Անոր հաւատքին չափ անհո՛ւն է և ամուր միւս առաքեալներուն հաւատքը, և Յիսուսի աչքին բոլոր աշակերտներն ալ հաւատար են և չունին որևէ խտիր իրարմէ։ Խեղճը գլուխը Ս. Աւետարանը ի ձեռնի մով կ'ընդունի թէ միւս առաքեալները, որ Յիսուսի Համարձակութիւն առթիւ հրաման ստացան ցրուիլ աշխարհի չորս կողմերը, քարոզելու Ս. Աւետարանը և զինք — Յիսուսը — ընդունողները մկրտելու, չե՛ն հաւատքի վէմեր... Այո՛, Հոգի՛, կ'ընդունիմ թէ իբրեւ թէ անոր կողմէն հիմնուած Եկեղեցին ունի շատ իրաւունցներ, իրաւունքներ՝ իբրեւ մեծ, կարգապահ, և իր հովիւներուն թիւովը, անոնց գիտութեամբը, ձեռներէցութեամբը, գործերովը և զոհողութիւններովը գերազանցօրէն պատկառելի Եկեղեցի, և ատոնցմով արժանի՛ է սիրոյս, յարգանքիս և հիացումիս, բայց աւելի՛ արտաբանութեան միայն. ներսուս՝ իր մեծութեան, փառաւորութեան, ուրիշներուն տիրելու, տուելութեան, այլամբ և արհամարհական աշխարհիկ ոգիով՝ նուազ քրիստոնէականէ և Այո՛, թո՛ղ ըլլար անշուք, խոնարհ, օւնենար ցանցառ թիւով հովիւներ և հօտ, բայց կրէր յիսուսեան ոգի և քրիստոնէական նոր ոգիին չխառնէր հի՛ն, անճի՛շդ և մեռած ոգին աշխարհիկ և հեթանոսական, զոր հիմնովին փոխել եկած էր Յիսուս, ստեղծելու համար նոր Սեկիմը, նոր Սեկիբ և նոր մարդ... Ո՛չ, Հոգի՛, կը կրկնեմ և կը շեշտեմ, Պետրոս չէ՛ր և չէ՛ էն մեծը առաքեալներուն և գլուխը Եկեղեցւոյ։ Եկեղեցւոյ միակ գլուխը Յիսուսն է, թէ՛ անտեսանելի, և Պետրոսին քարոզութեամբ հիմնուած Եկեղեցիներն ալ հաւատար են միւս Եկեղեցիներուն։ Այս գետնէմ խօսիր, Պետրոսին իսկ վկայութեամբ հաստատուած ճշմարտութիւններուն մասին, որոնք հիմնովին հակառակ են ծափօթ Եկեղեցւոյ ոգիին։

Ո՛չ, Հոգի՛, Պետրոսին անունով երգուած ընդունըրը այս կերպ սխալ ըմբռնում մը պէտք է՛ր որ ունենային, մանաւանդ՝ պէտք է՛ր դաւէին Յիսուսի ճշմարիտ և նոր կրօնին յայնճի ոգիին դէմ, որ սե՛ր է, որ եղբայրութիւն և հաւասարութիւն է, որ վերջապէս խոնարհութիւն է, և չտածէին առհամարհանք, անօրինելութիւն և հպարտութիւն քոյր Եկեղեցիներուն հանդէպ, որոնք՝ հաստատուած երեք Տիեզերական ժողովներու քուէարկած որոշումներուն վրայ, ի հնունք մի՛ էին և կը ճանչնային Քրիստոսը իրենց անտեսանելի գլուխը։ Այդպէսով ա՛նոնք պիտի մնային միշտ բարձր և ներգաշնակ Յիսուսի Ոգիին հետ և հետեաբար անմատչելի՝ քննադատական որևէ հարուածի։ Անոնք առնելու և բացատրելու էին աւելի լայնախոհ ոգիով մը։ Յիսուսին այդ խօսքը. — «Պետրէ՛, դուն վեմ ես և այդ վեմին վրայ պիտի շինեմ իմ Եկեղեցին»։

Ո՛չ, Հոգի՛, Պետրոսին անունը վեմ չի նշանակիր և իր յայտնաբերած ամուր հաւատքը միայն — որ իրեն միայն մենաշնորհ էր և այս առթիւ կ'արժէ յիշել անոր մէկէ աւելի սայթաքումները — պիտի ըլլար Եկեղեցիին հիմը։ Այդ ամուր հաւատքը ինչպէս ըսի ընդհին էր հաւասարապէս բոլոր առաքեալներուն — մանաւանդ հրաշքով մը վերջինիս Պօղոս առաքեալին և և երբեք պէտք է՛ր որ ըլլար անոնց մէջ մեծի և ազգիկի որևէ խտիր։ Մեծութեան և պզտիկութեան զաղափարն ու զգացումը ունէին — ըստ Յիսուսի — աշխարհի սիւսանները՝ միայն. իրենք «եղբայրներ» էին և իրենց մէջ մեծը պիտի ըլլար ամենուն «սպասաւորը»։

— Երէ՛ցս, բայց չէ՛ք կարծէր որ իսեպիմը քով կայ գործնականը և Պետրոսի հիմնած Եկեղեցին գոհացում կուտայ այդ «գործնականին», գոհացում կուտայ՝ աշխարհին եւ մարդոց, որ կ'ընդունին և կը խոնարհին միայն ուժին և գեղեցիկին առջև։

— Ո՛չ, Հոգի՛, Քրիստոնէութիւնը երբեք յարաբերականին կ'օրոքէր է, այլ կ'օրոքէ՝ բացարձակին։ Ան՝ իսեպի կրօնի եւ յաւիտէ կանառեալ։ Գոհացում տալ գործնականին՝ պիտի նշանակէր քրիստոնէական կ'օրոքը սղաւաղել, պզտիկցնել, զայն յաւէտ փակել՝ տգիտութեան, նախապաշարումներու, ձեռն ու տառի մէջ. մինչ իր

պարտականությունն է պայքարիլ անոնց գէժ և մարդոց նայուածքները խզելով աշխարհէն ինչպէս որ էր, բարձրացնել բացարձակին, կատարեալին, Աստուծոյ, և հիմեւ ճշմարիտ Թագաւորութիւնը, այսինքն կեանքը ինչպէս որ պէտք էր ըլլար...

Այո՛, Հոգի՛, բանաւոր չափով մը կը հասկնամ յարգել «գործնականը», որովհետեւ կ'ապրինք իրական աշխարհի մը մէջ, և այդ աշխարհին չափով մը պէտք է տրուի իրաւունք։ Այո՛, պէտք է կ'ըսեմ՝ զանազանից աշատուրան իրականը վաղուան գաղափարականէն, բայց գէթ կ'ընտանացին մէջ խօսինք միայն ու միայն գաղափարականին, այսինքն հոս՝ Աստուծոյ մասին, որ չ'ընդունիր երբեք նուաղում, խաթարում և այլայլում, ըլլալով կայտառելիւն իսկ։ Պահելու ուղի գաղափարականը կ'ընտանացին մէջ, և կ'սկսել աշխարհին և անոր տկարութիւններուն վրայ, կարեւորութիւն և մեծ կարեւորութիւն տալով գործնականին և աշխարհին, օգնագործելի կ'օժիւր և աշխարհին — այնպէս ինչպէս որ է — օալ կ'աւելի քան իր իրաւունքը։

Այո՛, Հոգի՛, Յիսուսին տուած նոր պատկերացումը պէտք է կանգնել ըլլայ մեր կեանքին, զայն այսօր ապրինք կամ ոչ։ Արք՝ ըսել կ'ուզեմ՝ որ չի ճանչնար երբեք մեծութիւն եւ խօսք, այլ կը ճանչնայ՝ միայն հաւատարմութիւն, եղբայրութիւն և խոնարհութիւն։

— Ծնորհակալ եմ, Երէ՛ցս, որ անգամ մըն ալ լսեցի և ձեր բերնէն, Յիսուսի նոր պատգամը։ Զայն, սեք, երկուշաբթիէն պիտի դաւանիմ հիմը կեանքիս եւ բարոյականիս, զայն պիտի քարոզեմ նաեւ բոլոր միամիտներուն, ինչ որ ալ ըսեն ձեր ակնարկած Եկեղեցիները։ Այո՛, Երէ՛ցս, սեք, Աստուծոյ և Յիսուս ինքն է, և ինքը միակ ամուր հիմը՝ կրօնական և բարոյական հաստատութիւններուն։ Եթէ ան ըլլայ՝ չկայ ըսել և միակ Զօրութիւնը՝ որմէ երբեք ամէն բան, որով կանգուն էր մնայ ամէն բան, և որով կը քաղցրանայ կեանքին ամէն դառնութիւնը...

Ուրեմն իմ ալ պատկառանքս և հիւսցումս Պետրոսի Եկեղեցիին, բայց ոչ չկըմ սէրս ու յարգանքս անոր ինչպէս որ է — ձեւ քան ոգի և կրօնի մէջ նոր կրօն մը՝ խորք քրիստոնէականին որ սեք է, եղբայրութիւն եւ հաւատարմութիւն։

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ Ա. ՔԶՆԹ. ՈՍԿԵՐԻԶԵԱՆ

ԵՄՄԱՌՈՒՍԻ ԶԱՄԲՈՐԴՆԵՐԸ

«Ուն մեզ ագիր, զի ընդ երեկս
եւ եւ սարսափանալ եւ օրս. և
եւեռս ազանել անդ ընդ նոստս»
(ՂԽԿ. ԻԿ. 13 - 35)

Ղուկասի Աւետարանին ունեցած ուրոյն գեղեցկութիւնը արգարեւ ուշագրաւ է միւս երեք Աւետարաններու կարգին։ Ան՝ իր Աւետարանին մէջ կը պատմէ և կը նկարագրէ մեր Տիրոջ երկրաւոր կեանքը. միայն գեղեցիկ ու զարդարուած ճոճով մը, որ իրեն յատուկ է։ Այս Աւետարանին կը պարտինք կարգ մը առակներ և նկարագրական պատկերներ, որոնք միւս երեք Աւետարաններուն մէջ կը պակսին։ Ասոնցմէ կ'ընտանց յիշել հետեւեալները, Աւետումը Ս. Կոյսին, այցելութիւնը Եղիսաբէթին, հովիտներու երկրպագութիւնը, Մուրին նկարագրութիւնը, Բրիտանո Տաճարին մէջ, Նայնի միամօր պատասխին յարութիւնը, Մարթա և Մարիամ երկու քույրերը, մեղաւոր կինը, Տիրոջ ծառայող բարեպաշտ կանանց խումբը, Յովհաննէսին յանդիմանութիւնը, բարի Մամարացիին պատմութիւնը, հարուստ մարդը, կորսուած ոչ խաբները, Անառակ որդիին պատմութիւնը, մեծատան և տնտեսին առակը, հարուստին և աղքատ Ղազարոսին պատմութիւնը, տասը բորոտներու պատմութիւնը, փարիսեցիներն ու մաքսաւորները, Զաքէոսի նախանձախնդրութիւնը, Տիրոջ՝ Ս. Քաղաքին վրայ լալը, աղօթքը իր չարագործներուն համար, երկու աւագանները, Եմաւուսին ճամբորդները և Տիրոջ համարածումը։

Երբ վերեւ յիշած մեր այս ցանկը աչքի առջև ունենանք, ալ չենք զարմանար թէ՛ ինչո՞ւ համար, աւանդութիւնը Զ. զարէն սկսեալ, Ղուկասը իբրեւ գեղեցկագէտ արուեստագէտ մը կը ներկայացնէ մեզի։

Ղուկասի Աւետարանին վերջին գլխուն ամենէն գեղեցիկ և հետաքրքրական պատմութիւնը Եմաւուսի ճամբորդներուն պարագան է, որ ոչ միայն կենդանի պատմածք մըն է ինքնին, այլ նաեւ լեցուն է սրտագրաւ իրադարձութիւններով։ Թեւեւ հոն յիշատակուած Կղէովպատէն (Յուս

նարէն Դիւորաթրոս) առնուած ըլլան սոյն պատմուածքին մանրամասնութիւնները: Կղէովպաս յունարէն անուն մըն է որ կը յիշեցնէ մեզի Անգրեսար կամ Փիլիպպոսը որոնք նոյնպէս Գալիլիացի էին: Զարմանալի է որ Կղէովպասին ընկերացող միւս ընկերին անունը չէ յիշատակուած հոն: Նարութենէն վերջ, մեր Տիրոջ Երեւոյնները զանազան ձևերով պատմուած են, «այլով կերպարանաւ» (Մարկ. ԺԶ. 12): Տէրը ինչ ինչ առիթներով կ'երեւի իր աշակերտներուն և կ'աներեւութանայ:

Կիրակի երեկոյեան գէմ, Յիսուսի խաչելութենէն երկու օր վերջ, առաքեալներէն երկու հոգիներ Նմաւառուս կ'երթային: Նմաւառուս փոքր քիւղ մըն էր, Երուսաղէմէն երկու ժամ հեռավորութեամբ: Անոնք, ինչպէս միւս առաքեալները, շատ ցնցուած և խռոված էին Յիսուսի այս եղբարկան մահուան համար, կը սպասէին ազատարարի մը գալուստին, որ պիտի վերականգնէր Դաւթի թագաւորութիւնը և պիտի գար ազատելու Իսրայէլը: Ան՝ իրենց սպասած Մեսիան, Փրկիչը պիտի ըլլար: Բայց խաչելութիւնը տակնուվրայ ըրած էր առաքեալներու ակնկալութիւնները: Սոսկալի և անարգ մահ մը ունեցած էր իրենց Վարդապետը: Վերջին վայրկեաններուն բացի քանի մը առաքեալներէն, որոնք գաղտնի կը հետեւէին, բոլորն ալ լքած էին զինքը և ցրուած, ու այժմ խղճահար ու զխիւկոր, կը կրկնապատուէր իրենց տառապանքը եղածին համար:

Թէև Սիմոն Պետրոս և Յովհաննէս, երկու սիրելագոյն առաքեալները, գերեզման գացած և վերադարձած, ապշեցուցիչ և ցնցիչ լուրեր բերած էին, Վարդապետին վատմիկը չէին գտած գերեզմանին մէջ և հրեղէն էակ մը իրենց յայտարարած էր թէ Յարութիւն առած էր խաչալը:

Այս բաներուն վրայ խօսելով, երկու առաքեալները միասին քալելով կ'երթային զէպի իրենց գիւղը, Նմաւառուս: Նւ ահա յանկարծ մէկը տեսան, անծանօթ մը որ իրենց կը հետեւէր: Կղէովպաս և ընկերը վայրկեան մը կանգ առին, երկուքն ալ անծանօթին նայեցան, բայց չճանչցան: Անծանօթ ուղեւորը ընկերացաւ իրենց: Հուռ էին, տրտմութեան թախիծ մը կար իրենց արևէն այրած երեսներուն վրայ և անգոհանք մը իրենց սրտերուն մէջ . . .

Անծանօթ ուղեւորը խզեց լուսթիւնը և հարցուց. «Ի՞նչ բանի վրայ է որ կը խօսիք, և մանաւանդ ձեզի շատ տրտում ու տխուր կը տեսնեմ: Կղէովպաս, որ աւելի տարիքոք ըլլալու էր, զարմացական շարժումով մը ըսաւ.

— Դո՛ւն միայն կ'աս Նրուսաղէմ, որ չես գիտեր թէ՛ ինչ պատահեցաւ այս օրերուն:

— Ի՞նչ, կարցուց անծանօթ ուղեւորը: — Յիսուսի խաչելութիւնը, անոր՝ որ մարգարէ էր հօր խօսքով ու գործով, ժողովուրդին և Աստուծոյ առջև. և մեր քահանաներն ու իշխանները զինքը մահուան դատապարտեցին և խաչեցին: Մենք կը յայտարարէ թէ Ան էր որ պիտի փրկէր Իսրայէլը և սակայն ահա երեք օր է որ այս բաները տեղի ունեցան: Իրաւ է թէ քանի մը կիներ իրենց լուրերով մեզ զարմացուցին, որովհետև այս առտու կանուխ գերեզման գացած ըլլալով՝ զայն պարապ են գտած, և կ'ըսեն թէ տեսիլքներ տեսած են և թէ Յիսուս կենդանի է: Մերիններէն երկուքը գերեզման գացին և կիներուն ըսածին պէս թափուր գտան զայն, բայց զինքը հոն չեն տեսած:

— Ով անմիտներ և հեղգաօրտներ — գոչեց՝ օտարական ուղեւորը — ինչո՞ւ չէք յիշեր ու չէք հաւատար այն ամենուն զոր խօսեցան մարգարէները: Անհրաժեշտ չէր միթէ որ Քրիստոս կրէր բոլոր այս եղածները՝ իր փառքին մէջ մտնելէն առաջ: Զե՞ք գիտեր և չէ՞ք յիշեր ինչ որ ծանուցուեցաւ, Մովսէսէն մինչև մեր օրերը:

Երկուքն ալ մտիկ կ'ընէին զինքը մեծ ուշադրութեամբ: Անծանօթը կը խօսէր ոգեւորութեամբ, իրենց կը մեկնէր և կը բացատրէր այն ամէնը որոնք պէտք է որ հասարակէին: Անոր խօսքերը թէ միթէ արական և թէ փայլակնացայտ էին և կ'այրէին իրենց սրտերը:

Երեք ճամբորդները Նմաւառուսի մօտեցած էին, անծանօթ ուղեւորը հրաժեշտ առնել կ'ուղէր անոնցմէ: Ազաչեցին որ իրենց քով մնայ և միասին ընթրին: Ան մեկ ագիւր, զի ընդ երեկոյն և երեկոյն և տարածած ալ է օրս. և եմուս ագահել անդ ընդ նոսա՞:

Արեւ խոնարհած էր հորիզոնին վրայ, երեկոյեան ստուերները երկարած իրենց շուքերը: Մեզմէ հով մը կը փչէր, Նմաւառուսի ճրագները սկսած էին վառուի: Երեքն

ալ սեղան նստան։ Անծանթը իրենց մէջ-
տեղը առած, առաւ հացը, օրհնեց և տուաւ
իր բարեկամներուն, և յանկարծ անոնց աչ-
քերը նոր լոյսով մը բացուեցան։ Ատեն
չունեցան զիսք արգիլելու և ոչ ալ համ-
բոյր մը տալու, վասնզի Յիսուս աներևոյթ
եղած էր։

Կղէտվպաս և միւս ընկերը ալ չկրցան
Եմաուտու կենալ, Երուսաղէմ վերադար-
ձան երբ գիշեր էր արդէն։ Անոնք, ճամ-
բան գրեթէ ամօթահար և շիկնած իրարու
կ'ըսէին։

— Թիրաւի, միթէ չէ՞ն՝ այրեր մեր
սրտերը, երբ Ան կը խօսէր և մեզի կը բա-
ցատրէր մարգարէները։ Ահ, ինչո՞ւ չկը-
ցանք զԱյն ճանչնալ այն ատեն, երբ մեզի
հետեւեցաւ և մինչև Եմաուտու մեզի ըն-
կերացաւ։

Կղէտվպաս և ընկերը պատմեցին ա-
ռաքեալներուն և հաւատացեալ եղբայրնե-
րուն իրենց հանդիպումը, և թէ Ան ինչ ը-
սած էր ճամբուն երկայնքին և թէ՛ ի՞նչպէս
զիսքը ճանչցած էին միայն այն ատեն՝ երբ
հացը բեկանած և իրենց էր տուած։

Եւ հոն բոլորը միաբերան գոչեցին և
ըսին. — Այո՛, Տէրը յարեաւ և Սիմոն
Պետրոսին ալ երեցաւ։

Ղուկասի կողմէն պատմուած Եմաու-
տուի ճամբորդներուն դրուագը արգարե
զոհար պատմուածք մըն է։ Այս աշխար-
հիս մէջ անցաւոր է ամէն բան, ամէն
բան պիտի անցնի։ Մենք բոլորս յաւիտե-
նական ճամբորդներ ենք մեծ և ընդարձակ
ծովու մը վրայ, լաստափայտին — Ս. Ուս-
չին — ապաւինած, հասնելու համար մեր
փրկութեան նաւահանգիստը, որ է Տէրն
մեր Յիսուս Քրիստոս։

Տէրը ըսաւ իր առաքեալներուն ձեւ
ընդ ձեզ եմ զամենայն աւուրս մինչև ի
կատարած աշխարհիս։ Այդ պատգամը քսան
դարերէ ի վեր կը մնայ իր կողմէն հիմնուած
Ս. Եկեղեցիին մէջ։ Ան ամէն տեղ է, հոս,
Երուսաղէմի մէջ, Եմաուտուի ճամբու եր-
կայնքին, իր հաւատացեալներուն և եր-
կրպաղուներուն մէջ։ Քրիստոս եղաւ մար-
մնացումը իրական և մեծ կեանքի մը։ Ս.
Պողոս առաքեալ իրաւամբ կ'ըսէ ձեռք յա-
րութիւն մեռելոց չիւր . . . ընդունայն են
քարոզութիւնն մեր . . . Այո՛, Քրիստոս
յարեաւ ի մեռելոց, կեանք և անմահու-
թիւն պարգեւեց բոլանդակ մարդկութեան
վասնզի՝ Ան «մահուամբ զմահ կոխեաց»։

ՊԱՐԿԵԻ ՎՐԻ. ՎՐԹԱՆԷՍԵԱՆ

ԻՐԱՏ ՊԻՏԱՆԻ

ԻՐԱՏ ՊԻՏԱՆԻ

Մեղաւոր եմ, մեղաւոր, ես ինծ անծամբս վրկայեմ,
Համարիմ թ'այլ մարդ չաւէ, գեմ ես գիտեմ զինչ գործեր եմ։

Իմ չարերն եմ սերմաներ, հաւսայ յաստենիս կու հնծեմ,
Մեռանիմ 'ւ անցնիմ գընամ, զայլն ի գեհնանն վըմարեմ։

Լուսատուն ինծ լոյս երեւտ, որ զվատն ճանաչեմ,
Ես ի յարատն կու հայիմ, 'ւ ի յարենէ զացն եկեր եմ։

Քո ծեռացդ եմ ծեռագործ, ծեռն կու տաս որ վաստակեմ,
Նա կու խըլեմ, զրկեմ, գողանամ, առնում չտամ ու հարկանեմ։

[Ո]յտքս անցեր է առջիւս յերակ, որ հանապաղ ճոխ կու [ը]էլեմ,
Այն ճանապարհն որ չէ բարի, յաւժար կ'երթամ զիս ցուցընեմ։

Քո տեսուդ արժան արայ, թէպէտ որ ես արժանի չեմ,
Մի զրեկեալս կոտորեր, ես ի վաղուց ծունկս անել եմ։

Չիմ սիրուն ընկերակիցն զաւրն կենամ ու բամբասեմ,
Ղայ այնաւք յամէն զիմաց, ծեռնկոտոր անյաջող եմ։

Խեւ՝ Յովսէփ Թլուրմանցիս ցանկամ որ զքեզ Տէր տեսանեմ,
Թէ հազար եմ մեղաւոր, դու ողորմած ես կու գիտեմ։

ՁԵ՛. Թ., 1900

Հրատ. Ն. ԵՊՍ. ԾՈՎԱԿԱՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ

ՀԱՅԵԼԻԻՆ ԴԻՄԱՑ

Հայելիին դէմ,
Բեկուած ու խոր
Կեցած կը մալիւմ.
Առունն է դրբեր
Ոսայնն իր արծաթ
Վերեն մազերուս:

Հոգիէս կ'անցնի
Ասեղ առ ասեղ
Մտով մ'անսովոր,
Իբրեւ մախերգանք
Մօտեցող ձմրան:

Աւան այս սրտով
Պակերին դիմաց
Կը դողայ հոգիս.
Հագիւ կը յիշեմ
Ձուրերուն վրայ
Հայելիին խոր,
Պարմանն այն աղուոր,

Որ երազներու
Դուռնէն ոսկեսար,
Տակաւին երէկ
Կը մտնէր աշխարհ:

Աստուած իմ, որքան
Տխուր է տեսնել
Պակերն անցեալին
Թարմ ու աղուածիլ,
Ալեւոյթին մէջ
Տարիներու գորշ:

Կաթիլն արցունքին
Կը սառի տակաւ,
Թարթիչներու ծայր,
Արցունքին մէջ լոկ
Կրնան հաւատիլ
Անցեալն ու ներկան,
Ու մայիլ վաղուան:

ԵՂԻՎԱՐԴ

ԶՐԱՅՑ ՅՆԱԿԵՍ ԷՅՑ

ՆՈՒՆԻՐ ՄԱՅՐԻԿԻՍ

Ճամբաներէն հեռաւոր իշխանական իմ սնակ,
Կը տեսնէ դեռ աչիս դէմ, նման իմ հէ՛մ մանկութեան.
Դուն սրբութիւն անկասկած ու սրտեռն պէս պարզով,
Պատկեր մ'անուշ անցեալի որ կը պահեմ ես չափաւ
Յուշերուս հետ բովանդակ իմ հարազատ երգիքէն:

Փոյք չէ թէ ես եմ դարձած արդէն տղան նորաշիպ
Ոստաններուն այս փարթամ եւ շէնքերու նորանոր.
Բայց միշտ կը զգամ, ո՛վ սնակ, որ դուն կ'ապրիս չափաւին՝
Թեւատարած ու ցածիկ որմերով քու ծնկաչոյ՝
Յուշերուս մէջ միշտ արթուն վառուած մօմի մը նման:

Ինչպէ՛ս կ'ուզեմ ո՛վ սրնակ, որ այս գիշեր ես նորէն,
Հոգիս մէջ ծանրաբեռն շաղկած մեղմերս բոլոր,
Դառնալ քեզի ալ յոգնած քաղաքներէն այս օտար,
Աչքերուս մէջ միշտ անող կարօտիդ հին թախիծով,
Ըլլալ մանուկն երբեմնի ոտով բոպիկ արտով կոյս:

Եւ դու ալ մայր սիրելի, պատահանին չափ կեցած
Շուքն ես կարծես որ կուլայ, կուլայ երկա՛ր ու անվերջ.
Եւ շիթ առ շիթ արցունքներդ որ կը սահին այտերդ
Կարծես անձրեւն է իջնող, անձրեւն աղուոր աշունին,
Իմ հեռաւոր մանկութեան հովիտին մէջ երազուն:

Այսպէս կուգամ ես այսօր, ծեծել դուռըդ ո՛վ սրնակ,
Անցորդ մ'ինչպէս հեռուէն պանդխտացած դարերով,
Բախել դուռն իմ սրնակին կրծկուած իր սուգին մէջ.
Սուգն անպատում իմ ցեղիս ինկած օտար ջուրերուն՝
Անտուն, անհող ցանուցիւր, ըսպատումին մէջ վաղուան...:

ՈՇՈՒԿԱՆ ԱՐԵՂԱՅ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՄԱՌՈՒՐԱՊԻՏ ԵՐԻՆԱԳԻՐՔԸ

61. Եթէ պարտիզպանը չէ վերջացուցած դաշտը պարտէզի վերածելու, և մաս մը խոպան ձգած է, (արգ) խոպան մասը իր բաժնին վրայ պիտի հաշուեն, իրեն:

62. Եթէ չէ վերածած դաշտը պարտէզի մը, որ իրեն տրուած էր, եթէ բերրի դաշտ մըն (էր), պարտիզպանը պիտի վճարէ դաշտի տիրոջ, դաշտին արտադրութիւնը՝ այն տարիներուն, որ խոպան ձգուած էր, իր դրացիի (կալուածին) համաձայն: Տակաւին, մշակուած դաշտի մը պիտի վերածէ, և պիտի վերագարձնէ դաշտի տիրոջ:

63. Եթէ խոպան դաշտ մըն (էր) մշակուած դաշտի մը պիտի վերածէ (զայն), և պիտի վերագարձնէ դաշտի տիրոջ: Տակաւին, տասնութը իզուր վրայ, տասը գուր ցորեն պիտի կշռէ, մէկ տարուայ համար:

64. Եթէ մէկը պարտիզպանի մը տուած է իր պարտէզը բեղմնաւորելու համար, պարտիզպանը որքան ատեն որ պահէ պարտէզը, պարտէզի արտադրութենէն երկու երրորդը պիտի տայ պարտէզի տիրոջ, ինքը պիտի առնէ մէկ երրորդը:

65. Եթէ պարտիզպանը չէ բեղմնաւորած պարտէզը, և (այն ձեռով) նուազեցուցած է արտադրութիւնը, պարտիզպանը պարտէզի արտադրութիւնը, դրացիի (կալուածին) համաձայն:

ՏԱՄԱՆԵԹԵՐՈՐԴ* ՍԻՒՆԱԿ

[պիտի կշռէ:]

Ծօրը սիւնակներու պակաս մը

66. Եթէ⁽¹⁶⁾ մէկը վաճառականէ մը դրամ փոխ առած է (տոկոսով), և իր վաճառականը պահանջած է (զայն) իրմէ, և ոչինչ ունի (անոր) տալու, (եթէ) իր պարտէզին բեղմնաւորութենէ վերջ վաճառական

նին տուած է և ըսած է անոր: «Առ դրամիդ փոխարէն այնքան արմաւներ, որքան որ պիտի արտադրուին պարտէզին մէջ», այդ վաճառականը պիտի չի հաւանի, պարտէզին տէրը ինքը պիտի առնէ արմաւները, որոնք պիտի արտադրուին պարտէզին մէջ, և պիտի վճարէ վաճառականին դրամը և անոր տոկոսը համաձայն իր աղիւսի (կնքագրի) պարունակութեան, և պարտէզին տէրը պիտի առնէ մնացեալ արմաւները որոնք արտադրուած էին պարտէզին մէջ (ընդհատուած):

ՏԱՄԱՆԵԹԵՐՈՐԴ* ՍԻՒՆԱԿ

1*. Եթէ (մէկը) ցորեն, դրամ, կամ շարժագոյք տուած է աւատի մը տան՝ որ տունն է իր դրացիին, զոր պիտի փափաքէր գնել, ինչ որ տուած է պիտի կորսնցնէ: Տունը պիտի վերագարձուի իր տիրոջ: Եթէ այդ տունը աւատական պարտականութիւններ չունի, կրնայ (զայն) գնել: Այդ տան համար կրնայ ցորեն, դրամ, կամ շարժագոյք տալ (ընդհատուած):

ՏԱՄԱՆԵԹԵՐՈՐԴ* ՍԻՒՆԱԿ

2*. (Եթէ) վարձա[կալ մը] տարուան (իւր) վարձքի ամբողջ դրամը տանտիրոջ տուած է, (եթէ) տանտէրը վարձակալին հրամայած է ելլելու (վարձումի իր) օրերը չի լրացած, քանի որ տանտէրը վարձակալին հանել տուաւ իր տունէն (վարձումի իր) օրերը չի լրացած, պիտի (կորսնցնէ) դրամը զոր վարձակալը տուած էր իրեն (ընդհատուած):

ՏԱՄԱՆԵԹԵՐՈՐԴ* ՍԻՒՆԱԿ

3*. Եթէ⁽¹⁷⁾ վաճառական մը, ցորեն⁽¹⁸⁾ (փոխ)⁽¹⁹⁾ տուած է տոկոսով, մէկ գուրի

(17) Arno Poebel, Historical and Grammatical Texts, Philadelphia, 1914, ԹԻՒ 93, նոյնպէս նոյն հեղինակն, Orientalistische Literaturzeitung, 1915, էջ 161 - 69, 190 - 200, 225 - 30, 257 - 65:

(18) Օրինակիի սխալ մը, հաւանաբար, «արծաթ» բառէ փոխարէն:

(19) Իրենց Թարմութեամբ, այս յօդուածները, ինչ ժողովուրդներու մօտ, տոկոսով փոխի պատմութեան մէջ, ցայտուն ընդհատ մը կը լինեն: Իրենց զերգառ արժէքը Համալուսնական Օրէնսդրութեան մէջ, կը բխի այն լոյսէն, զոր քան դարեր առաջ մեր Թուականէն, Գաղղիաստանի անտեսական կացութեան վրայ կը ընկնէ: Revue d'Assyriologie, հատոր 13, 3, էջ 143: — Որքան

(16) P. Scheil, Délégation en Perse, Mémoires Publiées sous la direction de M. J. de Morgan, délégué général, տաւերբերդ հատոր, Textes Elamites-Sémitiques, Quatrième série, Paris, 1908, իններորդ տախտակ:

վրայ, վաթսուհ զա ցորեն պիտի առնէ իբրև տոկոս⁽²⁰⁾ . եթէ տոկոսով (փոխ) դրամ տուած է, մէկ սիկզ արծաթի վրայ, մէկ վեցերորդ (սիկզ) վեց ճե պիտի առնէ իբրև տոկոս⁽²¹⁾ :

4*. Եթէ մէկը որ պարտք (մը ունի), (զայն) դրամ չունի վճարելու, (բայց) ցորեն [ու]նի, եթէ թագաւորին [սակա]վճիւրը (. . .) իր տոկոսի փոխարէն (. . .) և պիտի առնէ . եթէ վաճառականը (. . .) մէկ զուլի վրայ, (. . .) մէկ վեցերորդ սիկզ և վեց ճե աւելցուած պիտի պահանջէ, այն ինչ որ տուած էր (փոխ), պիտի կորսնցնէ :

5*. Եթէ վաճառական մը ցորին կամ դրամ տոկոսով (փոխ) տուած է, և տոկոսը թէ ցորենին և թէ դրամին առած է (. . .) ցորենը և դրամ . . . [ո]չ (ընդհատուած) :

ՔՍԱՆԵՐԵԿՈՒԵՐՈՐԴ* ՍԻՒՆԱԿ

6*. (Եթէ վաճառական մը) . . . կամ ցորին որքան որ (առած է) չէ զեղչած (աշիւէ) և չէ արձանագրած նոր աղիւս (կնքագիր) մը, կամ տոկոսը աւելցուցած է դրամագլուխին վրայ, այդ վաճառականը որքան որ ցորեն առած է, պիտի կրկնապատկէ և պիտի վերադարձնէ :

պատմագիրներուն օրէնքի, նոյնքան բարոյադէտներուն եւ տնտեսագէտներուն ուղարկութիւնը չի կրնար չի մագնիսացնել տոկոսով փոխ չուրջ ամենահին օրէնքին դէմը, ֆոխի մէջ, տոկոսի հարցը, վիճուած խնդիր մը յաճախ, հին ժամանակներէն ի վեր: Տեղւոր՝ դրամագլուխին վրայ, այս ընդհանուր հարցին կը կապուի ան մանաւանդ, զոր Turgotի կողմէ (Ֆրանսացի տնտեսագէտ մը, 1728 - 81) իր Mémoire sur les prêts d'Argent երկատեւութեան մէջ, երեւան բերուեցաւ, ժժ. դարու վերջերը, ծառայական երկու երեւոյթները կը պարզէ այդ հարցը. մին տնտեսական, միւսը քաղաքական և ընկերային: Տեղւորի օրինաւորութիւնը ջնջած են տնտեսականին ջատագոյնները, ամուլութիւնը դրամին, անպարզութիւնը դրամագլուխին իբրև աւարկութիւն: Մինչ, դատապարտած են փոխը, քաղաքականի և ընկերայինի հուսալիկները, հարուստին կողմէ, աղքատին չանպարտումը չեղեւով, սղորակացութիւն: — զանաւոր տեղեւորի փոխի մէջ, արգիւտած են ամանը, ձրի փոխը թայտարելով, ուրիշներ տոկոսին օսկը օսահանաւորած, վաշխի գէմ պատմաներու սպառնալիքով: Extrait des Mémoires de l'Académie des Inscriptions et des Belles - Lettres, հատոր 16, էջ 107

⁽²⁰⁾ 20% էր տոկոսի օսկը, քանի որ մէկ զուլը 300 զա էր պարսեակէր:

⁽²¹⁾ 20% էր տոկոսի օսկը, քանի որ մէկ սիկզը 180 ճէ էր պարսեակէր:

7*. Եթէ վաճառական մը ցորեն կամ դրամ (փոխ) տուած է տոկոսով, երբ տոկոսով (փոխ) տուած է, դրամը տուած է փոքր քաւա[կչիւրով], և ցորենը փոքր կոտով, Բայց երբ ստացած է, դրամը ստացած է մեծ քաւա[կչիւրով], (և) ցորենը մեծ կոտով, այդ վաճառականը պիտի կորսնցնէ ինչ որ փոխ տուաւ (տոկոսով):

8*. Եթէ (վաճառական մը . . .) տոկոսով փոխ տուած է) . . . (փոխ) առած է, ինչ որ (փոխ) տուաւ, պիտի կորսնցնէ :

9*. Եթէ մէկը վաճառականէ մը ցորեն⁽²²⁾ կամ դրամ (տոկոսով) (փոխ) առած է, և (եթէ) ցորեն կամ դրամ չունի վերադարձնելու, բայց շարժագոյք ունի, պիտի տայ վաճառականին, ինչ որ կայ իր ձեռքին մէջ, (հաստատելով) վկաներու ներկայութեան, թէ պիտի բերէ (զանոնք), վաճառականը պիտի չառարկէ, պիտի (զանոնք) ընդունի:

ՔՍԱՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ* ՍԻՒՆԱԿ

(ՍԱԿՔԵ ՊԱԿԱՍԱԿՈՐ)

10*. . . . պիտի մեղցուի:

11*. Եթէ մէկը մէկու մը դրամ տուած է, (վաճառականական) ընկերակցութեան համար, հաւասարապէս պիտի բաժնուին, աստուծոյ առջև, շահը կամ վնասը որ պիտի գոյացուէր:

100. Եթէ վաճառական⁽²³⁾ մը դրամ (փոխ) տուած է մանրավաճառի մը (տոկոսով), և զայն ճամբու դրած է վաճառականութեան ընելու, մանրավաճառը (իր)

⁽²²⁾ Ոչ մէկ խոչընդոտ, ցորենի կամ դրամի փոխանակութեան շուրջ, և ոչ մէկ արգիւտում տոկոսի դանձումին, չամմուարպի կողմէ, այլ կարօտեալը թխարկելու մարմնջ մը, այն պարագային, երբ ան վաշխական տեղեւոր զոր իրեն խոտանալ տուած են, վճարել չի կարենալ, և պարտքերու սարկութեան ընկճուել, նենդի գէմ, մասնաւորաբար, զրանած է ան փոխառու, և անոր ազատումին նպաստած: Իր Օրինադրքի յառաջընթացին մէջ, Իսլանակ ա., 1677 տար (մեր թուարկումով) անխարկուած մասնումի կմախքէ՝ տեղեւորի կողմէ չի կարենալ ընկճել անզորը, կ'առաջնէ մարմին, իրականութեան ապրումովը դրամէ, այս իսկ հաստատել օրինադրումին մէջ, R. Cruveilhier, Commentaire du Code d'Hammourabi, Paris, 1938, էջ 103:

⁽²³⁾ Եւ յայնքոյ յաջուածին վաճառականը, Մատթէան Ին. 14 - 30, առակին հարուստ մարդը կը յիշեցնէ:

ճամբորդութեան ընթացքին . . . (եթէ, հոն ուր որ) գացած է, (շահ) տեսած է,

ՏԱՍՆԸԹԵՐՆԵՐՈՐԻ ՍԻՒՆԱԿ (հակակողմ 1)

պիտի արձանագրէ տոկոսը լրիւ գումարին վրայ, դրամին՝ զոր էր (փոխ) առած . յետոյ պիտի հաշուեն իր օրերը, և պիտի գուցեն իր վաճառականը:

101. Եթէ շահ մը չէ տեսած, հոն ուր որ գացած է, մանրավաճառը պիտի կրկնապատկէ զրամը զոր էր (փոխ) առած, և պիտի տայ վաճառականին:

102. Եթէ վաճառական մը մանրավաճառի մը զրամ է (փոխ) տուած իբրեւ շնորհ (ձրի՝ առանց տոկոսի), (մանրավաճառը սակայն) ուր որ գացած է ֆլաս տեսած է, զրամագլուխը պիտի վերագարձնէ վաճառականին:

103. Եթէ իր ճամբորդութեան ընթացքին, թշնամի մը, լքել տուած է իրեն, ինչ որ կը կրէր, մանրավաճառը պիտի երգնուստուծոյ կեանքով, և անպատիժ պիտի արձակուի:

104. Եթէ վաճառական մը, ցորեն, բուրգ, իւղ, կամ որ և է ապրանք (փոխ) տուած է մանրավաճառի մը, ծախելու համար, մանրավաճառը պիտի արձանագրէ զրամը և պիտի վերագարձնէ վաճառականին. մանրավաճառը պիտի առնէ զրամին անդորրագրերը զոր կուտայ վաճառականին:

105. Եթէ մանրավաճառը անհոգ զրտնուած է, և չէ ստացած զրամին անդորրագրերը զոր տուած էր վաճառականին, զրամը առանց անդորրագրի հաշուի պիտի չանցնի:

106. Եթէ մանրավաճառ մը վաճառականէ մը զրամ (փոխ) առած է, և (եթէ) ուրացած է իր վաճառականին, այդ վաճառականը աստուծոյ և վկաներու առջև պիտի ապացուցանէ մանրավաճառի զրամ առնելու մասին, և մանրավաճառը իր (փոխ) առած զրամին, երեքպատիկը պիտի տայ վաճառականին:

107. Եթէ վաճառական մը, մանրավաճառի մը (բան մը) յանձնած է, և մանրավաճառը վերագարձուցած է իր վաճառականին,

ՏԱՍՆԸԹԵՐՆԵՐՈՐԻ ՍԻՒՆԱԿ (հակակողմ 2)

ինչ որ վաճառականը տուած էր իրեն, (եթէ) վաճառականը ուրացած է (յետոյ) ինչ որ

մանրավաճառը տուած էր իրեն, այդ մանրավաճառը աստուծոյ և վկաներու առջև պիտի ապացուցանէ վաճառականին, և վաճառականը որ ուրացաւ իր մանրավաճառին, ինչ որ առած էր, անոր վեցնապատիկը պիտի տայ մանրավաճառին:

108. Եթէ կապելապետուհի⁽²⁴⁾ մը, զինի զինին փոխարէն, ցորեն չէ ստացած, (այլ) զրամ ստացած է մեծ քարա(կշիռով), և (այս ձևով) շուազեցուցած է զինին արժէզինը ցորենի արժէզինին բազմաութամբ, պիտի ապացուցանեն անոր, այդ կապելապետուհիին, և ջուրի մէջ, պիտի նետեն զայն:

109. Եթէ կապելապետուհի մը, որուն տան մէջ յեղուզակներ հաւաքուած են, և (ինքը) ոչ ձերձակալած է այդ յեղուզակները և ոչ պոլտոս առաջնորդած, պիտի մեռցուի այդ կապելապետուհին:

110. Եթէ նուիրագործուած կին մը (կամ) քրմուհի մը, որ չ'ապրիր վաճառի⁽²⁵⁾ մը մէջ, զիննտուեն (ի մը գուռն) է բացած,

(24) Սումերական երեք գաղափարանշանների կը բաղկանար այս բառը, Sal-Kash-Tin: Sal-ը աքքատերէն shinishat-ի համադրը, կին նշանակութեամբ, մինչ Kash աքքատերէն shikaru-ի, և Tin-ը աքքատերէն kurunnu-ի համապատասխանը, որոնք խմբուած ըմպելիքի երկու տեսակները կը ներկայացնէին. թէ արմատանդ՝ shikaru-ն, իսկ չուշմայով միջամտուած գինի մը կը թելագրէր kurunnu-ն, Գանի որ զուգիւյժ մը «copulatif» չեն միացուած, բեւեռագիր բնագրին մէջ սուսերական երկու վերջին գաղափարանշանները, հաւանական է որ, չուշմայի ձեթով միջամտուած՝ արմախ գինի մը մատնանշէին անտեղ, մեծապէս կը բարելաւուէր գինին և ստեղծ այս յաւելումով, ըլլայ զուտ, ըլլայ աւելցուած չուշմայի ձեթով, արմախ գինին էր, հասարակաց ըմպելիքը, Սումերի և Աքքատի երկրներուն մէջ, P. Cruveilhier, Commentaire du Code d'Hammurabi, Paris, 1938, էջ 110:

(25) Շամաշ աստուծոյ քրմուհիներուն վաճառ գտնուեցաւ, V. Scheil, հոգմէ, 1902ին, Սիփարի մէջ՝ իր կատարած պեղումներու ընթացքին. Սիփար, V. Scheil, համաձայն, ինչպէս որ զայն կը սահմանադէտր տակաւին տեսանելի շրջապատը Նագուզգոհներէր, ուղղանկիւս մէջ էր գրեթէ հիշ, 1,300 մէթր երկարութեամբ, 800 մէթր լայնքի վրայ, ինչ որ 104 հեկտարի տարածութիւն մը կը ներկայացնէր. վաճառք մըն էր զը-

կամ գինեհոտուն մտած է դարեջուր (խմելու) համար, այդ էջը պիտի այրեն⁽²⁶⁾։

111. Եթէ կապելապետունի մը մէկու մը վաթսուն գա ոգելից ապառիկ տուած է, հունձքի ժամանակ յիսուն գա⁽²⁷⁾ ցորեն⁽²⁸⁾ պիտի առնէ։

112. Եթէ մէկը զբաղած է համարդուութեամբ մը, և արծաթ, ոսկի, (թանկագին) քարեր, կամ իր ստացութենէն շարժազոյքեր տուած է մէկու մը, և (չանոնք) յանձնած է անոր, փոխադրուելու համար. (եթէ) այդ անձը չէ յանձնած ինչ որ պէտք էր փոխադրուէր փոխադրուելիք տիղը, այլ սեպկականացուցած է. փոխադրուելիք ապարանքներուն տէրը պիտի ապացուցանէ անոր այդ մարդուն, թէ չէր յանձնած ինչ որ պէտք էր փոխադրուէր, և այդ մարդը պիտի տայ, փոխադրուելիք (ապարանքներու) տիրոջ, հնգապատիկը այն ինչ որ տրուած էր իրեն։

113. Եթէ մէկը

ՏԱՍԱԵԻՆԵՐՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (հակակողմ 3)

(առնելիք մը) ունի ցորեն(ի) կամ դրամ(ի) մէկէ մը, (եթէ) ցորեն առած է շտեմարանէն կամ կալէն, առանց ցորենի տիրոջ (հաւանութեան), պիտի ապացուցանեն ա-

րաւուած ժամանակին այդ տարածութեան մեծագոյն մասը. հաւանաբար Sippar sha Shamash-ը, վաճ մը և տաճար մը եղած ըլլաւ Կիլգըր, Revue d'Assyriologie, 1911, հատոր 8ը, էջ 94: — Տաճարի մոտակայքը կը գտնուէր վանքը, քաղաքի մնացորդէն զուտով մը և պատով մը անշտառած, իրենց յատուկ տուններ ունէին ջրմուկները, զորն կոտակի դնելու կամ ծախելու, իրաւասուն էին, իրենց միջև Գրեթէ անեղծ գտնուած է ստուար թիւ մը այդ փոքրածաւալ բնակարաններէն։ Սիփար քաղաքի Շամաշ աստուծոյ ջրը մուկներուն հարստութեան համարաւ արձանագրուած է վաւերաթուղթերու մէջ, Բալոր առևտուրներ, որոնց պայմանագիր բաժիններէն մին կը կազմէր Շամաշ աստուծոյ ջրմուկին, վանքի գուռը կը կառարուէին, օրինակ — վաճառումները, վարձումները, փոխերը հայրն. P. Crueviel, Commentaire du Code d'Hamourabi, Paris, 1938, էջ 112։

(26) Իրենց ծխական պարտականութիւններէն զուտ, ջրմուկներու բարոյականին չուրջ արձակուած այն կրամայականը, յատկանշական է։

(27) 3/4 quart-էն, քիչ մը աւելի չափ մը։

(28) Վճարումներու համար, ցորենի զօրածածութիւնն էր հասարակաց, Տիգրիս - Եփրատեան հովիտին մէջ։

նոր այդ անձին, թէ ցորեն առած է շտեմարանէն կամ կալէն, առանց ցորենի տիրոջ (հաւանութեան), և պիտի վերադարձնէ այնքան ցորեն, որքան որ առած է. տաւակաւին, ամէն ինչ որ (փոխ) տուած էր, պիտի կորսնցնէ։

114. Եթէ մէկը չունի ցորեն(ի) կամ դրամ(ի) (առնելիք մը) մէկէ մը, և գրաւի դրած է (որեւէ մէկը իբրեւ) իր գրաւականը, իւրաքանչիւր գրաւականուած անձի համար, մէկ երրորդ միաս արծաթ պիտի վճարէ։

115. Եթէ մէկը ցորեն(ի) կամ դրամ(ի) (առնելիք մը) ունի մէկէ մը, և (եթէ) (որեւէ մէկը իբրեւ) իր գրաւականը գրաւի է դրած, և (եթէ) գրաւականը (պատանդուած անձը) մեռած է պահանջատէրի տան մէջ իր ճակատագրով (բնական մահով), այդ դատը ենթակայ չէ բողոքի։

116. Եթէ պատանդուած անձը, իր պահանջատէրի տան մէջ, ծեծով կամ կեղեքումով մեռած է, պատանդուած անձին տէրը, պիտի ապացուցանէ (զայն) իր վաճառականին, և եթէ ազատ մարդու մը զաւակն էր, պիտի մեղացնէ անոր (վաճառականին) զաւակը. եթէ սակայն ազատ մարդու մը ստրուկն էր, մէկ երրորդ միաս արծաթ պիտի վճարէ. տակաւին, ինչ որ (փոխ) տուած էր, պիտի կորսնցնէ։

117. Եթէ պարտք մը կը նեղէ մէկը, և (եթէ ասիկա) իր կինը, իր զաւակը, և իր աղջիկը, դրամի փոխարէն տուած է, կամ իբրեւ գրաւական պարտքի փոխարէն տուած է, աստեք երեք տարի պիտի աշխատին զիրենց դնողին տան (մէջ), կամ իրենց պահանջատէրին. չորրորդ տարին, իրենց ազատութիւնը պիտի հաստատուի։

118. Եթէ ստրուկ մը կամ ստրկուհի մը, իբրեւ գրաւական պարտքի փոխարէն տրուած է, վաճառականը պիտի իրապէս օրը յետաձգէ, կրնայ (զանոնք) դրամի փոխարէն տալ, պիտի չպահանջուի այլևս։

119. Եթէ պարտք մը կը նեղէ մէկը, և (եթէ) դրամի փոխարէն տուած է իր ստրկուհին, որ իրեն զաւակներ ծնած է,

ՏԱՍԱԵԻՆԵՐՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (հակակողմ 4)

ստրկուհիին տէրը պիտի վճարէ դրամը զոր վաճառականը վճարած էր, և պիտի փրկանաւորէ իր ստրկուհին։

120. Եթէ մէկը իր ցորենը մէկու մը

տան մէջ ամբարած է շտեմարանում մի համար, և (եթէ) նուազում մը գոյացած է շտեմարանին մէջ, և կամ տանտէրը բացած է շտեմարանը և ցորենն իւրացուցած, և կամ բոլորովին ուրացած է ցորենը որ շտեմարանում էր իր տան մէջ, ցորենին տէրը պիտի յայտարարէ իր ցորենը աստուծոյ առջև, և տանտէրը ցորենին տիրոջ իր առած ցորենին կրկինը պիտի տայ:

121. Եթէ մէկը մէկու մը տան մէջ ցորեն ամբարած է, իւրաքանչիւր տարի, (իւրեւ) շտեմարանում մի վարձք, հինգ զալ ցորեն պիտի տայ⁽²⁹⁾ մէջ գուր ցորենի վրայ:

122. Եթէ մէկը մէկու մը արծաթ, ոսկի, կամ որ և է տեսակի բան կը փափաքի աւանդի համար, պիտի ցուցնէ վկաներուն ամէն ինչ որ պիտի տայ, պայմանագրեր պիտի կնքէ, և յետոյ աւանդի պիտի տայ:

123. Եթէ առանց վկաներու և պայմանագրերու աւանդի տուած է (զանոնք), և հոն ուր որ առած է, ուրացած են իւրեն, այդ դատը բողոքի բան կը արժատ չէ:

124. Եթէ մէկը մէկու մը արծաթ, ոսկի, կամ որ և է տեսակի բան մը տուած է աւանդի համար վկաներու ներկայութեան, և (եթէ) ան ուրացած է անոր, պիտի ապացուցանեն անոր՝ այդ մարդուն, և ինչ որ ուրացած էր, պիտի կրկնապատկէ, և պիտի տայ:

125. Եթէ մէկը իր ինչքը աւանդի տուած է, և հոն ուր որ տուած է, իր ինչքը անհետացած է տանտիրոջ ինչքին հետ, ըլլայ խորտակումով կամ սանդղազուհով⁽³⁰⁾, տանտէրը որ անհող գտնուած էր, պիտի վերադարձնէ ստացուածքի տիրոջ, ամէն ինչ որ արուած էր իրեն աւանդի համար, և որ կորսնցնել տուաւ, ամբողջութեամբ:

ՔԱՆԱՄԵԿԵՐՈՂՈՒ ՍԻՒՆԱԿ (Եակակողոճ 5)

պիտի հաստուցանէ ինչքի տիրոջ. տանտէրը պիտի զգուշութեամբ փնտռէ իր կորսուած ինչքը, և իր գողէն պիտի առնէ:

⁽²⁹⁾ Հետեւաբար, շտեմարանում մի արհեստի մը նուիրումով կը կիրարկուէր, Աքքատի և Սուսերի մէջ:

⁽³⁰⁾ Յիշէ՛ք Ղուկ. Ե. 18-20, անդամալայծի պաշարան, որ տանիքէն (տամալի մը ձեւով) լայն աղիւսներու մէջէն կ'իջեցուի, իր անկողնիակով, ծիսուսի առաջ. տանիքէն տունը թափանցելու այս արարքը, արհեստի յատուկ ըլլալ կը թուի:

126. Եթէ մէկը, որուն ոչ մէկ ինչքը չէ կորսուած, և յայտարարած է. «Ինչքս կորսուած է», ամբաստանած է իր քաղաքին խորհուրդը, իր քաղաքին խորհուրդը աստուծոյ առջև պիտի ապացուցանէ անոր, թէ իր ոչ մէկ ստացուածքը չէ կորսուած, և ինչքը գոր պահանջած էր, պիտի կրկնապատկէ և պիտի տայ իր քաղաքի խորհուրդին:

127. Եթէ մէկը մատը երկարած է, քրմուհիի մը կամ Բուրիշի մը կնոջ վրայ (վատահամբաւելու նպատակով), և չէ ապացուցած (անոր). այդ անձը, պիտի քաշկոտեն գատաւորներու առջև, և պիտի ածիւն իր քունքը:

128. Եթէ մէկը կին մը առած է, և չէ կնքած անոր (հետ) գրաւոր պայմանագրեր, այդ էգը կին մը չէ:

129. Եթէ մէկու մը կինը, բռնուած է ուրիշ արուի մը հետ պառկելու⁽³¹⁾ տեսնէ, պիտի կապեն⁽³²⁾ զանոնք, և ջուրի մէջ պիտի նետեն զանոնք. եթէ ամուսինը (կնոջ տէրը) իր կնոջ թոյլատրէ ապրիլ, թագաւորն ալ պիտի իր ստրուկին թոյլատրէ ապրիլ:

130. Եթէ մէկը, մէկու մը կինը, որ (տակաւին) արու մը չէ ձանչցած, և (տակաւին) իր հօր տան մէջ կը բնակէ, բռնաբարած է, և պառկած անոր ծոցին մէջ, և (եթէ) զայն բռնած են (այդ ձեւով), այդ անձը պիտի մեռցուի, (մինչ) այդ կինը ազատ պիտի արձակուի:

131. Եթէ մէկու մը կինը իր ամուսնոյն կողմէ ամբաստանուած է, բայց չէ բռնուած ուրիշ արուի հետ պառկելու Ժամանակ, պիտի երդնու⁽³³⁾ աստուծոյ կեանքով, և իր տունը պիտի վերադառնայ:

132. Եթէ մէկու մը կնոջ վրայ, մատ մը երկարած է, (վատահամբաւելու նպատակաւ) ուրիշ արուի մը սիրոյն, և (եթէ) ուրիշ արուի մը հետ

⁽³¹⁾ Բաղդադին, Երկ. Օրի. 22,²³, «Եւ եթէ զացի այդ շնացեալ ընդ առնակնոյ, ոպանիթ դերկուսեանն, զայրն շնացեալ ընդ կնոջն» և զիկնն, և բարձիթ զլարն յորայելէր. Եւ եթէ ան հարցին չուրջ, խտտապահանջ է շին Ուխտի կեցուածքը, մինչ ներդամիա հոգեբանութիւն մը կը թելադրէ Համաւարապեան Օրէնսգրութիւնը:

⁽³²⁾ Որպէսզէն չափաւոր լողալով:

⁽³³⁾ Հեղինակաւոր հանգամանք մը կը ներկայացնէր երգումը, Տիգրես-Եփրատեան հովիտի բնակիչներու խղճատանքին մէջ:

ՔՍԱՆԵՐԵԿՈՒԵՐՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (հակակոդմ 6)

պառկելու ժամանակ չէ բռնուած, իր ա-
մուսնոյն սիրոյն համար, պիտի մխրճուի
գետ — աստուծոյ մէջ:

133. Եթէ մէկը գերի բռնուած է, և
(եթէ) իր տան մէջ բաւականաչափ կայ կե-
րակրուելու, իր կինը (. . .) [և իր մար-
մինը (անվթար) (կամ՝ իր ինչքը) պիտի
պահէ] (ուրիշի մը տունը) պիտի չմտնէ:

133բ. (եթէ) է այդ կինը չէ պահպանած
իր ինչքը, և ուրիշի մը տունը մտած է,
պիտի ապացուցանեն իրեն՝ այդ կնոջ, և
ջուրի մէջ պիտի նետեն զայն:

134. Եթէ մէկը գերի բռնուած է, և
(եթէ) բաւականաչափ չկայ կերակրուելու
իր տան մէջ, իր կինը, ուրիշի մը տունը
պիտի մտնէ. յանցանք չունի այդ կինը:

135. Եթէ մէկը գերի բռնուած է, և
բաւականաչափ չկայ սնանկելու իր տան մէջ,
(եթէ) իր կինը ուրիշի մը տունը մտած է,
նախ քան անոր վերադարձը, և (ոն) զա-
ւակներ ծնած, (եթէ) վերջը իր ամուսինը
վերադարձած է և հասած իր քաղաքը, այդ
կինը իր՝ առաջին ամուսնոյն պիտի վերա-
դառնայ. (մինչ) զաւակները պիտի երթան
իրենց հօր ետեւէն (պիտի հետեւին):

136. Եթէ մէկը լքած է իր քաղաքը,
և փախած, (եթէ) իր կինը ուրիշի մը տունը
մտած է, իրմէ վերջ (իր մեկնումէն վերջ)
եթէ այդ անձը վերադարձած է և կը փա-
փաքի ետ առնելու իր կինը, փախստակա-
նին կինը պիտի չվերադառնայ իր ամուս-
նոյն, սորովհետև արհամարհեց իր քաղաքը
և փախաւ:

137. Եթէ մէկը որոշած է ⁽³⁴⁾ արձակել
նուիրադործուած հարճ⁽³⁵⁾ մը որ իրեն զա-
ւակներ ծնած է, կամ՝ նուիրադործուած
կին⁽³⁶⁾ մը որ իրեն զաւակներ հայթայթած
է, այդ էգին, պիտի իրեն վերադարձնեն
իր օժիտը. տակաւին, դաշտին, պարսէ-
զին, և շարժագոյքին կէտը

ՔՍԱՆԵՐԵԿՈՒԵՐՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (հակակոդմ 7)

պիտի տան իրեն, և պիտի մեծցնէ իր զա-
ւակները. մեծցնելէ յետոյ իր զաւակները,
այն ամէն ինչէն, որ իր զաւակներուն պիտի
տան, ժառանգորդ զաւակ մը բաժնին համա-
պատասխան բաժին մը պիտի տան իրեն, յե-
տոյ իր սրտին ամուսինը պիտի զինքը առնէ:

138. Եթէ մէկը պիտի արձակէ իր ա-
ռաջին կինը, որ իրեն զաւակներ չէ ծնած,
անոր ամուսնական նուէրին ամբողջ դրամը,
պիտի տնոր տայ. սակայն, օժիտը որ իր
հօր տունէն բերաւ, պիտի վերադարձնէ ա-
նոր ամբողջովին, և պիտի զայն արձակէ:

139. Եթէ չկայ ամուսնական պարգև,
մէկ մնաս արծաթ պիտի տայ անոր, իբրև
ապահարդանասակ:

140. Եթէ ստակական քաղաքացի մըն է,
մէկ երբորդ մնաս արծաթ պիտի տայ անոր:

141. Եթէ մէկու մը կինը, որ մէկու
մը տան մէջ կը բնակի, որոշած է բաժնուիլ,
և (եթէ) խենթութիւններ կ'ընէ, կը խան-
գարէ իր տունը, կը նուստացնէ իր ա-
մուսինը, պիտի ապացուցանեն անոր (այդ
ամէն բաններու շուրջ). եթէ, իր ամուսինը
անոր արձակումը ըսած է (յայտարարած)
կրնայ զայն արձակել. ոչ ճամբորդութեան
և ոչ ալ կնաթողութեան դրամ պիտի տայ
անոր. եթէ սակայն անոր ամուսինը չէ ըսած
(յայտարարած) անոր արձակումը, անոր ա-
մուսինը կրնայ ուրիշ կին մը առնել. այդ
(նախկին) կինը, իր ամուսնոյն տան մէջ,
ստրկուհիի մը պէս, պիտի բնակի:

142. Եթէ կին մը ատած է իր ամուսինը
և իրեն ըսած է. «Պիտի զիս չուռնենաս իբրև
կին». իր խնդիրը պիտի քննուի իր քա-
ղաքի խորհուրդին մօտ, և եթէ աշալուրջ
գտնուած է, յանցանք չէ ունեցած, և (եթէ)
իր ամուսինը դուրսը թախտակելու սովորու-
թիւն ունի, և մեծապէս կ'արհամարհէ զին-
քը. այդ կինը

ՔՍԱՆԵՐԵԿՈՒԵՐՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (հակակոդմ 8)

յանցանք չունի, պիտի տոնէ իր օժիտը և
պիտի երթայ իր հօր տունը:

143. Եթէ աշալուրջ չէ գտնուած, և
գատարկաշըջիկ մը եղած է, փնացուցած է
իր տունը, և նուստացուցած իր ամուսին-
ընդ, այդ կինը, պիտի նետեն զայն ջուրի մէջ:

ԱՆՈՒՇԱԻԱՆ ԱՐԴ. ՁԴՋԱՆԵԱՆ
(Շարմակեյի՝ 4)

⁽³⁴⁾ Բառ առ բառ շարմադարած է իր դէմքը՝
pa-ni-sha ish-ta-kan,՝ այն հոգեբանա-փիզիքա-
կան երեւոյթով, թէ, դէմքին վրայ կը ցոլանայ
մարդոց ներաշխարհը:

⁽³⁵⁾ Երկրորդ կարգի ամուսին մը կը նկատուէր
նուիրադործուած հարճը՝ ուսմերէն Sal shu - gi
tim:

⁽³⁶⁾ Առաջին կարգի ամուսին մը կը նկատուէր
նուիրադործուած կինը՝ ուսմերէն Sal. Mo:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԱԶԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՐՈՒՍԱՂԵՄԻ ԱՂԵՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Իմացած էինք՝ թէ Երուսաղէմ տազ- նապի օրեր ապրած էր, թէ վանքը և իր պարիսպներուն ապաւինած ժողովուրդը հրաշքով կրցած էր աղաւթի ահաւոր աղէ- տէն, և թէ այժմ տնտեսական նեղ կա- ցութեան մէջ էին:

Ոսկայն, Հայրապետական Պատուի- րակի Փոխանորդ, Հոգ. Տ. Յարութիւն Վրդ. Մուշեանի ժամանումովը, Երուսաղէմ դար- ձաւ իւրաքանչիւր Հայուն Վտածման կո- րիզը:

Ամէն անգամ որ առիթը ներկայանար, Հայր Յարութիւն չէր զլանար զրուստիկ հերոսական գործը՝ Զինուորեալ Միաբա- նութեան, (ինչպէս կը սիրէր կոչել իր կըզայրները), վեր հանելով անոնց կատա- րած դերը, պատմութեան ամօթը եղող Երուսաղէմի աղէտին առնչութեամբ: Ե- կեղեցեալ Ս. Բեմը Երուսաղէմ կը բուրէր, երբ մանաւանդ ինք կը պատարագէր և կը քարոզէր, չէր մոռնար յիշատակել զրուսագ ամէն շաբաթ, Երուսաղէմի գործունէու- թենէ, ժողովուրդը պատրաստելով սրբա- զան այն գործին, որուն պիտի ձեռնարկէր յետոյ Երուսաղէմի Նուիրակ՝ Գեր. Տ. Սերովքէ Մ. Վրդ. Մանուկեանը:

Հողը պատրաստուած էր, սերմերը ցան- ուած, երբ Երուսաղէմի Նուիրակ Հայր Սուրբ օդային ճամբով քաղաքս կը ժա- մանէր 1952ի Յուլիս 2-ին: Հոգ. Տ. Յա- րութիւն Վրդ. Մուշեան, այս տողերը գրու- լին՝ «Ազգային Մարմիններու ներկայա- ցուցիչներու ընկերակցութեամբ զիմաւո- րեցին հիւրը և զայն առաջնորդեցին իր բնակարանը:

Նոյն առաւօտուն, Կեդր. Վարչական Խորհուրդի Ատենապետ Տիար Արմէն Պէր- կամալի, յանուն Արժանթինահայ պաղու- թին, բարի գալուստ մաղթեց Գեր. Նուի- րակին և բոլորս միասին ունեցողեցին քա-

նոր զեկոյցը՝ Երուսաղէմի մեր աղէտեալ հայրենակիցներու մասին:

Յուլիս 10-ին, Կեդր. Վարչական Խոր- հուրդը իր նիստին մէջ իւրացուց Երուսա- ղէմի Գեր. Նուիրակ Հայր Սուրբի զեկոյցը՝ Պաղեստինի աղէտեալներուն և Ս. Աթոռին անցուցած տագնապին շուրջ: Պ. Ատենա- պետին առաջարկով, որոշուեցաւ կարելի ընել, աղբիւնաւոր դարձնելու համար Նուի- րակ Հայր Սուրբին բարենպաստակ առաքե- լու թիւնը: Պրնք. Սարգիսեանի և Սարաֆ- եանի զլխաւորութեամբ՝ որոշուեցաւ կազ- մել հանգանակիչ «Կեդր. Յանձնախումբ» մը, նախագահութեամբ Հոգ. Տ. Յարու- թիւն Վրդ. Մուշեանի, և մասնակցու- թեամբ Տեառք կառավարիանի և Պաղեստին Յանձնախումբին գործը կ'արդիւնաւորէր՝ առաջին իսկ պատահութեամբ, հակառակ տիրող ընդհանուր քրիզին:

Օգոստոս 3-ի Կիրակին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Եկեղեցեայ մէջ Երուսա- ղէմի Նուիրակ Գեր. Տ. Սերովքէ Մ. Վրդ. Մանուկեան մատուց իր անդրանիկ պատա- րագը, որմէ վերջ կատարուեցաւ Արժան- թին նախագահին նորոգ հանգուցեալ տիկ- նոջ հոգեհանգիստը, նախագահութեամբ Մուշեան Հայր Սուրբի:

Գեր. Տ. Սերովքէ Մ. Վրդ. Մանուկեան խօսեցաւ իր սրտազին քարոզներէն մին, նիւթը վերցնելով «Լեւոն Քարոզ» էն, զրուստեցին ըրաւ հանգուցեալ Տիկին Նա- Բերոնի բարեգործութեանց, ցոյց տալով հաւատացեալ ներկաներուն, թէ երբ նիւթ կը յատկացուի բարի նպատակներու, յիշա- տակը կ'անմահանայ, յետոյ հրաւրեց ներ- կայ խումբ բազմութիւնը, իրենց պարտա- կանութիւնը կատարելու հանդէպ աղիտեալ Երուսաղէմի:

Օգոստ. 4-ին, Երուսաղէմի Նուիրակ Հայր Սուրբը ընկերակցութեամբ Փոխանորդ

Հայր Ս.ին, Արժ. Տ. Նորայր Աւագ Քհնյ. Տէր Խորէնեանի և Կեդր. Վարչ. Խորհուրդի ներկայացուցիչներուն, յանուն Արժանթին նահայութեան ցաւակցութիւն յայտնեց Նախագահ Բերոնի, Հոգեշնորհ Հայրերը սիրալիր ընդունելութիւն գտան՝ իրենց հետեւորդներով, վշտալի Նախագահին մօտ, որուն առաջնորդութեամբ ուղղուեցան գէպի Մեծ Հանգուցեային զապաղը և կատարեցին հոգեհանգստեան արարողութիւն,

իր ճակարանին մէջ բարի գալուստի սեղան մը տուաւ Երուսաղէմի Գեր. Նուիրակին, որուն ընկերացաւ Նաե Թարութիւն Հայր Սուրբը:

Ջերմ մթնոլորտի մէջ գաղափարներու փոխանակութիւններ տեղի ունեցան, գաղութը աւելի Նախանձեղի վիճակի հասցնելու մասին: Խօսակցութեան միջոցին, Հոգեշնորհ Նուիրակը գնահատանքով արտայայտուեցաւ Վարչութեան տարած համե-

Սան Բաւոյի Եկեղեցւոյ Վարչութեան կողմէ թուած ճակերոյքին Գերապասիւ Նուիրակը կը խօսի Երուսաղէմի ներկայ կացութեան եւ անոր բերի մասին գաղութներու կրօնական եւ ազգապահպանման գործին մէջ:

որուն իր մասնակցութիւնը բերաւ սգաւոր Նախագահը՝ հաւատացեալի ջերմեռանդութեամբ: Զոյգ վեղարներու ներկայութիւնը տպաւորած էր բոլորը, խոր լուսթեան մատնելով խռովայոյզ սրահը, ուր, բազմաթիւ ներկաներ կը սպասէին իրենց յարգանքի տուրքը բերելու:

Օգոստոս 8-ին, Կեդր. Վարչական Խորհուրդի Ատենապետ Տիար Ա. Պէրկամալի

րաշխական աշխատանքի մասին, ու մաղթեց որ, օրինակը վարակիչ դառնայ բոլոր թեմերու մէջ:

Նուիրակ Հայր Սուրբը գովասանքի խօսքեր ըրաւ ի մասնաւորի գաղութի հաւատացեալներու ջերմեռանդութեան մասին:

Ապա, Նուիրակ Հայր Սուրբը աւելցուց. Մէկ բան միայն կը պակսի, այն ալ, կը խորհիմ թէ, ձե՛ր ալ ուշադրութեան առարկան է, Երկրորդական վարժարանի մը

անհրաժեշտութիւնը: Եթէ իրականանայ այս, յանուն Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութեան, կը խոստանամ, անհրաժեշտութեան պարագային, վարդապետ մը ևս ղըրկել ձեզ, այդ ուղղութեամբ պատրաստուած խանդավառ Հայր Մուշեանի որպէս գործակից:

Յիշատակութեան արժանի է նաև Օգոստ. 31-ին, Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ նախագահութեամբ Երուսաղէմի Նուիրակ Հայր

Երուսաղէմի Նուիրակ Հայր Սուրբը և ի միջի այլոց, ըսաւ.

«Շատ տեղեր պտտած ու ծանօթացած եմ մեր ժողովուրդին, սակայն, Արժանութիւն բացառիկ տպաւորութիւն ձգեց վրաս, իր հայեցի, անխաբար նկարագրով և համերաշխ ոգիովը, որուն փաստը՝ ձեր բոլորին ներկայութիւնն է այս շատ սրտազրաւ նպատակին շուրջ: Յուշերուս լաւագոյն էջը պիտի ձօնեմ այս ժողովուրդին,

Սան Բաւոյի պատուական ազգայիններէն Տիար Վահրամ Քեօթեկեան
կը բանայ հանգանկութիւնը ստորագրելով նուիրացուներու
անունները պատուակող Ոսկեմատեանը:

Ս.ին, «Կոմիտաս» երգչախումբին կազմակերպած համերգը, ի նպատակ Երուսաղէմի աղէտեալներուն: Պ. Լեւոն Վարդապետեանի ղեկավարութեամբ տրուած այս ձեռնարկին ներկայ գտնուեցաւ աննախընթաց բազմութիւն մը:

Համերգը՝ ինքնին գեղարուեստական յաղթանակ մըն էր, զոր շահեցան երգչախումբի անդամ-անդամուհիները, իրենց ղեկավարին հետ. ի վերջոյ, խօսք առաւ

ու Սրբատեղեաց մէջ ի սրտէ պիտի աղօթեմ՝ որ սիրոյ և միաբանութեան խանգը աւելի՛ արծարծի ձեր մէջ, ձեզ օրինակ դարձնելով սփիւռքի հանուր Հայութեան:

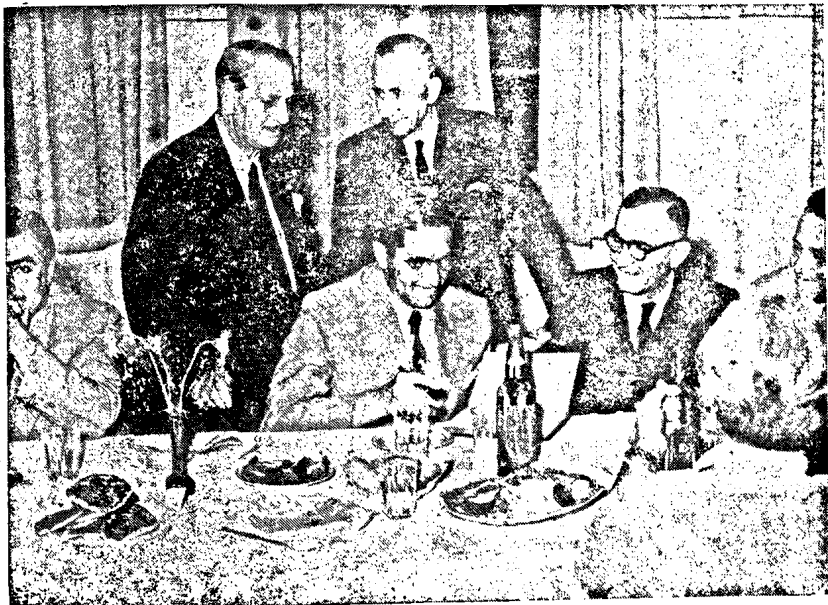
Միջնաբարին, հրապարակ հանուեցաւ Հոգ. Տ. Յարութիւն Վրդ. Մուշեանի Երուսաղէմ Աղեօնալ գիրքը, զոր սիրայօժար գնեց ժողովուրդը:

Իրական անակնկալ մըն էր Հայր Մուշեանի փութաջան աշխատութեան, արգաս

սիքն եղող այս գիրքը՝ Հայր Սուրբը՝ գիշերը ցերեկին միացուցած՝ ապագութեան յանձնեց գրքին ձեռագիրները։ Վստահ ենք, թէ ժրաշան հեղինակը ինքզինքը վարձատրուած կը գգայ, երկու տեսակետով, Նախ, բարի ծառայութիւն մը մատուցանելով ազգին՝ Երուսաղէմը անոր ներկայացնելով, իր հիմնադրութենէն մինչեւ մեր օրերը, Երկրորդ, հոգեկան այն բաւարարութիւնը թէ արդիւնքը կը յատկացուած էր Երուսաղէմի աղէտեալներուն։

Թեան մէջ, ըստ թէ, բոլոր թեմերը կարող վեղարաւորներ կը պահանջեն։ Երուսաղէմ, առաւելագոյն կը ջանայ գոհացում տալ այդ պահանջքին։

Երուսաղէմի Նուիրակ Հայր Սուրբը յաջողութեամբ պատարագեց եւ ըստ պատշաճի քարոզեց նաեւ Ֆլորէսի վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ մէջ, Փոնթ-Ալիսիայի Ս. Շուշան եւ Վիտա-Սոլտաթիի Ս. Մեսրոպ մատուռներուն մէջ, Ամենուրեք, խուռն բազմութիւնը ներկայ գտնուեցաւ Ս. Պա-

Տիար Վ. Գեօրգեան եւ եկեղեցւոյ վարչութեան Ասեմալեց Տիար Անդրեաս Ճաֆերեան Ոսկեմասեանը կը ներկայացնեն Սան Բաւոյի ազգայիններուն հանգանակութեան մասնակցելու համար։

Սեպտ. 4-ին, Մարաշի Հայրենակցական Միութիւնը ի պատիւ Երուսաղէմի Նուիրակին կազմակերպած էր թէյասեղան մը։ Գեղարուեստական կոկիկ յայտագրէ մը վերջ վարչութեան Ատենապետը՝ յանուն Մարաշի Հայրենակցականին՝ 3000 փետոյի Նուիրատուութիւն մը ըրաւ Երուսաղէմի աղէտեալներու ֆոնտին։

Հոգեւոր Նուիրակը քաջալերանքի խօսքեր ընելէ վերջ, վեր առաւ Երուսաղէմի գերն ու արժէքը՝ Հայ իրականու-

տարագին եւ արցունքը աչքին՝ ունկնդրեց Երուսաղէմի Նուիրակ Գեր. Հայր Սուրբը։

Հոկտ 7-ին, Գորտոպայի մէջ Նուիրակ Հայր Սուրբը պատարագեց, քարոզեց եւ խօսեցաւ ի պատիւ իրեն տրուած հանդէս-ձեռնարկին։ Տեղւոյն Յանձնախումբի անդամները՝ Տեարք Օհանեան, Բարսեղեան եւ Միւրէքեան, գնահատելի գործ տեսան։

Իսկ, Ռոսարիոյ քանի մը տառնեակ Հայ բնակչութիւնը ակնկալուածէն աւելի

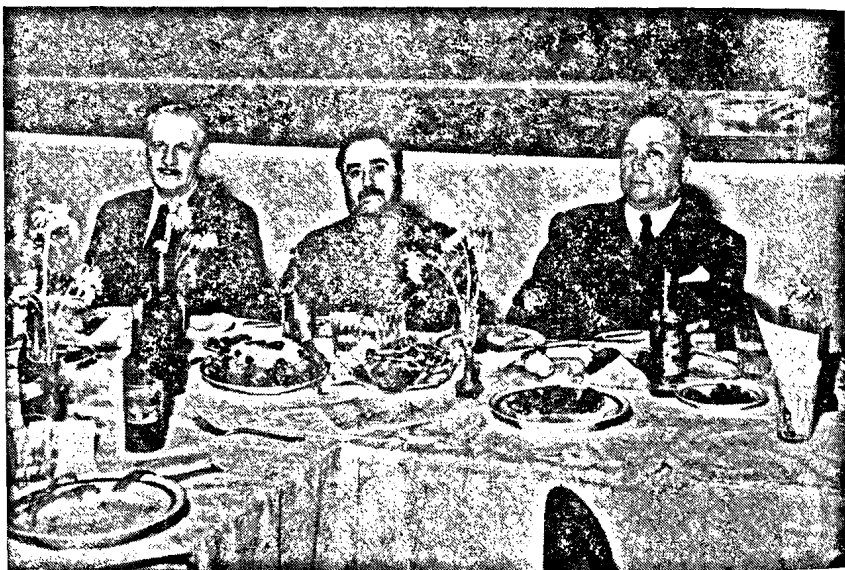
տուաւ, շնորհիւ Տեաքք Եղևուֆեանի և Արզարեանի ջանքերուն:

Զմոռնանք նաև ստեղծումն ու գործունէութիւնը Հանգանակիչ Ենթաշանձնախումբերու, որոնք, արուարձաններու հայութեան լուսմաները կեդրոնացուցին Երուսաղէմի աղէտեալներու զանձանակին մէջ: Այս բոլորին հետ, գնահատութեան սահմանէն գուրս է՝ Յանձնախումբի անդամներուն նուիրումը, ամիսներ, շաբաթական

կէսօրին, Հոգ. Տ. Յարութիւն Վրդ. Մուշեան, ի պատիւ Գեր. Սերոփէ Հայր Սուրբին, տուաւ ճաշանդան մը, որուն ժախտակցեցան Կրօնական Դասը, Կեդր. Վարչական Խորհուրդի և Հանգանակիչ Յանձնախումբի ներկայացուցիչները:

Սեղանին պատուոյ նախագահն էր հայրապետական Պատուիրակ Ս. Հայրը:

Իբրև Կրօնական Խումբ՝ Յարութիւն Հայր Սուրբը կարգաց՝ իր Գեր. Նուիրակին ձեռքով:

Երուսաղէմի Գերապարի Նուիրակը Տիար Վ. Քեօքեհեհեանի եւ Սան Բաւլիոյի եկեղեցւոյ բարեբարի երեք ուղւոյն Տիար Ճորն Բրզգալլան Թախանեանի հետ ճաշեցողի սեղանին շուրջ:

տրամադրելով իրենց սուղ ժամանակը գործին:

Երուսաղէմի Նուիրակ Հայր Սուրբը յաջողութեամբ զլուխ հանելէ վերջ իր առաքելութիւնը, պատրաստ էր մեկնելու, սակայն, նկատելով որ օրը-օրին կը սպասուէր Հայրապետական Պատուիրակ Գեր. Տ. Սիոն Ս. Մանուկեանի ժամանման, յետաձգեց իր մեկնումը:

Նոյեմբեր 8-ը՝ որդեալ թուականն էր Նուիրակ Հայր Սուրբին մեկնումին:

Նա՞ծ «Երբա՛ս բարով» քերթուածը:

Գեր. Սերոփէ Հայր Սուրբը՝ ի պատասխան բոլորին, պարպեց իր բարի սրտին բոլոր զանձները, անգամ մը ևս կրկնելով թէ՛ անմոռաց պիտի մնան այս յիշատակները:

Հայրապետական Պատուիրակ Ս. Հայրն ալ իր գոհունակութիւնն յայտնեց՝ Նուիրակ Հայրսուրբին արգիւնաւոր գործունէութեան համար, օրհնեց բոլոր անոնք, որ աշակցած էին Նուիրական ձեռնարկին, կրկին

անդամ ապացուցանելով որ Հայը անմեղելի է իր զոհաբերութեան և բարեպաշտութեան մէջ:

Ճաշէն անմիջապէս վերջ, սեղանակիցներ՝ գլխաւորութեամբ Հայրապետական Պատուիրակին և իր Փոխանորդ Հայր Սուրբին, մեկնեցան «Էսէյսա» օդակայանը: Ուղեւորութիւնը ժապաւենի առնուեցաւ:

Կողմագուրուինք: Երուսաղէմի նուիրակ Գեր. Տ. Սերովբէ Մ. Վրդ. Մանուկեանը եւ յանձնենք աղանակերպ ինքնաթիռին, ու կը մղվենք որ Տէրը առաջնորդ հանգիստնայ իր խոհարհ պաշտօնեային:

Ուրախութեամբ կը նշենք, թէ Երուսաղէմի նուիրակ Հայր Սուրբը արժանացած է միեւնոյն արտագին ընդունելութեան՝ նաեւ Ուրուկուայի և Պրազիլիոյ Հայ գաղութներուն մէջ, որոնք ակնկալուած էին աւելին ստուած են Երուսաղէմի աղէտահալներէն ի հաշիւ:

«Իմ սիրելի գաւազներս, Պատրիարքական Նուիրակը որ եւ մեր Նուիրակն է, աւ կոչելու է ձեր հայրենասէր ու եղբայրասէր ընթացած արջին: Լսեցի՛ք եւ արձագանգեցի՛ք Նորա ծայրին. Նորա ծայրը Ս. Երկրի Նուիրակն վրայերի իմ իմաստաւորն ու պաշտպանն ծայրն է. Նորա ծայրը հազարաւոր կարիքաւոր ու թշուառացած ձեր ցեղակից ու սղակից հաւաքանքներն ծայրն է. Նորա ծայրը անտեսած փառապար շինարար յայտն ծայրն է, որ պահանջում է իր նախկին փառքը, որի փառքը Հայի պատիւն ու փառքն է. Նորա ծայրը ձեր ազգանքի Հայրապետի ծայրն է, որ ուշադիր հայնացով հետեւում է անհնունք ցախոցիւ ընկած ազգային հաստատական թեկոններին. այդ թեկոնները ի մի թերեւոր, ազգային անորոշութիւն կազմելու նպաստով»:

Այս կերպ կը յորդորէր ու կը հրահանգէր նաեւ ազգիս ընդհանրական Հայրապետը, Երուսաղէմի ի նպատակ ըլլալէք հանգանակութեան առիթով, Հարաւային Ամերիկայի հայութեան ուղղած իր արտազեղ ու սքաւտաւ կոնդակով: Որուն քաղցր արձանագրէր բոլորին մէջ ունեցաւ իր վճռական ու բարեբար արդիւնքը հանգանակութեան ձեռնարկին մէջ:

Հայր Սուրբան, իրաւունք ունէ՛ր՝ Երուսաղէմի նուիրակին գալուստը Քաւետող իր խօսքն բռնուաւ:

— «Ձայն մը հնչեց...»:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՅ. ՄԵՀՐԱՊԵԱՆ

Պակնա-Արշա, 5 Մարտ, 1953

ՔԱՐՈՋԻՍՏԵԿԱՆ

ՀՈՎՈՒԿԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ք.

ՔԱՐՈՋԻՍՏԵԿ

1. Քարոզիչն ու քարոզը. — Եթէ քարոզիչը գիտակից է իր կոչումի վեհութեան, անոր բովանդակ կեանքը քարոզութիւն մըն է ինքնին: Քարոզը ապրուած կեանքն է, իսկ քարոզխօսութիւնը այդ կեանքին օրուած բացատրութիւնն մը: Քարոզիչը, որպէս Եկեղեցւոյ պաշտօնեայ, կենաց Բանին աւետարանիչն է կոչումով: Քրիստոսի Եկեղեցւոյ պաշտամունքին միջէ կիմը քարոզութիւն չէ՞, ինչպէս իր Հովուական Աստուածաբանութիւնը գրքին մէջ կը շնչոտ այս կէտը Միլիթիոսեղիկ Եպս. Մուրատեանց, իր հետեւեալ բառերով, «Կարող ենք ասել իրաւամբ թէ եկեղեցական բովանդակ պատճառներէն է քարոզութիւնը: Փոխանակ ասելով թէ քարոզութիւնն է մասն աւետարանային պատճառման, կարող ենք ասել թէ պատճառումն է մասն քարոզութեան, ծեռն է մի ձեւ, մի ելլանակ ուսուցման»:

Քարոզչական պաշտօնը հոգեւոր դեպանութիւն մըն է, որ հեշտակներուն իսկ յանձնուած չէ: Ինչպիսի վրայ քարոզիչը, իբր դեպան Աստուծոյ ու մեղաւոր մարդոց միջեւ, հաշտաբարի դեր կը կատարէ, մէկ կողմէն զԱստուած մեղաւորին մօտեցնելով, և միւս կողմէն մեղաւորը Աստուծոյ առաջնորդելով (Ք. Կորն. Ե. 20):

Յիսուս՝ իբրեւ տիպար քարոզիչ, «Գրացէ՛ք շաշկարտեցէ՛ք...», հրամայող տակաւին Եկեղեցիին չտուած, իր երեք ու կէս տարի պաշտօնավարութեան շրջանին արդէն զայն կատարած էր լիովին: Յիսուս արտաքին ձեւակերպութիւններով շատ չլքաղեցաւ, այլ այդ բաներէն ձանձրացած հոգիները առաջնորդեց ուղղակի յաւիտեանական ու կենդանի խօսքերուն, իր կենդանի շունչով ու բարբառով բացատրուած: Օր մը երբ Սոկրատին հարցուցին թէ, ինչ՞ով չես գրեթ ուսուցումներդ, նա այդպէս պատասխանեց, «Ես աւելի նախամեծար կը համա-

րեմ սրտերու վրայ դրել, քան թէ ոչխարներու մորթերուն վրայ: Պաղեստինի մեծ վարդապետն ալ ճիշդ այդ մեթոտին հետեւեցաւ և գրեց իր կենդանի խօսքերը ուղղակի մարդոց կենդանի սիրտերուն վրայ:

Ըստ Սերվանդէսի, «Երբ եկեղեցական մը շխտակ ապրի ամենէն ազդու քարոզիչն է»: Սիօիլ կ'ըսէ, «Աշխարհը բեմէն դուրս է որ կը դիտէ քարոզիչները, գիտնալու համար թէ անոնք ի՞նչ կ'ուզէին ըսել երբ բեմի վրայ էին»: Հետեւեալ խօսքը կ'ըսէ Ֆուլլըր՝ մարդու մը համար որ շատ լաւ կը քարոզէր, բայց գէշ կ'ապրէր, «Երբ անիկա բեմի վրայ է, մարդ ցաւ կը զգայ խորհելով թէ, բեմէն վար պիտի իջնայ. իսկ երբ բեմէն դուրս է, երանի թէ երբեք չվերադառնայ բեմը»:

2. Քարոզիչին անհատականութիւնը. —

Քարոզիչի մը անհատականութիւնը մեծ դեր ունի իր յաջողութեան գործին մէջ: Անոր ապրած կեանքը, ունակութիւնները, ժողովուրդին հետ վարուելակերպը, արտայայտութեան եղանակը, նիստ ու կացը, բեմին վրայ կեցուածքը, շարժումները, իր առեւտրին ու հանրային կենցաղը, ինչպէս նաեւ շատ մը ուրիշ ազդակներ գործօն ու մեծ ազդեցութիւն ունին իր խօսած քարոզներուն վրայ: Ըստ Մեքլիսեդեկ Սպա.ի «Քարոզութիւնն մի գործ է, բայց գործ հոգւոյն և նորա ազդեցութիւնն կապուած է քարոզիչի հոգեկան վիճակին հետ»: Քարոզիչ մը եթէ ունենայ հարիւր առաւելութիւն, բայց մէկ թերութիւն՝ կը բաւէ անիկա մթապնելու իր նկարագիրը հանրութեան առջև, և տկարացնելու իր առած պատգամին ազդեցութիւնը:

Քանզի քարոզիչը ժողովուրդին հանելին է, և Քրիստոնէական կրօնի կրօնաւածիկն վրայ ստեղծագործող ոյժ մը: Եկեղեցւոյ սրբազան բեմը ունկնդիրներու համար կենդանի ներշնչարան է այն ատեն միայն երբ բեմասացը ձեռնհաս է իր գործին, արժանի իր կոչման, և զիտակից իր պաշտօնի վեհութեան, իր ապրած օրինակելի կեանքովը:

Եւ քանի որ այս է աղաղակող իրողութիւնը, ուստի քարոզիչը պէտք է որ նախ իր անձին օրինակով քարոզէ և ապա ապա բեմին վրայ իր պատգամը հեղինակաւոր կերպով, որպէս Աստուծոյ մէկ պատ-

գամարերը: Շէյքսպիրը կ'ըսէ. «Այն որ երկնային սուրը կրել կը յօժարի, պէտք է ըլլայ այնքան սուր որքան կարելի է»:

3. Քարոզիչին կոչումը. — Քարոզչութիւնը աստուածային կոչման վրայ հաստատուած պաշտօն մըն է: Հին Ուխտի մէջ, Մովսէս, Յովնան, Նդիա, Նդիսէ, և ընդհանրապէս մարգարէներ իրենց ժամանակին մեծ քարոզիչներն էին: Նոր Ուխտի մէջ, Յովնանէս Մկրտիչ, Իսրայէլի հին մարգարէներու տիպէն, մեծ քարոզիչ մըն էր: Պետրոս՝ հրէական մտայնութեամբ սնած, իսկ Պողոս հելլենական ուսումով՝ Քրիստոնէական Եկեղեցւոյ առաջին տիպար քարոզիչները հանդիսացան: Չորրորդ դարու մէջ Օգոստինոս և Ոսկեբերան շատ բարձր կը նկատէին իրենց աստնծած քարոզչական պաշտօնը: Վերջինը իր քսան և վեց տարեկան հասակին, տակաւին ինքզինքը անյարմար կը նկատէր մօտենալու այս սուրբ գործին: Ասոնց ամէնքն ալ օական ունէին իրենց ներքին համոզումն ու զիտակցութիւնը իրենց պաշտօնին նկատմամբ, թէ Աստուծոյ կոչմէ իրենք յատկապէս կանչուած էին այդ սուրբ պաշտօնին համար:

Մէկը՝ որ առանց կոչումի և առանց իր գործին հանդէպ ունեցած ներքին օարտաքին յարաբերութեանց, եթէ լոկ ապրուստ ճարելու իր միջոց կ'ընդգրկէ քարոզչական այս սուրբ պաշտօնը, ասով թէ ինքզինքը կը խաբէ, թէ իր հովուած ժողովուրդը, և թէ զԱստուծոյ, մեղանշելով մեծապէս իր կոչման սրբութեան դէմ:

Բայց երբոր քարոզիչ մը կոչումով մօտենայ իր պաշտօնին, երկիւղածօրէն և կատարեալ զիտակցութեամբ, որքան ատեն որ ծառայէ հաճող կը զգայ իր գործին համար: Կոչման տէր քարոզիչ մը հեռու է ցուցամոլական արարքներէ, և իր անձը կը ծածկէ իր պատգամին ետեւ միշտ: Քանզի բեմին վրայ քարոզիչը պատգամ չէ, այլ լոկ պատգամաբեր մը: Բեմը ստեղծուած է Քրիստոնէական Եկեղեցւոյ մէջ, ոչ թէ պատգամաբերին այլ Աւետարանի պատգամին հռչակման համար: Եթէ այս երկուքն մէկը միւսին յաջողութեան համար պիտի զոհուի բեմին վրայ, զոհուողը պէտք է ըլլայ պատգամաբերը:

Ինչպէս հասարակական գիտակից գործիչ մը իր ետէն վեր կը բարձրանայ, և կը նոյնացնէ իր անձը իր գործին հետ, և հրապարակի վրայ ոչ թէ իր անձը, այլ իր գործը կը փառաւորուի և ուշադրութեան առարկայ կը դառնայ, նոյնպէս և աւելի կոչման տէր քարոզիչ մը այնքան կը նոյնանայ իր քարոզին հետ որ բեմին վրայ պատգամէ է որ կ'երևայ ու կը փառաւորուի: Քարոզիչը, իբր պատգամաբեր, այսպէս, որքան ինքզինքը կը խոնարհեցնէ ու կը ծածկէ իր պատգամը բարձրացնելու համար, նոյն համեմատութեամբ ինքն ևս կը բարձրանայ, կոչման գիտակից քարոզիչ մը ասկէ տարբեր ուղի չի կրնար քաշել:

4. Քարոզիչի՞՞ դաստիարակութիւնը. — Եթէ քարոզիչ մը կոչում կը զգայ, պէտք է իր պաշտօնին չձեռնարկած պատրաստուի իր գործին համար: Անպատրաստից և կամ խակ դերասան մը չի կրնար իր դերը լաւ կատարել թատերարեմին վրայ, անվարժ զինուոր մը դասալիք կը դառնայ յաճախ պատերազմի դաշտին մէջ, անուս փաստաբան մը անկարող կը զգայ պաշտպանելու իր դատը դատարանին առջև, տգէտ բժիշկ մը բուժելու տեղ աւելի կը ծանրացնէ հիւանդը որ կը յանձնուի իր խնամքին: Ի մի խօսք, որ եւէ գործի մէջ փորձառութիւն, հմտութիւն և մասնագիտական պատասխանութիւն կարեւոր է յաջողելու համար, իսկ էական պայման ներկայիս՝ եկեղեցական պաշտօնին մէջ:

Ուստի, իր կոչման վեհութեան գիտակից քարոզչութեան թեկնածու մը ժամանակ կուտայ, և համբերութեամբ ու գիտակցօրէն կը պատրաստուի իր պաշտօնին: Վասնզի այս է յաջողութեան տանող շինարարութիւնը:

Քարոզիչը ոչ միայն պատրաստուելու է իր գործին համար մասնագիտական ուսումով, այլ պաշտօնի ձեռնարկելէ հոգն ալ պէտք է միշտ, ու ամէն ատեն, զարգանայ ու քայլ պահէ ժամանակին հետ: Այս զարուհի մրցումը շատ զօրաւոր է, և ժամանակի հետ առանց քայլ պահելու ու է մէկը չի կրնար յաջողիլ իր ստանձնած պաշտօնին մէջ:

Բողիչ մը եթէ յառաջդիմութեան քայլ պիտի պահէ ու պիտի զարգանայ օր ըստ օրէ, իր ժամանակի պայմաններուն համեմատ՝ պէտք է որ ունենայ իր ձեռքին տակ հոյս մտեան հաղթան մը: Քարոզիչի մը մատենագրանը ազգային, պատմական ու եկեղեցական գիտական գիրքերէ զատ պէտք է պարունակէ նաև ամէն տեսակ աստուածաբանական գիրքեր: Շատ մը նշանաւոր քարոզիչներ ժամանակի ընթացքին կորուսած են իրենց համբաւը և տափակցած, պարզապէս զարգանալէ դադրած ըլլալուն համար: Ճոխ զբաղարան մը քարոզիչի ձեռքին տակ մեծ հրաշքներ կը գործէ, երբ ան գիտնայ անկէ օգտուելու կերպը:

Ինչպէս հիւսնը ունի իր ուրազն ու սղոցը, արհեստաւոր ունի իր ձեռքին տակ անմիջական մեծ ու փոքր գործիքները, նմանապէս գիրքերն ալ քարոզիչին համար մէյ մէկ գործիքներ են յաջողելու համար իր ստանձնած պաշտօնին մէջ:

6. Քարոզիչի՞ն ծխական այցելութիւնները. — Քարոզիչը, իբրև հովիւ, երբ մօտէն ճանչնայ իր ժողովուրդին ամէն մէկը ընտանիքը, և ամէն մէկ ընտանիքին ալ ամէն մէկ անդամը, յաճախակի այցելելով և հոգեւոր յարաբերութիւններ մշակելով անոնց հետ, մտերմիկ յարաբերութիւն մը կը ստեղծուի անոնց և իր միջև, որմէ կ'օգտուին փոխադարձաբար երկու կողմերն ալ: Բայց այս իմաստով հովուական այցելութիւնը մեր մէջ պէտք եղած չափով մշակուած չէ դեռ: Յաճախ ընկերական հանգամանք մը ունեցած է ան քան թէ հոգեւոր: Ծնունդի և Զատիկ տնօրէնէքները այնքան հապկեպով կը կատարուին որ՝ տեսակ մը մեքենական և կամ արհեստական ընդթ կը կրին, իսկ ուրիշ առիթներով եղած այցելութիւնները ընդհանրապէս հարուստներուն կ'ըլլան քան թէ աղքատ և կարօտ դասակարգի ընտանիքներուն, ի հարկէ բացառութիւնները յարգելով:

Ի՞նչ է տարբերութիւնը եկեղեցականի և աշխարհականի այցելութեան միջև: Աշխարհականը՝ անհատ մը և կամ ընտանիք մը՝ կ'այցելէ ազգականական ու ընկերային պարտականութիւն մը կատարելու, իսկ եկեղեցականը կ'այցելէ հոգեւոր սնունդ մօ-

5. Քարոզիչին մասեմադարանը. — Քա-

տակարարելու և կենաց Բանին ճշմարտութիւնները տարածելու համար: Առաջինը ընկերական է, բայց վերջինը հոգեոր հանգամանակ մը կը կրէ բառին լաւագոյնի համատեղ: Քարոզիչը, բեմէն քարոզելով չէ որ կ'իրագործէ միայն իր կողմէն, այլ իր իսկական յաջողութիւնը կախուած է անհատներու և ընտանիքներու հետ հոգեւոր շփումէն:

Միսական այս տեսակ հոգեւոր այցելութիւններու առաջին օգուտը հովիւին համար է: Ան՝ այս առիթով ընտանիքներուն մէջ Սբ. Աւետարանին լոյսը սփռելով նախ ինքն է որ կը հաստատուի քրիստոնէական հաւատքին մէջ, ներշնչելով և միանգամայն ներշնչուելով: Նոյնպէս իր հօտին իրական պէտքերուն մօտէն տեղեկանալով՝ իր քարոզներուն նիւթ կը մատակարարէ: Իսկ միւս կողմէն իրեն հաստատուն հաւատքը, անկեղծութիւնը, նուիրումը, և օրինակելի տրպար կեանքը անշնչելի և խորունկ տպաւորութիւններ կը ձգեն իր հովուած ժողովուրդի անհատներուն և ընտանիքներուն առօրեայ կեանքին վրայ:

Ուրիմն քարոզիչի մը հովուական այցելութիւնը ազամանգեայ պատհանութիւն մըն է իր առջեւ բացուած, իրագործելու համար իր կողմէն: Քարոզիչ մը մօտէն կ'ապահովէ իր յաջողութիւնը եթէ այցելութեան պահուն ի ձեռին ունենայ Սբ. Աւետարան մը և նարեկ մը: Առաջինը կը հայթայթէ իրեն խօսելու հոգեւոր նիւթ, իսկ երկրորդը կը ծառայէ իր այցելած ընտանիքին մէջ աղօթքի գեղեցիկ մթնոլորտ մը ստեղծելու: Լաւ է նոյնպէս այցելութեան մասնաւոր տոմար մը ունենալ, և ամէն ամիս ընտանիքներու հոգեւոր կեանքի ընդհանուր կացութիւնը արձանագրել անոր մէջ, և ապա ամէն երեք ամիսը անգամ մը արդիւնքը բաղդատութեան դնել, հասկնալու համար թէ ի՞նչ նոր յառաջդիմութիւններ տեղի ունեցած են այցելութիւն ընդունած ընտանիքներու կեանքին մէջ հոգեւոր մշակոյթի տեսակէտէն:

7. Քարոզիչին նախասանական կարողութիւնը. — Եկեղեցական մը յաջողելու համար իր պաշտօնին մէջ պէտք ունի մարդկած ձայնի, վարչագրիտութեան, կենցաղագրիտութեան, ինչպէս նաև իբրև քա-

րոզիչ՝ ճարտասանական ընդունակութեան, Ոմանց մէջ ճարտասանական կարողութիւնը շատ է բնականէն, իսկ ոմանց մէջ քիչ: Ան որ շատ ունի, մշակելով իր այդ ընդունակութիւնը կրնայ ճարտասանի մը համարու վայելել, բայց ան որ քիչ ունի, դաստիարակութեամբ և մասնաւոր վարժութեամբ կարող է իր քիչը արդիւնաւորել, և որով արդարութիւն ընել իր պաշտօնին, ըստ տեսեալ պայմաններու: Ամէն պարագայի տակ սակայն քարոզիչը պէտք ունի այս ուղղութեամբ մասնաւոր մշակումի մը՝ որ ձեռք կը բերուի յամառ աշխատութեամբ և յարատե վարժութեամբ:

Հին Ուխտի մէջ, Ահարոն ճարտասան մըն էր որ կրցաւ օգնել Մովսէսին, Փարաոնի առջեւ Իսրայէլի դատը պաշտպանելու գործին մէջ: Նոր Ուխտի մէջ, Պօղոսի պերճախօսութիւնը Փոքր Ասիոյ հեթանոս ժողովուրդը այնքան համայնց որ զինքը իրենց ճարտասանական աստուծոյն, Հերոնիսի հետ նոյնացնելու փորձութեան մէջ ինկած, իրեն հանդէպ յարգանքի մասնաւոր ցոյց մը պատրաստելով (Գործք. ԺԲ. 10):

Հին ատեն Տիմոսթինիս Յունաստանի և Կիկերոն Հռոմի մէջ նշանաւոր հետերներ կը նկատուէին: Առաջին հինգ դարերու ընթացքին քրիստոնէական կրօնի կալուածին վրայ նշանաւոր քարոզիչի մը համար կը վայելէին Որոգինէս, Տերտուլիանոս, Յուստինոս վկայ, Ոսկերեքան, Օգոստինոս, Բարսիլ Կեսարացի, Գրիգոր Նազլանցացի, Հերոնիմոս, Պաղլի, Ամբրոսիոս Կայն: Իսկ ԺԱ. դարուն մէջ, Ռաչակիրներու ծանօթ շարժումին առթիւ, Պետրոս ճգնաւոր, որպէս մեծ հետոր, աչքառու ծառայութիւն մատուց, այդ շարժումը հրահրելու գործին մէջ: ԺԹ. դարու ընթացքին Սքըրհըն (1834-1892) Անգլիոյ մէջ, Հէնրի Ուօթ Պիլըր (1813-1887) յԱմերիկա մեծ անուն հանած էին քրիստոնէական կրօնի կալուածին վրայ իբրև պերճախօս քարոզիչներ:

Իսկ ներկայիս Ամերիկայի Միացեալ Նահանգաց մէջ հանրածանօթ ու աչքառու դէմք մը ըլլալու վրայ է երիտասարդ աւետարանիչ-քարոզիչ Պիլլի Կրէհէմ (Billy Graham) որ կը քարոզէ յաճախ ձայնափութիւն առջև, և հազարաւորներ մտիկ կ'ընեն իրեն Միացեալ Նահանգաց մէջ, մեծ հետաքրքրութեամբ:

8. Քարոզիչին առողջապահական վիճակը. — Ըստ էմբրոնների, օՄարգուս մը առաջին հարստութիւնը իր առողջութիւնն էր։ Որովհետեւ եթէ մէկը կորսնցուցած է իր առողջութիւնը, ներթափանցան հարստութիւնը չի կրնար փոխարինել զայն։ Ահա՛ այս իսկ պատճառաւ շնորհիւ կ'ըսէ, «Առողջութիւնը աւելի թանկագին է քան թէ դրամը»։ Եթէ մէկը առողջ է, կրնայ շահիլ գրամը, սակայն շատ անգամ դրամով առողջութիւնը ձեռք չի բերուիր։

Որեւէ ասպարէզի մէջ գործունէութիւն ցոյց տալու համար առողջութիւնը էական պայմաններէն մին է։ Քարոզչական պաշտօնը ասոր բացառութիւն չի կազմեր։ Ուրովհետեւ իր առողջութիւնը կորսնցուցած հիւանդիս քարոզիչ մը չի կրնար պէտք եղած եռանդը դնել իր գործին մէջ։

Քարոզիչ մը միշտ պէտք ունի նոր ներշնչութիւն, խանդավառութեան, և նոր տեսիլներու, ոգեւորուելու և միաժամանակ ոգեւորելու համար իր ունկնդիրները, բայց երբ մարմնով հիւանդ, մտքով կաշկանդուած, և հոգիով ընկճուած է, չի կրնար ստանալ այդ ներշնչումը և հետեւաբար չի կրնար ներշնչել իր ժողովուրդը։

Նոյնպէս տկարակազմ և հիւանդոտ քարոզիչի մը համար դժուար է յիշատեւորէն աշխատիլ և տալ պէտք եղած ժամանակը քարոզի պատրաստութեան գործին։ Ասանկ մէկը, իբրեւ քարոզիչ, կը վրիպի արդարութիւն ընել իր ստանձնած պաշտօնին։

Ուստի, երբոր մէկը թեկնածու կը հանդիսանայ քարոզչական պաշտօնին, պէտք է նախ նկատի առնէ իր առողջապահական վիճակը, և եթէ վստահ չէ իր առողջութեան պէտք չէ ընդգրկէ պատասխանատուութիւնը այդ պաշտօնին։ Իսկ երբ առողջ է մարմնով և կոչումի իբր հետեւեալ ստանձնած է իր պաշտօնը, պէտք է հոգ տանի իր առողջութեան ու կրեւնայ արգարութիւն ընել իր գործին։

Եթէ քարոզիչ մը կ'ուզէ՝ որ Կիրակի օրը յաջողութեամբ պատկուի իր խօսած քարոզը, պէտք է զայն պատրաստէ շարժական առաջին օրերուն մէջ, և ոչ թէ Շաբաթ երեքուր անքուն մնալով չարեւիկ իր միտքը, կամ Կիրակի առաւոյ յոգնեցնէ իր իմացական կարողութիւնները, և ապա

պարտաւած ու ընկճուած վիճակով երթայ բնմ, տալու համար իր պատգամը։ Փորձառու քարոզիչ մը Շաբաթ գիշեր կանուխ կը քնանայ, և Կիրակի առտու կազդուրուած անկողնէն ելելով լաւ տրամադրութեան ներքեւ կ'երթայ բնմը, ընդունակ ըլլալով միշտ ստանալու նոր ներշնչումներ, Աստուծոյ հոգիին անմիջական ազդեցութեան տակ, Քարոզիչ մը որ կ'ուզէ հանգիստ քնանալ Շաբաթ երեկոյ, պէտք է թեթեւ ճաշէ, նոյնպէս Կիրակի առտու պէտք չէ բռնաւորէ իր ստամոքսը դժուարամարս ու ծանր կերակուրներով։ Վասնզի բռնաւորուած ստամոքսով քարոզիչ կը դժուարացնէ քարոզիչին գործը բնմին վրայ։

9. Քարոզիչին կրօնական կեանքը. — Ամէն քրիստոնեայ արդէն պէտք է ունենայ հոգեւոր կենքի առողջ մշակոյթ, բայց այդ կենքը ժողովուրդին ծանօթացնելու պաշտօն ունեցող քարոզիչ մը աւելի ևս պէտք ունի այդ մշակոյթին։

Հոգեւոր կենքի մշակոյթ ըսելով կը հասկնանք, (1) նախ՝ Քարոզիչին խորունկ հաւատքը Աստուծոյ եւ թէ իր գործին հանդէպ։ Ան որ չունի այս խորունկ հաւատքը, աւելի ուղիղ բան մը ըրած է ըլլալ, եթէ անկեղծօրէն խոստովանի իր թերահաւատութիւնը և հրաժարի այդ պաշտօնէն ու երթայ ուրիշ գործով մը զբաղի քան թէ խաբէ իր ինդըն և կ'եղծէ Աստուծոյ և ժողովուրդին առջեւ։ Ըստ Մեղքիսեգեկ Եպս. ի ՎՄի ցուրտ, տկար բայց ճշմարիտ քարոզ, աւելի կ'օրհնուի, քան թէ մի պերճախօս քարոզ, որ ներքին կենաց և հաւատոյ արդիւնք չէ ։

Քարոզիչ մը յաջողելու համար, իբր բնութեաց, պէտք ունի հաւատքի և արեւելեան, սակայն հաւատքն է աւելի կարեւորը, իսկ եթէ հաւատքի հետ ունենայ նաեւ արուեստը աւելի կ'արդիւնաւորուի իր պաշտօնը։ Ա՛րեւմտեան մը թատերական քիմիա վրայ գերեր կը փոխէ, այսօր այսինչ գերը կը ստանձնէ, վաղը անոր հակառակ ուրիշ մը։ Քանզի իրեն գերը արուեստ մըն է մեծ մասամբ, Փաստաբան մը այսօր անմիջ մը կը պաշտպանէ, վաղը ոճրագործի մը դատը կը ստանձնէ։ Քարոզիչը սակայն չի կրնար գերաստի պէս և կամ փաստաբանի նման իր գերը փոխել։ Քարոզիչը միայն և միայն

մէկ գեր ունի, ախ է Աստուծոյ կամքը
յայտնել ժողովուրդին, որպէս արդիւնքը
իր խորունկ հաւատքին և տարինրու կրօ-
նական փորձառութեան: Անհաւատ մը
կրնայ ուսուցիչ ըլլալ, զերասան ըլլալ,
փաստաբան ըլլալ, բայց չի կրնար քարո-
զիչ ըլլալ: Քանզի քարոզիչի մը համար
հիմնական պայման է հաւատքը, հակառակ
պարագային կը ձախողի ան՝ ծանր կերպով
իր ստանձնած վսեմ ու սուրբ պաշտօնին
մէջ, իբրև Աստուծոյ մէկ գեսպանը:

(2) Մարգարեական օճախ. — Մարգա-
րէները հասարակ ժողովուրդէն կը տարբե-
րէին, անոր համար որ վերէն կը գիտէին
իրերը, և պայծառ գիտակցութիւն ունէին
հոգեւոր իրականութիւններու հանդէպ: Ու-
րիշ խօսքով, միայնուհի ու յաւիտենական
արժէքները իրենց հոգեւոր աչքերով կը
տեսնէին: Քարոզիչը նոյնպէս այս փաստով
մարգարէ մըն է, մշակած ըլլալով իր մէջը
հոգեւոր այս բարձր կարողութիւնը:

(3) Հոգեւոր ոյժ. — Առանց այս ոյժին
հոգեւոր կեանքը չ'ապրուիր, և ո՛չ ալ կը
քարոզուի: Թուշեւու համար թեւ որքան
անհրաժեշտ է թուունի մը համար, այնքան
և աւելի կենսական է եռանդը, կրօնը,
յոյսը, խանդավառութիւնը և բարոյական
քաջութիւնը քարոզիչին համար: Կըրնէյ
կ'ըսէ, «Առանց քաջութեան և կամ ոյժի
քարոզիչ մը կը նմանի խարտոցի մը՝ որ
պիտայէ զուրկ է, դանակի մը՝ որ ծայր
չունի, և զինուորի մը՝ որ կը վախնայ ար-
ձակել իր հրացանը: Եթէ մարդիկ չեն վախ-
նար մեղանչելէ քարոզիչը ինչո՞ւ վախնայ
մեղքը յայտարարելէ»:

(4) Աստուծոյ հետ սրտակից յարաբերու-
թիւն. — Քարոզիչ մը եթէ գիտակից է իր
կոչումի վերաբերան, կ'ունենայ Աստուծոյ
հետ ներքին հաղորդակցութիւն, աղօթքի
և վերացումի մասնաւոր բույներ: Միշտ
սեպեկ ծպ. կ'ըսէ, «Քարոզիչն կ'աւարտէ
այն գործն զոր աղօթքը կը սկսի: Աղօթքը
կը նմանի ուղիւստի կարգ մը կղզիներու
այն մաքուր օդին, ուր ոչ մի միջատ կա-
րող է ապրիլ»:

Քարոզիչ մը եթէ իսկապէս չըլլապատ-
ուի ու անանի այս մաքուր օդով, մերթ
ընդ մերթ, և ամէն ատեն, անոր ո՛չ քա-
րոզի նիւթը կը հատնի, և ո՛չ ալ կը ըս-
պառի հոգեւոր ներքին ոյժը:

10. Քարոզիչի յաջողութիւնը. — Քա-
րոզիչի մը յաջողութիւնը ապահովող աղ-
գակները մէկէ աւելի են: Այդ աղգակնե-
րէն ամէն մէկը առանձինն, ունի իր կարեւ-
րութիւնը, բայց ամէնը միանալով կ'ապա-
հովեն անոր վերջնական յաջողութիւնը:
Քարոզիչին կորովի անհատականութիւնը,
իր պաշտօնին կոչումով մօտեցած ըլլալը,
ստացած հիմնական ու մասնագիտական
գասադարակութիւնը, ճիշ. մատենագրա-
նը, հովուական կանոնաւոր ու արդիւնաշատ
այցելութիւնները, ճարտասանական աղին-
քնող ընդունակութիւնը, առողջապահական
գոհացուցիչ վիճակը, խորունկ հաւատքը,
իբրև կրօնական՝ օրինակելի կեանքը և
նմանօրինակ այլ պատճառներ, բաւական
են հրաշխարհորէն իր յաջողութիւնը: Այս
պայմանները լրացնող քարոզիչ մը պատ-
ճառ մը չունի յաջողելու իր գործին մէջ:

Պօղոս առաքեալ, իբրև քարոզիչ, յա-
ջող էր իր պաշտօնին մէջ, անոր համար
որ (1) նուիրուած էր իր գործին, (2) մտքի
պաշարը միացած էր իր հոգեւոր կոչումին
հետ, (3) նիւթէն վեր կ'ապրէր և նիւթա-
կանի կապուած չէր, (4) Աստուծոյ հետ
շարունակ ներքին հաղորդակցութեան մէջ
էր որպէս արդիւնքը իր օրինակելի կրօնա-
կան կեանքին, (5) հոգեւոր իրականութիւն
ներու հանդէպ պայծառ տեսիլ ունէր, (6)
աստուածային մասնաւոր կոչումով մօտե-
ցած էր իր պաշտօնին, և ուստի, (7) իր
խօսքերուն մէջ հոգի, կեանք և կենդանա-
նութիւն կը նշմարուէին: Իրեն մեծ հիա-
ցողներէն, Մարտիրոս Լուսեբրի բառերով,
«Անոր քարոզները կը նմանէին ոչ թէ մե-
ռած տաւերու, այլ կենդանի արարածնե-
րու, ոտքերով ու ձեռքերով»: Սուրբ
Պօղոսի համար մեծագոյն հաճոյք մըն էր
քարոզիչ, «Կ'ալ է ինձ եթէ ոչ աւետարա-
նեմ» (Ա. Կորն. Թ. 16) խօսքը, բաւական
է արդէն գաղափար մը տալու թէ որքա՞ն
մեծ նուիրումով փարած էր իր պաշտօնին:

Քարոզիչ մը եթէ կ'ուզէ յաջողի իր
գործին մէջ, կ'արժէ որ նկատի առնէ վերո-
յիշեալ կարեւոր կէտերը:

Դ. Ա. ՍԱՐԱՅԵԱՆ

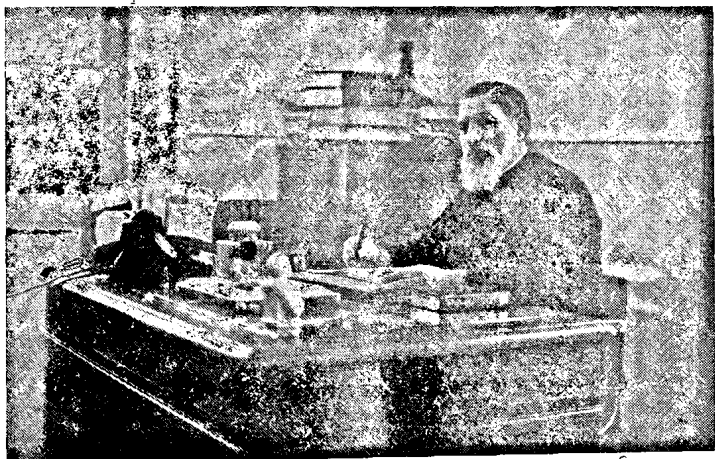
(Շարունակելի՝ 2)

ՄԱՐԴ ՄԵ ԵՒ ԳՈՐԾ ՄԸ

Արժանապատիւ Տ. Հայկազուն Ա. Քհնյ. Ոսկերիչեանի «Հաւաստիս Բեմեմ» երկասիրութիւնը իր մտքի և հոգիի երրորդ արգասիքն է, «Սրսիս Բեմեմ» և «Խղճիս Բեմեմ» հոգեչունչ և բարձրորէն շինիչ գործերէն վերջ, որոնց երրորդութիւնը կուզայ այս կերպով ամբողջացնելու ոչ միայն իր հոգեկան դիմագիծը այլ մանաւանդ լրացնելու իր աւետարանի պաշտօնեային և ազգային դաստիարակի զեղուն տուրքը, իր պաշտած Եկեղեցիին և Դպրոցին, որոնց տարիներու հոգեկրուած հրայրքները զիրար բզքտեցին,

րել ու մխիթարուիլ, Սակայն քիչ չէ թիւը անոնց՝ որոնք նոյն ճամբայէն և նոյն կուլուամներու ի հաշիւ կամաւորուած, զերծ մնացած են ճակատագրի այդ դառնութիւններէն, հաւանաբար քաղցրութեան կաթիլ մը չունենալուն համար իրենց հոգիին խորը,

Քառասուն տարիներ շարունակ, Տէր Հայկազուն Ա. Քհնյ. Ոսկերիչեան ծառայեց Հայ Դպրոցին, Հայ Եկեղեցիին և Դպրութեան, կուլամներու ամենէն ազնուագոյններուն, ազնիւ անչափանդրութեամբ, Հայեցի և ապա բարձրագոյն կրթութեան բարիքներով օժտուած անխկա տարաւ այդ աշխատանքը նախ Երուսաղէմի, յետոյ Մարաշի և Այնթապի երկրորդական վարժարաններու մէջ, իբրեւ ուսուցիչ և տեսուչ:

Արժանապատիւ Տ. Հայկազուն Ա. Քհնյ. Ոսկերիչեան

լուսաւորելու մարդոց հոգիները և փշրելու իր սիրտը: Ու այժմ իր հոգին յուզող անհուն կրակներուն մէջ, վերջալուսային բոլնկումով մը ան մեղմօրէն կը հալի, գուցէ իր քաղցրութենէն, իր տարիներու խարտեաչ երազի այլեւս ամայի ուստային դիմաց:

Ճակատագիր պիտի ըսեն մարդիկ ու անցնին, ճակատագիրը հայ մտքի ու հոգիի պաշտօնեային: Եթէ ճիշդ ըլլար անզգած ու անտարբեր հոգիներու այս արատայայտութիւնը, գուցէ կարելի ըլլար մխիթա-

Համաշխարհային առաջին պատերազմին հրաշքով ազատուած կը վերադառնայ Երուսաղէմ, իր նախկին օրրանը, ստանձնելով ուսուցչական պաշտօններ վերաբացուած Ընծայարանի մէջ:

Ապա Թորգոմ Սրբազանի փափաքին և պնդումներուն վրայ 1918ին կը ձեռնադրուի քահանայ Աղեքսանդրիոյ Ս. Պօղոս-Պետրոս Եկեղեցիին համար, ինչպէս նաև իբրեւ առաջնորդական փոխանորդ և վերասեսուչ Պօղոսեան ազգային վարժարաններու:

Սակայն իր ձեռնբերեց և անկախ ոգին ի վերջոյ չի կրնար հաշտուիլ ժամանակի հակընդդէմ պարտադրանքներուն, և 1924ին Աղեքսանդրիոյ Ռեմէթ թաղին մէջ կը հիմնէ իր սեպհական Հայկազեան երկսեռ կրթարանը, փրկելու համար թաղին հայ մատաղ սերունդը օտար վարժարաններու վտանգէն և անոնց ջամբելու տոհմային և խնամեալ դաստիարակութիւն մը:

Երեսուն տարիներ շարունակ այս հոգեւոր ու կրթական մշակը, ի գին ամէն կարգի զոհողութիւններու, բնաւ իր աշնուագոյնը, հայ նոր սերունդին կարենալ տալու համար տոհմային կրթութիւն և ոգի:

Քանի մը տարիներ առաջ, իր հոգիի և մտքի զաւակները, իբրեւ երախտագիտութեան գոյն առհաւատչեայ, գեղեցիկ մտածումը ունեցան հանդիսաւորու իր քահանայութեան երեսնամեայ և ուսուցչութեան քառասնամեայ յոբելեանը, այս կերպով բերելով իրենց հանդիսաւոր վկայութիւնը գործին և զայն հիմնող պատանական մշակին՝ կարծես քաղցրացնելու համար պահ մը տարիներու զրկանքն ու դառնութիւնները, որոնք բաժինը կը կազմեն մեր կեանքին մէջ, մտքի և հոգիի անձնագոհներուն:

Տէր Հայկազունի բովանդակ կեանքը այս կերպով եղած է ջերմագին հետամտութիւն մը լոյսի և ճշմարտութեան, ոչ թէ ծխակաւար շրթներով, այլ հոգիով: Իբրեկեղեցական, ուսուցիչ, վարչական, մարզ, և սրտի ու գրչի գործաւոր, իր կեանքը խանդավառ և իմաստուն բարեացակամութիւններու շարք մըն է եղած, վեր բըռնելով միշտ իր մէջ կոչումի և ծառայութեան մարգը:

*

Այս բոլորը սակայն իր երէկը կը կազմեն, որոնք հակառակ իրենց տաժանքին ու քրտինքին, կը լեցնէին իր հոգին սփոփարար ու ջերմ մխիթարութիւններով, որովհետեւ դեռ կանգուն կը մնար իր կրթարանը, իր հոգիին ու մտքին կարելի դէմքը, իր միակ սփոփանքը: Այսօր իր բոլոր տըրտմութիւններու և դառնութիւններու կողքին, վերջնականորէն կը փակուի Հայկազեան վարժարանը, որ իր հոգիի ու մտքի պլպլումը բոցին պատրոյգը կազմեց տարիներով:

Տակաւին քանի մը շաբաթներ առաջ,

սրտի անսահման մորմոքումով, ակնարկելով իրեն համար աղէտի մը նշանակութիւն և ծաւալ ունեցող այս իրողութեան, կը գրէր ինծի, «Անհունօրէն դժբախտ կը զգամ ինքզինքս, վասնզի Հայկազեան վարժարանի փակումով ես անյուսօրէն թագած կ'ըլլամ իմ հինգերորդ զաւակս»:

Տխուր բան է անտարակոյս ձեռնաթափ և անզօր կենալ իր տարիներու իրագործած երազի փլատակին դիմաց: Իր ջանքերով ու աշխատութեամբը կառուցուած էր այդ շէնքը, որ քարեղէն ըլլալէ առաջ ոգի էր ու զաւապար: Ու ան այսօր շէնքի մը աւերակէն աւելի՝ երազի մը փլատակին առջև կանգնած կը զգայ ինքզինքը:

Տխուր է տեսնելու, իսկոյն բացատրելի ըստ ինքեան: Սակայն աւելի տխուր է և անգութ զայն դարմանել չուզելու զգացումը: Միթէ՞ անհնար էր փրկել կրթական այդ հաստատութիւնը, հալաչառ կեդրոնի մը մէջ, ուր վառուած իւրաքանչիւր մտքի լոյսը սփոփարար բարիք մը և օժանդակութիւն մըն է մեր կեանքի և հոգեկան արժէքներուն տեւականացման և հոգիի յաղթանակին: Ահաւասիկ հարց մը որ այս առիթով մեզի տխուր մտածումներու և եղբակացութիւններու կը տանի: Չենք ուզը մասնաւորել մեր հարցապնդումը, ոչ ալ մասնանշել պատասխանատունները մեր լեզուին, տոհմային կրթութեան և ցեղային ոգիին: Այդ դժօրակիրները վաղուց է որ դադրած են իրենց իրական գերէն: «Մարդ է որ գործէ գերկիր», յաւիտեական է ճշմարտութիւնը ամէն ժամանակի և տեղի համար և կեանքի բոլոր մարգերուն վրայ: Ամինն էլ լաւ հողը կրնայ դառնալ խոպան և անօգուտ և շաւաղոյն պատեհութիւնները անօգտագործելի, երբ կը պակսի զգացող սիրտը և ժիր ձեռքը: Նոյն է պարագան մտաւոր և հոգեկան անդատաններու համար, երբ աղօտ է մեր գիտակցութիւնը, ցամաք են մեր զգացումները դէպի մեր մտքի ու հոգիի հաստատութիւնները, տափաւ և կը խաւարի զանոնք կ'եղանացող լոյսը:

Երկրորդ կարեւոր պարագան, ոչ միայն տակաւ կը նստանայ մեր արժէքներուն վրայ գուրգուրացող անհատներու թիւը, այլ անոնք, որոնք մեր այժմու ազգային կեանքի տխուր բերումներով այդ փրկարար

գործը ընելու կը կանչուին, չունին այդ արժեքներու գիտակցութիւնը, և չեն զգար թէ յանուն մեր պատմութեան և մեր ժողովուրդի մեծ սկզբունքներուն, որոնց շնորհիւ ան տեւած է իրագործած է ինքզինքը, ինչ պարտին ընել, Անոնք գուրկ են մեր ժողովուրդի պատմական գիտակցութենէն, և բարտէն չփացած, նիւստօրուան տապնապը, որ նիւթական է և չէ եղած երբեք:

Փրանսացի մեծ մատենագիրը Վ. Լ. իրաւամբ ըսած է, ամէն անգամ որ դպրոց մը կը գոցուի, բանտին դուռներն են որ կը բացուին: Իսկ մեր մէջ մեր ազգային կըրթարաններու փակումը մեր մանուկներուն առջև կը բացուին օտար վարժարաններու դռները, մեզ մեր արժեքներէն և տոհմային ոգիէն խորթացնող և օտար փարախներ առնող որոշ մը, ասոնք ժամանակի գէշ նշաններ են, նշաններ՝ տոհմային ոգիի թուլացման և մեր արժեքներու նկատմամբ անտարբեր վերաբերմունքի, վաւերի հրաշք մը գործելու չափ դժուար է այսօր վարժարան մը և անով պայմանաւոր կրթական գործ մը և ոգի մը ստեղծել մեր օտարութիւններուն մէջ:

Ժիշդ է թէ Տէր Հայկազունի կեանքին ամեն նախնի և լուսաւոր էջն է որ կը գոցուի ընդմիջ, Հայկազեան վարժարանի փակուելովը, որուն մէջ սակայն յանցանքի և պատասխանատուութեան ունէ բաժին չունի կրթական այդ գործին պատուական հիմնադիրն ու զեկաւարը: Անիկա երեսուն տարիներ շարունակ ըրաւ իր լուսազոյնը, հասցնելով կրթական այդ գործը իր նիւթական ու բարոյական գոհացուցիչ արդիւնքին: Տարիքին հարկադրանքը և իր ուժերուն անբաւարարութիւնը եթէ այժմ կ'արգիլեն զինք գործը շարունակելէ, մեր տոհմային կրթութեան և լեզուին պատասխանատու մարմիններուն կը մնար զայն օգտագործելու կերպը մտածելու պարագան:

«Հաւաստիս Բեմին»

Անթիսիթար է Տէր Հայկազունը, մաքի, սրաի այս պատուական մշակը, փառքի իր

վարժարանի փակումով անիկա կը կորսնցնէ իր սիրելագոյն գաւազը: Ու միթարեւու համար ինքզինքը և զանոնք որոնք առնուրէն բաժնակից են իր ցաւին, անիկա իր հիւանդութեան մահիճին մէջ, աղօթքի մը նուիրականութեամբ մեզի կը Վերցնայի իր հոգիին կտակը, իր երրորդ երկասիրութիւնը:

Հոգեշնորհ հեղինակը իրաւամբ աղօթագիրք կոչած է հոգիներ առաջնորդելու սահմանուած այս հոգեշահ հաւորը: Հոգին կ'աղօթէ երբ կը տառապի, կամ երբ կուայ իր սիրոյն մէջ, երախտամոռ ու արհամարհուած զգալով ինքզինքը: Սէր և վիշտ, ան խորունկ աղբիւրները Տէր Հայկազունի «Հաւաստիս Բեմին» երկասիրութեան: Արիւնող սիրտը կը յայտնէ ինքզինքը աղօթական միմունքներով, և իրաւունք ունի ֆրանսացի քերթողը երբ կ'ըսէ թէ «ամենէն տրտամ երգերը ամենէն գեղեցիկներն են», և Վերցնայումը հեծկտուքներով տողուած կտակ մըն է ու ամենէն գեղեցիկը Տէր Հայկազունի երկասիրութիւններուն:

Հատորը լեցնող նիւթերը, ճշմարիտ կրօնի և աստուածաշատութեան նիւթերէն սկսեալ մինչև Հայր մերի իմաստուն մեկնութիւնը, և մեր Տիրոջ կեանքի սըրթաւունք և բանաստեղծական վերբերումներն ու ապաշխարութեան խորհուրդի գատուները, այնքան անուշ են և նոյն ատեն տրտաւից, որ կ'առնինքնեն ոչ միայն ընթերցողի միտքն ու հոգին, այլ կրնան հպիլ նաև Աստուծոյ սրտին:

Սրտագին և դառնօրէն յուզիչ շնչտով մը հոգեզգացունած են հատորը լեցնող սրտի ու մտքի բոլոր արտայայտութիւնները, վասնզի գրուած են հոգիով ու ճշմարտութեամբ: Անոնց թիւիքը հզօր է և լայն, զի է՛ն ծանրաբեռնուած աւելորդաբանութեամբ և հետեւաբար զիւրութեամբ կը բացուի Աւետարանի սիւքերուն: Հոն ամէն ինչ պաշտամունք է և աղօթք, իրիւ գերազույց արտայայտութիւնը իր վշտահար բայց սիրով սրտին:

Մարդիկ կ'աղօթեն երբ անզօր են զիրենք հարուածող ճակատագրական դժուարութիւններուն առջև: Մայրը կ'աղօթէ լուսութեան մէջ իր մեռնող գաւազի սնարին: Համարողը կ'աղօթէ անդունդներով լե-

ԻՄԱՍՏԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԲԱՆԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆ

Բանապաշտութիւն յղացքը, արդի հաս-
կացողութեամբ, Աստուածաբանական բա-
ցատրութիւն մըն է. և ցոյց կուտայ մե-
թոտ՝ կամ զրուծիւն մը, Հնութեան մէջ
և ժամանակակից շրջանին այս յղացքը զա-
նազան առիթներով բացատրուած է իր լայն
և նեղ առումին մէջ. իր լայն առումին մէջ
Բանապաշտութիւնը մտածելակերպ մըն է
որ ընդհանրապէս հիմնաւորուած է կրօնա-
կան ճշմարտութեան, խղճի և տրամաբա-
նութեան վրայ. իր նեղ առումին մէջ Բա-
նապաշտութիւնը անունն է մասնաւոր գրգի-
րոցի մը կամ իմաստասիրական դրութեան
մը որ ժամանակակից շրջանին *démodé* է։
Բանապաշտութիւնը իրեն իրեն հակոտնեայ
դրութիւն ունի Բնութեանապաշտութիւնը։

ԺԸ. դարու կիսուն վէճ մը սկսած է
Բանապաշտներու և Բնութեանապաշտներու
միջև. վէճին առարկան Յայտնութիւնն է։

1. — Յայնուքեան կաբիլիութիւնը։
2. — Յայնուքեան գոյութիւնը և
3. — Յայնուքեան բարիքները։

Բնութեանապաշտները մի անգամ ընդ
միշտ միբժամ են Յայտնութիւնը, ու իրենց
հակառակորդները պնդած են թէ գերբնա-

ցուն ամայութեան մէջ. մեղաւորը կ'ա-
զօթէ երբ զինք կը հալածէ խղճի խայթը։
Ու այս բոլորը կը միացնեն իրենց ձեռ-
քերը իրենց տրուած հոգիի ստուերին ու
լուսթեան մէջ, և օգնութիւն կը խնդրեն
Բարձրեալէն։

Տէր Հայկազունի Վերքնձայում հատորը
աղօթագրքի մը մրմնջեցնելով և քաղցրու-
թեամբ կը յորդի, գուցէ անոր համար, որ
ան այս պահուս լքուած իր ուժերէն, իր
երազներէն և մխիթարութիւններէն, կ'ա-
պաւիրի Անոր՝ որ գերագոյն մխիթարիչն
է բեկուած բոլոր սիրտերուն։

Մխիթարել ու մխիթարուիլ ահա ճշը-
մարիտ ու միակ գործը մաքի և հոգիի
շակին, Աւետարանի ճշմարիտ և հաւա-
տարիմ պաշտօնակիրն։

ՆՂԻՇԷ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

կան Օայտնութիւնը, որ «ի վեր է քան
զմիտս և զխորհուրդս» կրնայ մեկնուիլ
Բանապաշտ հասկացողութեամբ։

Բանապաշտները երկու խումբերու կը
բաժնուին։

- ա) — Բացարձակ Բանապաշտ վարդա-
պետութեան հետեւողներ և
- բ) — Ընդհանուր և յարաբերական Բա-
նապաշտութեան հետեւողներ։

Առաջինները Օայտնութիւնը հարցականի
մը առջև կը դնեն, առանց սակայն Բնա-
պաշտական կեցուածք մը որդեգրելու. իսկ
երկրորդ խումբը կը փորձէ միկնել և լու-
սաբանել Օայտնութիւնը Գրիստոնէական
կեցուածքով և հաւատքով։

Բանդ, Բանապաշտ այս զոյգ կեցուածք-
ներուն ալ մէջ զատորոշում մը կ'ընէ «բա-
նապաշտ» և «զուտ բանապաշտ» յղացք-
ները առաջադնելով։ Առաջինը կը բացա-
տրէ իրեն Բնական կրօնք, և երկրորդը
իրեն կրօնք մը որ թէ՛ն կ'ընդունի գերմարդ-
կային յայտնութիւնը բայց կուրանայ անոր
Հրաշալիութիւնը։

ԺԸ. դարու կէսին սկսած է ԺԲ. դարու
սկիզբը իր ծաղկումին հանող շարժումը
Գերմանիոյ մէջ, որ ընդհանրապէս կը ճանչ-
ցուի իրեն Լուսաւորութեան «Aufklärung»
շարժում էապէս Բանապաշտական է։

Այս ժամանակաշրջանի մտաւորական-
ները բնականաբար չէին կրնար չաղբուր-
ջատ զօրաւոր իմաստասիրական հոսանք-
ներէ որոնք տիրական դրութիւններ էին
Գերմանիոյ մէջ։ Գերման մտածողներուն
մէջ առաջին անգամ Wolff-ն է որ Leibnitz-ի
իմաստասիրութիւնը և բանապաշտութիւնը
մատչելի կ'ընէ գերմաններուն, հակառակ
այն իրողութեան որ Leibnitz Բնութեանա-
պաշտ մըն էր։

Այս ժամանակաշրջանի Գերման Եկեղեցի-
ւոյ ընդհանուր վիճակն ալ բանապաշտական
ըմբռնողութեան՝ միտքերու մէջ հիմնաւոր-
ութեան պատճառներէն մէկն է։ Լուստեա-
կանները «իմացական ուղղափառութիւն»
ըլ գաւանդէին Աստուածաշունչը կարգով և
մեկնել, այնպէս ինչպէս Եկեղեցւոյ իրա-
քանչիւր անգամ կ'ըմբռնէր գային, համա-
ձայն իր դատողութեան. և կը հաւատային
թէ մեկնողական այս ձեւը մարդկային միտ-
քը գերութենէ ազատել է . . . Աստուա-
ծաշունչի հանդէպ որդեգրուած այսպիսի

կեցուածք մը վերինն քառաշնորդեց ու կ'առաջնորդէ տակաւին վարդապետական մեծ սխալներու: այսպիսով հասկնալի ալ կ'ընծայէ այն զանազան յարանուանութիւնները որոնք ժամանակ առ ժամանակ մէջտեղ կ'ելլեն:

Բանապաշտութիւնը իբրեւ տրամագծօրէն ներհակ ըմբռնողութիւն Բնութենապատկերութեան եթէ նկատի ունենանք, պիտի տեսնենք որ գոյութիւն ունեցած է մասնաւորաբար Գերմանիոյ մէջ 1750էն մինչև 1855 Գանգի, Ֆրիսթի և Հէկէլի եռապետութեան շրջանին և անշքացած է Baur-ի և Strauss-ի Ս. Գրական քննադատութեան բռնուն շրջանին:

Յրանաացի իմաստասէրներ և մանաւանդ գերման «Լուսաւորեալ»ներ ԺԸ. դարու կիսուն մեծ ազմուկ յարուցանելով հարցապնդած են Յայտնութեան գերբնական արժէք ունենալը: Wolff կը պաշտպանէ ոչ միայն Նոր Կտակաբանի Յայտնութիւնը, այլև Հին Կտակարանի Մարգարէական զբրուածքներու ալ Աստուածային ներշնչումով գրուած ըլլալը: Բնական և Յայտնութեան կրօնքներու մէջ յատակ զատութիւն մը կը ընկելով կը պարզէ թէ Յուցանելի իրականութիւնները միայն կրնան բնական կրօնքի մաս կազմել: Յայտնութեան Աստուածային հանգամանքը ոչ թէ բանապաշտութեամբ, — մարդկային տրամախոհութեամբ ու մտքով, որ ըստ ինքեան անկատար գործիք մըն է —, այլ Սուրբ Գիրքով կ'ապացուցանէ: Հետեւաբար բոլոր անոնք որոնք Քրիստոնէութիւնը կը նկատեն ին պացուցանելի կրօնք մը, և կ'ուզեն այդ պացուցողին հասնիլ ՃՄտքի ճամբով, ուր տեղ իմաստասիրական տարազներ կը շինէին իրենց խախտաբղէտ տեսութիւնները հանգիստէն համար:

Բնութենապաշտները միւս կողմէ, ունայնամտութիւնը ունեցած են, Յայտնութեամբ մեղի բերուած կրօնքը չգիտնելու բարոյախոսական կարգ մը սկզբունքներու հետ: Բարոյախոսութիւնը նկատելով գերազանց բարիք մը ընկերութեան, զայն իմացականացնելով ուրացած են Քրիստոնէութեան միւս կողմերը:

Ժամանակի ընթացքին սակայն, Lessing, Hamman և ուրիշներ աւելի պարկեշտ և Քրիստոնէական կեցուածք մը որդեգրելով

թէ Ս. Դրական Քննադատութեան և թէ Յայտնութեան վարդապետութեան հանդէպ, քննադատութեան ճշմարիտ ոգին յայտնաբերած են, զայն հիմնաւորելով պատմական, և Աստուածաշնչական փաստարկութեանց վրայ: Wolff-ի և իր հետեւորդներու ցուցանելի և ապացուցանելի վարկածները ծիծաղելի դարձան երբ հոգւոյ անմահութեան, և Յայտնութեան գերբնական Հրաշալիութիւնը Քրիստոնէական ոգիով մը մեկնուեցան:

Իմաստասիրական խառնիճաղանճ դրութիւններուն քովն ի վեր սկսաւ նաև կեղծ դասականութեան նման կեղծ mysticism մը որ մարդկային ընկերութեան համար կրօնքին բարոյական կողմը միայն օգտապաշտ կը նկատէր: Քրիստոսի Յայտնութիւնը, բարոյական սրժեղափերու ըմբռնողութեամբ, աւելի վսեմ օրէնսդրութիւն մը կ'ըլլար մարդոց համար, և . . . այդքան միայն: Կը կարծուէր թէ Քրիստոնէական բարոյականը պիտի վերականգնէր տակաւ առ տակաւ վատասեբաժ մարդկային ցեղը:

Բանապաշտները իրենց մոլեգնութեան մէջ այնքան առաջ կ'երթային որ կը յանդիմանէին նոյնպէս մտքի ճամբով մեկնել կարգ մը հրաքնիք որոնք մանաւանդ Հին Կտակարանի մէջ գոյութիւն ունին, կամ Արեւելեան Ձափաղանցութիւն կ'ըսէին:

Fichte սակայն իր վերջին շրջանին կ'անդրադառնայ Քանգի և ուրիշներու որդեգրած սխալ ուղղութիւններուն և կը յայտարարէ Աստուծոյ «գլխառտ», «ամենողորմ» Հայր մը ըլլալը, և Քրիստոնէութեան Սիւրյ կրօնք մը ըլլալը:

Իմաստասիրական շատ մը դրութիւններուն կարգին բանապաշտութիւնն ալ ԺԹ. դարու վերջերը մարդկային մտքի իբրեւ մէկ սխալ արտայայտութիւնը կ'անցնի իմաստասիրական պատմութեան:

ԶԱՒԷՆ ԱՔԵՂԱՅ Չ.

Այժի տաքիւ ունեցած ենք եռեռեւակ գործերը.

1. — Encyclopaedia Britannica Vol 20 pp. 389.
2. — Hist. crit. du rationalisme en Allemagne. 1841.
3. — Rationalism in the nineteenth century 1906.

Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՆԵՐՍԷՆ

Հ Ե Ռ Ա Ղ Ի Ր Ն Ե Ր

Էջմիածին, 6 Ապրիլ 1953

Նորին Գերապատուութիւն

ԵՂԻՇԷ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՏԷՐՏԵՐԵԱՆ

Տեղապան Հայոց Երուսաղէմի

Մեր Փրկչին հրաժարի Յարութեան աւելիով օրհասին շնորհաւորութիւններ Զեղի, Ս. Յակոբեանց Միաբանութեան, եւ Յորդանանի մեր հաւատացեալ հօսին: Կ'օրհնենք զՁեզ բոլորդ հայրաբար, Յարուցեալ Փրկչի սիրոյն եւ խաղաղութեանը մէջ, ամեն:

ԳԷՈՐԳ Զ.

Մայրաքոյն Պատրիարք

Եւ Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

Երուսաղէմ, 2 Ապրիլ 1953

Նորին Սուրբ Օծութիւն

ԳԷՈՐԳ Զ.

Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

Էջմիածին

Յանուն Ս. Յակոբեանց Միաբանութեան եւ Յորդանանի մերազն ժողովուրդին, կը ներկայացնենք Ձեզ Ս. Զատկուայ շնորհաւորութիւններ, մաղթելով Ձերդ Մերութեան երկար ու երջանիկ կեանք ու յաջողութիւն սկսելեցէ՛ր, Հայրենիքին եւ սիրեցեալ ժողովուրդին:

ԵՂԻՇԷ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՏԷՐՏԵՐԵԱՆ

Տեղապան Առաք. Ս. Արքուդ

Գեր. Տեղապան Սրբազանը հետեւեալ հռչակագրով զրկած է Քէնթրլըքըրի Բարձրաշնորհ Արքեպիսկոպոսին, փոխանցուելու համար էլիզապէթ Բ. Թագուհիին եւ կայսերական ընտանիքին, Անգլիայ Մայր Թագուհւոյն մահուան առթիւ:

Երուսաղէմ, 25 Մարտ 1953

Նորին Գերաւանորհութիւն

Քենթրլըքըրի Արքեպիսկոպոս

Լոնտոն

Կը խնդրենք որ մատուցանէք Նորին Առաքելական Բարձրութեան, մեր խոր ցաւակ-

ցութիւնները իր ունեցած կորստեան համար, յանձնին իր մեծ ժողով, Մարի Թագուհւոյն մահուան:

Տնօրինական Սրբաեղեաց մէջ կը մատուցանենք մեր աղօթքները Անոր հոգւոյն ի հանգիստ:

ԵՂԻՇԷ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՏԷՐՏԵՐԵԱՆ

Պատր. Տեղապան Առաք. Արքուդ

Ս. Երուսաղէմի

Երուսաղէմ, 2 Ապրիլ 1953

Նորին Վսեմութիւն

ԳԱԼՈՒՍՏ ՊԷՅ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

Լիզպոն

Ս. Յակոբեանց Միաբանութիւնը եւ Երուսաղէմի մեր երախտագրայն համայնքը կը ներկայացնենք Ձերդ Վսեմութեան Ս. Զատկուայ առթիւ մեր օրհասին մաղթանքները երկար եւ երջանիկ կեանքի:

ԵՂԻՇԷ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՏԷՐՏԵՐԵԱՆ

Տեղապան Առաք. Ս. Արքուդ

Լիզպոն, 3 Ապրիլ 1953

Գերաւանորհ

Տ. ԵՂԻՇԷ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՏԷՐՏԵՐԵԱՆ

Տեղապան Առաք. Ս. Արքուդ

Երուսաղէմ

Ձերմագին շնորհակալութիւններս Ձերդ Գերաւանորհութեան եւ Ս. Յակոբեանց Միաբանութեան օրհասին մաղթանքներուն համար զորս ի խորոց սրտի կը փոխադարձեմ:

Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

Ե ԿԵՂԵՑԱԿԱՆՔ - ԲԵՄԱԿԱՆՔ

● Կիր. 1 Մարտ. — Անտառիկն: Ի Ս. Հրէշտակապետ Ս. Պատարազը մատուցէ շնորհ. Տ. Զատկու Արք. Զինչիկեան. Գարողեց Գեր. Տ. Նորայր Ս. Եղի. Պողոթեան, մեկնաբանելով Անտառիկ աւետարանական առակը:

● Կիր. 8 Մարտ. — Տնեմքն: Ս. Պատարազը մատուցուեցաւ ի Ս. Պիլատիոյ Ժամադարն էր շնորհ. Տ. Կիրեղ Արք. Գարիկեան. Գարողեց շնորհ. Տ. Պարզեւ Վրդ. Վրթանէսեան, մեկնաբանելով Տնեմքի աւետարանական առակը, բնաբան ու-

ներառելով հետո՝ զգալիորեն տնտեսության ծայր, զի ոչ իսկ կարծես լինելու տեսանք (շուգ. փջ. 2)։ Ցույց տալու անտնտեսության կարևորությունը Քրիստոնեականության մեջ, խնամողության կառավարչություն համար մեզի յանձնուած գործերը։ Տնտեսը գիտցաւ իր ամբողջ նկարագրումը իրենց գործածելու նախ իր տիրոջ և անոր պարտապաններուն և ապա իր անձին շահերը ապահովելով։ Որքան լաւ և որքան արդիւնաւոր և շահաւէտ պիտի ըլլար, եթէ մարդիկ նոյն խելը, նոյն հարտաւորութիւնը գործածելու ըլլային, իրենց հոգեւոր կեանքին մէջ նոյն բարեքնները ձեռք ձգելու համար։ Տնտեսին առակը, Աւետիկային խորիմաց առակներէն մին է. անոր ցոյց տուած դասը որքան գործնական, նոյնքան խորհրդաւոր է ինքնին։

Ս. Պատարագի ընթացքին, Ս. Թարգմանչաց վարժարանի Սկստուական և Արծուիկային խումբերը ստացան Ս. Լաֆորդիութիւն։

● Եր. 14 Մարտ. — Ս. Բաւոնցուն մանկանց մեքսթիոյ։ Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Գլխադիւր. ժամաւարն էր Նոգ. Տ. Զաւէն Արդ. Ձինիկեան։

— Կ. վ. ժամը 2.30ին, Գեր. Տեղապաւ Ս. Հայրը ճշմարտաւոր մուտք գործեց Ս. Թարութեան Տանը, ու Ս. Գերեզմանին վրայ կատարելէ հետք իր ուխտը, ի՛նչա Գիւտ Խաչի այլը, հոն ևս կրկնուելէ ետք ուխտի արարողութիւնը, թափաղը բարձրացաւ հայապատանի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին, ուր պաշտուեցան երեւոյթանէ ժամերգութիւնն ու կրթականները, ինչպէս նաեւ վաղուան նախատունը, նախադասութեամբ Շարին Գերապատուութիւն Պատր. Տեղապաւ Սրբազանին, Արարողութեանց աւարտին, Տեղապաւ Սրբազանը ի գլուխ Միաբանութեան, վերադարձաւ Մայրավանք։ Ապա կատարուեցաւ Տեղանական Սրբատեղեցաց տայեղութեան հանդիսարար թափօրը, մասնացութեամբ Նոգ. Վարդապետի, Բար. Մարկապաղայ և ժառ. Վարժ. ի բովանդակ ուսանողութեան։

● Կիր. 15 Մարտ. — Դասաւորին։ Առաւօտեան ժամը 5.30ին, Գեր. Տ. Սուրբէն Ս. Եպս. ի գլխաւորութեամբ, Միաբանութեան մաս մը մտնեցաւ Ս. Թարութեան Տանը։ Դողգոթայի և Գիւտ Խաչի այլի ուխտերէն ետք, Ս. Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյն մէջ, Սուրբէն Սրբազանի նախադասութեամբ, պաշտուեցաւ առաւօտեան ժամերգութիւնը, որուն աւարտին, Գեր. Տեղապաւ Ս. Հայրը իր շքախումբով մուտք գործեց Տանարէն ներս ու կարճ դադարէ մը ետք մատուց օրուան հանդիսաւոր Ս. Պատարագը Գրիգորեոսի Ս. Գերեզմանին վրայ։ Իրեն կը սպասարկէին Նոգ. Տ. Տ. Վարդապաւ և Օշակոյն Արեղանները։ Թաւարտ Ս. Պատարագի, Նորին Գերապատուութիւնը նախադասեց օրուան մեծանդէս երբազարձ թափօրին Ս. Գերեզմանին շուրջ և կատարելէ ետք Պատանատեղւոյն ու Ս. Գերեզմանի դրան կապերը, փակեց ծայր փառայեղ հանդիսութիւնը Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյն մէջ։ Ձինի պատանի մանց, Տեղապաւ Սրբազանը ի գլուխ Միաբա-

նութեան, ինչպէս նաեւ մեր զոյգ վարժարաններուն բովանդակ աշակերտութիւնն ու ներկաներուն հոն բազմութիւնը, շնորթով վերադարձան Մայրավանք, երբ գրեթէ կէսօր էր։

● Ուր. 20 Մարտ. — Կ. վ. Ս. Թակորեանց Մայր Տնարին մէջ պաշտուեցաւ Ս. Գր. Լուսաւորիչ հանդիսաւոր նախատունը, որուն կը նախագահէր Գեր. Տ. Սուրբէն Ս. Եպս. Բէմահանան։

● Եր. 21 Մարտ. — Ս. Գր. Լուսաւորիչ (Մուսնի վրայ)։ Ցեռ առաւօտեան ժամերգութեան, ձեռամբ Գեր. Տ. Սուրբէն Եպս. Բէմահանանի, Ս. Գր. Լուսաւորիչ մատուցը թափօրով իր հանդիսարանէն փոխադրուեցաւ Աւագ Խորան, ուրկէ հանդիսապետ Սրբազանը օրհնեց ներկայ հաստացեալ ժողովուրդը։ Ապա մատուցուեցաւ օրուան հանդիսաւոր Ս. Պատարագը, Մայր Տանարի Ս. Ստեփանոս մատրան, Ս. Գր. Լուսաւորիչ Եղանին վրայ, ժամաւարն էր Նոգ. Տ. Անուշաւան Արդ. Ջիլանեան։

● Կիր. 22 Մարտ. — Գալսեանց։ Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Գլխադիւր. ժամաւարն էր Նոգ. Տ. Սերովբէ Վրդ. Մանուկեան։

Վաղմիս օտարութեան համաձայն, Մեծ պահոց Գալսեան կիրակիին, Ս. Թակորեանց Միաբանութիւնը Ձիթենեաց լերան վրայ կը կատարէ շքախումբները։ Այս տարի, միջնորդութային անուշաւոր պայմաններու բերումով, կարելի չեղաւ կատարել Սրբատեղեցի իրաւակարգին մէջ բացառիկ տեղ մը բռնող այս պաշտուանքը իր հինգ ժամանակին և յետաձգուեցաւ չորս օր։

● Բշ. 23 Մարտ. — Ցեռ երեկոտեան ժամերգութեան, Ս. Թակորեանց Մայր Տանարին մէջ, Նոգ. Տ. Սերովբէ Վրդ. Մանուկեան, Եղարագոյն Վարդապետութեան աստիճան ստացաւ Գեր. Տ. Խուրբէն Արեղան։ Մանուկեան։

● Դշ. 25 Մարտ. — Կ. վ. ժամը 2.30ին, Նոգ. Տ. Պարգի Վրդ. Վրթանէսեանի գլխաւորութեամբ, Միաբանութեան մաս մը, ինքնատեղծերով շքախումբման լիւր բարձրանալով, կատարեցին երեկոյեան ժամերգութիւնն ու նախատուն մեր վրանամատուռին տակ, Գերեզմանի դրան կատարուեցան հանդիսաւոր եկեղեցւոյն և ճեղգում, որոնց յաջորդեցին առաւօտեան ժամերգութիւնն ու Ս. Պատարագը՝ զոր մատուց, ըստ ընկալեալ օտարութեան, Ս. Առաւօտեան ժամը Տանարի, Ս. Փրկչի վանուց, ինչպէս նաեւ շքախումբման Սրբախումբի վանուց՝ Նոգ. Տ. Անուշաւան Արեղայ Ջիլանեան, Կէս գիշերին, Միաբանութեան զոր հաւանութեան վերադարձաւ Մայրավանք։

● Եշ. 26 Մարտ. — Կ. ա. ժամը 8ին, Գեր. Տ. Սուրբէն Ս. Եպս. Բէմահանան ի գլուխ վարդապետ հարց, Եղարագումով մուտք գործեց շքախումբման Սրբատեղին, ուր մեր վրանամատուռին տակ մատուցուեցաւ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ։ Պատարագեց Նոգ. Տ. Պարգի Վրդ. Վրթանէսեան, Եպիսկոպոսական խոր ի գլուխ, Առաւորչութեան աւարտին Միաբանութիւնը վերադարձաւ Մայրավանք։ Այս օտարի կ'արժէ ինչի թէ Մեծ պահոց մէջ շքախումբման Սրբատեղւոյն

վրայ պաշտամունք կատարելու այս իրաւունքը առանձնաշնորհումն է միայն Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան: Պարագայ մը որ հպարտանալով պիտի լեցնէր իւրաքանչիւր հայու սիրտն Այս հանդիսութիւնները նախապէս կը կատարուէին Տնտեսի Կիրակիին, սակայն վերջերս առնուելով կը կատարուին Գալտեան Կիրակիին, տըրուած ըլլալով որ ուխտաւորութիւնը քաղաքը կը ժամանէ Մեծ պահօց վերջին շրջանին:

● Եր. 28 Մարտ. — Յիսուայ յարութեան Ղազար: Ս. Պատարազը մատուցուեցաւ ի Ս. Գրչիսաղիւր, ժամաւարն էր Լոգ. Տ. Կիւրեղ Արեղայ Գարիկեան: Ս. Թ. Վարժարանի ամբողջ աշակերտութիւնը, ինչպէս նաև օտար վարժարաններու հայ ուսանողները ստացան Ս. Հաղորդութիւնը, Ս. Թարգմանչաց վարժարանի տեսչութիւնը, մասնաւոր շրջաբերականով մը, օտար վարժարաններու երկսեռ հայ ուսանողներուն յիշեցուցած էր Կրօնական կարեւոր այս պարտականութիւնը, ու անոնք միանամուս, մօտ 150 աշակերտ ընդառաջած էին իրենց տրուած կոչին:

Մայր Տաճարը հազած էր տոնական օրերու յատուկ իր շքեղ հանդերձները:

— Կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Մայրավանքի մեծ դռնով կը յայտարարէր բացումը Աւագ Եղբթուան հանդիսութեանց: Ժամը 2.45ին, Տեւադարան Սրբազան Հայրը ի զլուխ Միաբան հարց շարժափառքի կարգով մուտք գործեց Ս. Յարութեան Տաճար, ու Ս. Գերեզմանին վրայ կատարելէ ետք իր ուխտը, բարձրացաւ Բ. Գողգոթայի հայապաշտական վերնաշրջի մատուռը, ուր նախագահեց երեկոյեան ժամերգութեան ու մղկազարդէր հանդիսաւոր նախատօնին ու պաշտօնական թափօրով վերադարձաւ Մայրավանք:

● Կիր. 29 Մարտ. — Մաղկազարդ: Առաւօտուեան ժամը 6ին, Գեր. Տ. Սուրեն Սրբազանի նախագահութեամբ, վարդապետ հայրեր մուտք գործեցին Ս. Յարութեան Տաճար, Գողգոթայի ուխտէն ետք, մեր վերնամատարն մէջ պաշտուեցաւ առաւօտեան ժամերգութիւնն ու կարճ զարգէր մը ետք մատուցուեցաւ Ս. Պատարազը: Ժամաւարն էր Լոգ. Տ. Կիւրեղ Արղ. Գարիկեան: Ապա Գեր. Տեղապահ Սրբազան Հայրը ամպօհովանիի տակ նախադասեց օրուան մեծահանդէս թափօրին (որուն ընթացքին կատարուեցաւ նաև Անդառառն) Գրիտոսի Բ. Գերեզմանին և Պատանտեղոսի շուրջ: Թափօրականք ի ձեռին սենեկի ձիթենեակ և արմաւենեակց օտար: Մեր թափօրին կը նետէին Ղաթիք և Ասորիք: Կատարելէ ետք Ս. Գերեզմանի դրան կարգը, թափօրը աւարտեցաւ Բ. Գողգոթայի մատարն մէջ: Ժամը 12.30ին Միաբանութիւնը, ձիթենեակց ու արմաւենեակց օտար ի ձեռին շքերթով վերադարձաւ Մայրավանք ու շարականի երգեցողութեամբ բարձրացաւ Պատրիարքարան, ուր Գեր. Տեղապահ Սրբազանը շնորհակալելով օրենց և արձակուրդաւարտեցաւ և ուխտաւորժողովուրդը:

— Կէսօրէ վերջ ևս, Ս. Գալգոթայի Մայր Տաճարին մէջ կատարուեցաւ մեծահանդէս Անդառառն, նախադասութեամբ Գեր. Տ. Սուրեն

Ս. Եպս. Քէմհանեանի, որուն յաշորդեցին երեկոյեան հանդիսաւոր ժամերգութիւնն ու Շնորհ բացէք ինչ տպաւորիչ ու խորհրդաւոր արարողութիւնը, հանդիսատեսութեամբ Տեղապահ Սրբազանին, որուն ընթացքին, Լոգ. Տ. Յակոբ Վրդ. Վարդանեան Աւագ Խորանի բեմէն կարդաց Վարդայրներու բացման մասնակցող բարեկեօն ուխտաւորաց ցանկը ու քարոզով մը շնչեց Ազունիի թափառութեամբանին կատարած փրկարար գերը մեր իրականութեան մէջ, իբրեւ անդուգական բուստարանը Միջին Արեւելի, ու քաշալերեց բարեգործական զգացումները: Սըր. Սաղաքաւ էր պահը երբ յետ երկարատև ու հոգեզմայլ շարժականներու, Տաճարին վաղադրները կը բացուէին, ի յայտ բերելով Աւագ Թարգման իր ամենաշքեղ զարդարանքներով կրկնապէս զեղեցիկացած, մինչ Տաճարը լեցնող ծավալման թաղմութեան մէջ օտուտը մասը սիրով ու հայտն վայել զգացումներով կը ձգէր իր այրիի լուսաները: Տաճարի երկու դռներու մուտքին դրուած պնակներուն մէջ, յատկացուելու համար Ազունիի Հայ Բուստարան:

● Գշ. 31 Մարտ. — Աւագ Եղեցաբքի (Յիսուայ օտուկ կուտանաց): Ս. Պատարազը մատուցուեցաւ Ս. Յարութեան Տաճարի դռնով Ս. Յովհաննէս Աւետարանչի մատարն մէջ, ժամաւարն էր Լոգ. Տ. Պարգէ Վրդ. Վրթանէսեան: Յաւառան Ս. Պատարազի, Տնօրինական Սրբավայրերու մէջ, յատկապէս ուխտաւոր հաւատացեալներու համար կատարուեցաւ հանդիսաւոր թափօր: Թափօրապետն էր Լոգ. Տ. Միւռնի Վրդ. Կրիկեան, որ Սրբավայրերուն մէջ տուաւ բացատրական քարոզներ:

● Եշ. 2 Ապրիլ. — Աւագ Զինգաբքի (Յիսուայ Ընթերց Տեառն): Առաւօտուեան, Ս. Յակոբեանց Մայր Տաճարին մէջ, Գեր. Տ. Սուրեն Եպս. Նախագահեց Ազգայնաբողաց Դուրգին: Մէջ ժամ տեւող զարդակ մը ետք կատարուեցաւ միջօրէի ժամերգութիւն, որուն յաշորդեց օրուան հանդիսաւոր Ս. Պատարազը որ տեւեց մինչև կէսօր: Ժամաւարն էր Գեր. Տ. Սուրեն Ս. Եպս. Քէմհանեան: Բաղմաթիւ հաւատացեալներ և բարեկրն ուխտաւորներ, ինչպէս նաև ժառ. Վարժարանի բովանդակ աշակերտութիւնը ընդունեցին Ս. Հաղորդութիւն:

— Կ. վ. ժամը 2.30ին, Ս. Յակոբեանց Մայր Տաճարին մէջ, Գեր. Տեղապահ Ս. Հոր նախագահութեամբ կատարուեցաւ Ուխտաւորայրի տպաւորիչ կարգը, ի ներկայութեան ժողովուրդի նոյն բաղմաթիւն ինչպէս նաև օտար բարձրաստիճանն ձեռնաւորութիւններուն: Լուսացումի արարողութիւնէն ետք, ըստ օրօրութեան, Անկիլեքան Եպս. ևս կարդաց Անգլիկեան լեզուով Ս. Աւետարան:

— Իրիկեան ժամը 5ին, փոքր թափօր մը, զիմարտութեամբ Լոգ. Տ. Միւռնի Վրդ. Կրիկեանի, այցելեց Գրիտոսի Ա. Բանարը (Ս. Հրչիսաղիւր կատարուած Աւետարանի ընթերցումէն ետք, թափօրը յաւաքացաւ դէպի Ս. Մառ, ուր ձաղկուեցաւ մեր Տէրը: Հոն ևս Ս. Աւետարանի

Սրբազանի Ս. Աւետարանի ընթերցումը փակեց այն փառաշուք հանդէսը:

— Կէս ժամ ետք, Ս. Յակոբայ մեծ զանգը զարնեալ նկղեցի կը հրաւիրէ հաւատացեալ ժողովուրդը: Կը սկսի ձրազարդացի արարողութիւնը ու կը մատուցուի իրիկնայէմի խորհրդաւոր Ս. Պատարագը: Ժամարան էր Նոյ. Տ. Միւռնե Վրդ. Կրիկիկեան: Յարութեան աւետարանն հետ կը բացուի Աւագ Խորանի գունազեղ վարագոյրը ու ի յայտ կուգայ խորանը իր ամենաշքեղ փառքին մէջ: Բազմաթիւ հաւատացեալներ չափորդուեցան: Յաւարտ Ս. Պատարագի, Գեր. Տ. Նորայր եպօ. Փողարեանի նախազանգեամբ, կատարուեցաւ Ս. Զատիկի Նախատունը, յորմենտէ Պատարագի չափն ու զգիրները զգեստաւորեալ և Այսրք Յարեաւ շարականի երգեցողութեամբ բարձրացան սեղանատուն, ուր յետ Աւետարանի ընթերցման կատարուեցաւ Ս. Զատիկի աւանդական ճաշը:

● Կիր. 5 Ապրիլ. — Զատիկ Յարութեան Տնուն Մեծոյ: Գիրքային ժամը 2ին, Գեր. Տ. Սուրեն եպօ. Քէմանճեանի զխաւարութեամբ, Միարանութիւնը մեկնեցաւ Ս. Յարութեան Տնաւոր: Ս. Փողարեանի ու խաւարէն ետք, մեր վերջամատարն մէջ պաշտուեցաւ առաւօտեան ժամերգութիւնը միջև շարք, երբ Միարանութիւնը զգեստաւորեալ իշաւ Ս. Գերեզմանի ատենը ու հետ արարողութիւնները ամբողջացնելէ ետք սկսեալ օրուան մեծամեղեկ երրադարձ թափօրը Ս. Գերեզմանին ու Պատանաւորուոյն չուր, զխաւարութեամբ հանդիսապետ Ս. Զոր. Մեր Թափօրին կը հետեւէին Ղպտոց և Առաւել թափօրները: Ս. Գերեզմանի զրան կարգէն ետք կատարուեցաւ Անդառառան ու կարճ զազարէ մը ետք, Երիտասարդ Ս. Գերեզմանին վրայ մատուցուեցաւ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ, ի ներխառնութեան ուխտաւորներու և հաւատացեալներու հոծ բազմութեան ժամարարն էր Գեր. Տ. Նորայր եպօ. Փողարեան: Գերաշնորհ Սրբազանը Հայր Մերուն առաջ ժողովուրդի հոծ բազմութեան խօսեցաւ քաղց մը, և Ս. Յարութեան հրաշափառ տունին առիթով, ներկայ բազմաթիւ ուխտաւոր ժողովուրդին պէտքն անց բանիւս միջոցաւ, բնաբան ունենալով Ահաւազիկ տեղին՝ ուր երկն զնա՝ (Մարկ. ԺԶ. 6), և ի միջի այլոց բռաւ. — Երիտասարդ Գերեզմանին յաւելումով և երկինքով մտադրել կրնաւ իսկայայտեալ հ'ըտեր հրեշտակը: Բայց կրնաւ իրենց յաւելումին և երկինքին մէջ չհասկանալայ խօսքին իմաստը: Անոնք զիտէին թէ Յիսուսը, հաս՝ այս Գերեզմանին մէջ զրած էին, բայց իրենց փնտառած հոն չէր, ու իր տեղը կը քնար պարագայ իւղարբեր կանայք լսած էին ու զիտէին թէ Ան երեք օրեր ետք Յարութիւն պիտի առնէր: Բայց որքան ալ զիտեցած ըլլային, Կրօնեթ թէ Զոյցը պիտի առնէնային աչիք ալ վկայուեցաւ իրենց տարակոյսը աւելցաւ և յաւելում աստակացաւ մինչև որ Երիտասարդ երեցաւ իրենց և ըսաւ թէ ըստ իր իմաստան Յարութիւն առած է: Այն տանի իրենց տարակոյսը զարմանաւ նախաբանելի հաւատք: Այն օրէն սաղին, բոլոր անոնք

որոնք Երիտասարդ հրաշալի Յարութեան ահաւատեալ վկաները եղած էին, այս պարագայ Գերեզմանը այնպիսի հաւատքով մը լեցեացին, որ ոչ հոս ու ոչ սուր և ոչ ալ անցեալ զարբեր չընդունէր զայն խախտել:

Երիտասարդ հաւատքը յաղթանակեց և տիրեց մահուան վրայ: Անիկա եկած էր տիրելու հոգիներուն: Գրիտասարդ Յարութեան նշմարութիւնը այնքան զօրաւոր և եական էր հաւատքին համար որ Պողոս առաքեալ կ'ըսէր թէ, Վնթէ Գրիտասարդ չիցէ յարեցեալ, ընդունայն է քարոզութիւնը մեր, ընդունայն են և հաւատքն մեր: Այս թափօր Գերեզմանին էր իսկական ներշնչութեան օրինակ և վստահութեամբ յանձն կ'առնէին նահատակուիլ:

Դուռը, օրերէ ի բարեպաշտ ուխտաւորներ, որ եկած էք հեռուներէն և մօտէն, այս քիչ մը նստեմ այլ խորհրդաւոր վայրերուն մէջ պիտի տեսնէք քարերու պաղուծեան մէջէն, հոգիին շնորհութիւնը: Նոր Յայ և Նոր Շաւաթ մեր փրկութեան համար, Դուռը որ մտած և պիտի մտնէ այս Սուրբ Գերեզմանէն ներս, հոն պիտի գտնէք մեր ուխտերուն լրտեսն ու մեր հաւատքին պատկուծը: Այս Գերեզմանը խորհրդանշան է անմահութեան և յաւիտենական կեանքին: Մարդիկ աստեանական կեանքէն վերջ կը տեսնան օրերի կեանքի մ'ալ: Զոգեկան այդ փափաքին զոհացում տուող վայրն է հոս: Երիտասարդ հոգեւոր օրինակ և տիպար, իբրեւ հաւատարմութիւն, մեզ թէ, մեզ և մեր մահէն ետք պիտի միանանք իրեն:

Յաւիտենական կեանքի հին և ընդհանուր հաւատքը մեզ բոլոր հաւաքած է այս Գերեզմանին շուրջ որ քրիստոնէական է և առհաւատաւոր յաւիտենական կեանքի:

Հաւատաւանեալ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցին, բարեպաշտ ժողովուրդ, այն խաղաղ տունն է որուն մէջ բնակելով է որ պիտի կարենանք հասնիլ յաւիտենական կեանքին:

Թող Առաքուած ընդունի մեր բոլորին ուխտերը, կատարէ մեր բոլոր խնդրանքները ու արժանի ընէ մեզ յարութեան, օրպէսզի հոն ևս կարենաք փառաւորներ զանաւն Ամենասուրբ Նորեղութեան օրէն օրհնեալ յաւիտենա յաւիտենից: Ամեն:

— Նիւ Երեքի Առաջնաբարձարն միջոցաւ, Ամերիկաբնակ Ազն. Տիկին Եւթէ Ձիվիտեան Ս. Յարութեան տունին առթիւ խնդրած է օրհոգեհանն զընտանի պաշտօն մատուցուի հանգստեցեալ կեանքացի Գրիտար Ձիվիտեանի հոգեւոր ի հանդիսու:

Ս. Պատարագի ընթացքին բազմաթիւ հաւատացեալներ ընդունեցին Ս. շաղարդութիւն: Ցաւարտ Ս. Պատարագի, Երիտասարդ Յարեաւ շարականի երգեցողութեամբ ու Ս. Գերեզմանին շուրջանակի թափօրով, մեր Տնայարանին մէջ փախուեցաւ 6 տակ տեղը Զատիկեան այս փառաշուք հանգիստութիւնը: Ժամը 8:30ին Միարանութիւն

ու ներկաներու հած բազմութիւնը վերադարձան Մայրավանքի:

— Կ. Վ. Զատիկական մեծ Ամեղատոտանը կատարուեցաւ Մայրավանքի մեծ բակին մէջ, նախագահութեամբ Գեր. Տեղապահ Ս. Զոր. Ապա, կատարելէ ետքը շրջան մեծ բակին, Թափօրը յառաջացաւ վանքի կամարաքիւղ բաւելունէն դէպի Տաճարին արտաքին գաւիթը, ուր կատարուեցաւ հոգեհանգիստ Հայ ազգի հին թէ նոր բոլոր նշնընջեցող հոգեւոյն ի հանգիստ, յարմենեոէ Թափօրը մուտք գործեց Մայր Տաճարը, ուր կատարուեցան երեկոյան ժամերգութիւնն ու խախտուելը:

● Բշ. 6 Ապրիլ. — Յիսուայի մեղեցոյ: Հանդիսաւոր Ս. Գառարազը, Ս. Եղիշեանի Մայր Տաճարի Աւագ Խորանին վրայ մատուցեալ քարոզեց Գեր. Տեղապահ Ս. Լայրը: Իրեն կը պատարակէին լոգ. Տ. Տ. Եղիշեանը, ի վարտանք, Կիրեղ և Օշական Արեղաններ: Բազմաթիւ հաւատացեալներ Հաղորդուեցան: Այսօր էս, ինչպէս Զատիկական այս հանդիսութեանց միւս բոլոր օրերուն քիչեղեցին կը յորդէր հած բազմութեամբ, իսկ Մայր Տաճարին դռնապանը կանթեղներն ու վառուած ջահերը կ'աւելցնէին տօներուն վեմութիւնը: Յաւարտ Ս. Գառարազի կատարուեցաւ երբապար ժեմահանդէս Թափօր, զիստաբութեամբ Տեղապահ Ս. Զոր, որ զգեստաւորուած էր գանձատան ամենաշքեղ հանդերձեմով, և ի ձեռին ունէր Ս. Խաչափայտի մատուցը, և մասնակցութեամբ բովանդակ Միաբանութեան, որոնցմէ Գեր. Եղիշեանները ի ձեռին ունէին գաւազան, իսկ լոգ. Վարդապետները օրոց մասունքները: Ապա Թափօրը կանգ առաւ մեծ տառնակին մէջ, ուր երգուեցաւ «Ճանապարհը յառաջապէս աւխտաւորաց համար ս. Բազմեղորմեան»: Արարողութեանց աւարտին, Միաբանութիւնն ու ժողովուրդը երգեցողութեամբ բարձրացան Պատրիարքարանի մեծ դահլիճը, ուր Գեր. Տեղապահ Սրբազանը փակեց տառը օրեր տեւող այս փառաշուք հանդիսութեանց շարքը: Աւ բաժնեց ներկաներուն օրհնուած նշխարներ:

● Եր. 11 Ապրիլ. — Գլխամեմ Ս. Յովնանեոս Կառապետին: Ս. Գառարազը մատուցուեցաւ ի Ս. Գլխապետի Պատարագեց լոգ. Տ. Զաւեն Արեղայ Զինչիւնեան:

● Կեր. 12 Ապրիլ. — Նոր Կիրակի. (Յիսուայի նահապետի): Հանդիսաւոր Ս. Գառարազը մատուցուեցաւ Ա. Եղիշեանի Մայր Տաճարին մէջ: Ժամարարն էր լոգ. Տ. Լայկազունը վրդ. Արար. համեստ: Լոգ. Հայրը շէյրը մեղեցիկ խոսեցաւ քարոզ մը, ընտան օւնենալով Յայտնութեան Գրքէն «Երանի մեղեցող օրք ի Տէր նշնըցին», անդադառնալով մէկ միջոցն հայ նահատակներուն ողբերգական վախճանին, տալով նաեւ իր պատգամը նոր սերունդին: Յետ Ս. Պատարագի կատարուեցաւ օրուան յատուիկ հոգեհանգիստեան կարգը, նախագահութեամբ Գեր. Տ. Սուրեն Եպ. Քէմահանեանի. յոյնը կրկնուեցաւ Յրանաշնորհ Տ. Կիրեղ Ս. Պատրիարքի շիրմին, ինչպէս նաեւ Հին Կրտսեան ու Զամ-Թաղի հոգաւարաններուն վրայ:

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆՔ

● Եշ. 5 Մարտ. — Կ. ա. ժամը 11ին, Գեր. Տեղապահ Ս. Լայրը, ընկերակցութեամբ լոգ. Տ. Լայրիկ Վրդ. Առլանեանի և Տիար Կարպիս Լինդընեանի, այցելեց Քաղաքիս աստիկանապետին:

— Կ. Վ. ժամը 3ին, Գեր. Տեղապահ Սրբազանը, ընկերակցութեամբ Գեր. Տ. Սերովբէ Վրդ. Մանուկեանի, անցաւ Նոր Երուսաղէմ և վերադարձաւ Կիր. 8 Մարտի առաւօտեան ժամը 9ին:

● Կիր. 8 Մարտ. — Կ. Վ. ժամը 3ին, Յոգպէի Տեսուչ լոգ. Տ. Բարդէն Վրդ. Ապառեան ժամանեց Ս. Աթոռ և վերադարձաւ Եշ. 12 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

● Կիր. 15 Մարտ. — Կ. Վ. ժամը 3:30ին, ի դիմաց Տեղապահ Սրբազան լոգ. Գեր. Տ. Սուրեն Եպ. Քէմահանեան, ընկերակցութեամբ լոգ. Տ. Անուշաւան Արդ. Չըլանեանի և Տիար Կարպիս Լինդընեանի, ներկայ գտնուեցաւ Լատինաց Պատրիարքարանը գահաբանական մաղթանքին և ընդունելութեան, Գրիս Ժ. Պապի գահակալութեան 14րդ տարեդարձին առթիւ:

● Բշ. 16 Մարտ. — Կ. Վ. ժամը 4ին, Գեր. Տեղապահ Սրբազանը, ընկերակցութեամբ լոգ. Տ. Լայրիկ Վրդ. Առլանեանի, այցելեց Ամմանի քաղաքապետ Վեմ. Սեղոյի փաշային, քաղաքիս Augusta Victoria հիւանդանոցին մէջ, իր հիւանդութեան առթիւ:

● Գշ. 24 Մարտ. — Առաւօտեան ժամը 10ին, Գեր. Տեղապահ Ս. Լայրը, վանական գործերով անցաւ Նոր Երուսաղէմ և վերադարձաւ յոյն օրը կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

— Կ. Վ. ժամը 3ին, Գեր. Տ. Սերովբէ Ս. Վրդ. Մանուկեան, Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի, Գլխաւորապի օգնականէն մեկնեցաւ Պէրլուի, անկէ անցնելու համար Փարիզ՝ իր նոր պաշտօնատեղին: Ողջերթի համար օդակայանը դադած էին լոգ. Տ. Տ. Լայկազուն և Հայրիկ Վարդապետներ և այլ հոգ. հայրեր:

— Կ. Վ. ժամը 4ին, ի դիմաց Տեղապահ Ս. Զոր, Գեր. Տ. Սուրեն Ս. Եպ. Քէմահանեան, ընկերակցութեամբ լոգ. Տ. Զաւեն Արդ. Զինչիւնեանի և Տիար Կարպիս Լինդընեանի, ներկայ գտնուեցաւ ընդունելութեան մը American Colonyի մէջ, որպէսզ անդաւայն անօրինակ՝ Mrs. Vassierի ծննդեան 75ամեակին առթիւ:

● Գշ. 25 Մարտ. — Կ. Վ. ժամը 3ին, Գեր. Տ. Ռուբէն Ս. Արքեպ. Մանսեան Գլխաւորապի օգնականէն Պաղատա մեկնեցաւ, Ս. Զատիկայ առթիւ արարողութեանց նախագահելու համար: ● Եշ. 26 Մարտ. — Կ. ա. ժամը 9:30ին, ի դիմաց Գեր. Տեղապահ Ս. Զոր, լոգ. Տ. Անուշաւան Արդ. Չըլանեան ներկայ գտնուեցաւ ձերմակ Հայրերու Saint Etienne եկեղեցւոյն մէջ, Pdre Félix-Marie Abbelի յուշարկաւորութեան:

● Եր. 28 Մարտ. — Կ. ա. ժամը 10ին, Տեղապահ Ս. Լայրը, ընկերակցութեամբ լոգ. Տ. Լայրիկ Վրդ. Առլանեանի, ներկայ գտնուեցաւ Անկիլքաններու St. George եկեղեցւոյն մէջ, հո-

գեհանգիստեան մասնաւոր պաշտաման, Անգլիոյ Ն. Վ. Queen Maryի հոգեոյն ի հանգիստ:

● Դշ. 1 Ապրիլ. — Կ. վ. ժամը 3ին, Հոգ. Տ. Օշական Արք. Մինասեան Նոր Երուսաղէմ եւ Յոպպէ մեկնեցաւ, Զատիկուայ առթիւ անդ պատարագելու եւ հոգեւորապէս մխիթարելու տեղւոյն հայ դպրութիւն եւ վերադարձաւ Կիր. 5 Ապրիլ 1953, Կ. վ. ժամը 3ին:

● Բշ. 6 Ապրիլ. — Աւատեան ժամը 10ին սկսեալ, Զատիկուայ առթիւ Պատրիարքարան այցելութեան եկան՝ Լատինաց Ս. Պատրիարքը իր հետեւորդներով, Ֆրանչիսկանց Կիւթթու հանգերէ միաբանութեամբ. Յունաց Տեղապահը իր հետեւորդներով, Ղպտոց Նպօւր, Ասորաց մեծաւորը, Հապպէ Նպօւր, Անկիլեան Նպօւր, Յոյն եւ Հայ Կաթողիկոսներու եւ Մարոնիթներու փոխանորդները, Լուտերականներու մեծաւորը, քաղաքիս Վսեմ. Մուլթաարիֆը, Ռոսիականապետը սպայակոչուով, Քաղաքապետը փոխանորդով, Անգլիական եւ Ամերիկեան Հիւպատոսները եւ այլ ականաւոր անձինք:

Իսկ մեր կողմէ փոխադարձ այցելութեան գացին՝ Լատինաց Պատրիարքին, Ֆրանչիսկանց Կիւթթոսին Յունաց Տեղապահին, Ղպտոց Նպօւր, Կոպոսին, Ասորաց փոխանորդին, Հապպէաց եւ Անգլիացաց Նպիսկոպոսներուն, Յոյն եւ Հայ Կաթողիկոսներու եւ Մարոնիթներու փոխանորդներուն, Լուտերականաց եւ Անգլիական ու Ամերիկեան Հիւպատոսներուն:

● Գշ. 7 Ապրիլ. — Կ. ա. ժամը 9ին, Յոպպէի Տեսուչ Հոգ. Տ. Բարդէի Վրդ. Ապատեան վանական գործերով ժամանեց Ս. Աթոռ եւ վերադարձաւ Եր. 11 Ապրիլ 1953, աւատեան ժամը 9ին:

● Բշ. 13 Ապրիլ. — Կ. ա. ժամը 11ին, Ֆուտոն Պէշ Սուլթան, քաղաքի Նորդիփոր Լիբանանեան Հիւպատոսը, իր առաջին այցելութիւնը տուաւ Տեղապահ Ս. Հօր:

Թէ՛ բնակութեան եւ թէ՛ այլեւայլ Սրբալայրեր այցելելու դիրութիւնները տրուեցան իրենց լիովին, Շուրջ երկու շաբաթուայ ընթացքին, առնալ ո՛չ միայն ներկայ գտնուեցան մեր ամբողջ Զատիկեան արարողութեանց, ու այցելեցին Երուսաղէմի Տնօրինական Սրբալայրերը, այլեւ առիթը ունեցան այցելելու Բեթլեհէմ, Երէզով եւ Յօրդանեան Գետ, որպէսզ քաղաքացիութիւնները տրուեցան իրենց:

Տօներէն ետք, անոնք որտէ՛ր խոր դուռնաւորութեան արարածան իրենց տեղերը, Ս. Գաղաքէն անշնչելի տպագորութիւններ տանելով իրենց հետ:

Ս. ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՏ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՍԿԱՌԻՏԵՐՈՒ ԵՒ ԱՐԾՈՒԻԿԵՐՈՒ
ԵՐԿՄԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Կիր. 8 Մարտ 1953, իրիկուս ժամը 6.30ին, Ս. Թ. Վարժարանի օրանին մէջ, ի ներկայութեան Յնդներու եւ հրաւիրեալներու հոծ բաղմութեան, տեղի ունեցաւ Վարժարանի Սկսուտական եւ Արժեւիկային խումբերու երգման հանդիսաւոր արարողութիւնը, նախագահութեամբ Գեր. Տեղապահ Ս. Հօր:

Հանդէսը բացաւ վարժարանի բարեկէն Տեսուչը՝ Հոգ. Տ. Կիրիկ Արք. Գարիկեան, իսկ արարողութեան աւարտին, Տեղապահ Սրբապետ տուաւ իր պատգամը երգունալներուն ու «Գահպանիչ» օրհնեց զանոնք ու փակեց հանդէսը: Գոյացաւ խանդավառութեան մէջ, փոքրիկ գումար մը հանգանակուեցաւ, ի նպատակ Ս. Թ. Վարժարանի Սկսուտական եւ Արեւնուային խումբերուն:

ԵՆՈՐՀԱՍԱԼԻԲ

Ս. ԶԱՏԱԿԻ ՈՒՆՏԱԿԱՆ ՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հակառակ շարունակուող քաղաքական անուշ կացութեան, այս տարի եւ Երուսաղէմ ունեցաւ իր ուխտաւորութիւնը, շուրջ 250 հոգի, մեծ մասամբ Սիրիայէն, Լիբանանէն, Երզնէն, Կ. Պոլսէն, ու մերձակայ երկիրներէն:

Շնորհակալութեամբ ստացմով, մեր Ձեռագրաց Ցուցակի սպագրութեամբ ծախուց հաւույն, արւոյս բարեպաշտ ուխտաւորներէն,

Յար. Լ. Ս. Ովանեմէն Տ. Տ. 5
Օր. Ս. Ասեմանէն - Սր. 2

Տեսուչ Ձեռագրաց Ս. Գուրգիսեց
ՆՈՐԱՅՐ ԵՄՍ.

تصديرها - بطريكة الارمن الارثوذكس - مدير المطبعة - الآب زاون شنتيان - طبع في مطبعة دير الارمن - القدس

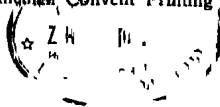
العدد ٤ - ٣

مارس - أبريل ١٩٥٣

Proprietor - His Beatitude the Armenian Patriarch of Jerusalem. Armenian Patriarchate, Jerusalem.

Editor - Father Zaven Chinchhtifian, Armenian Convent, Jerusalem.

Printed by the Armenian Convent Printing Press, Jerusalem.

ՄԲՐՈՑ ԶԱԿՈՒԵԱՆՑ ՏՊԱՐԱՆԻՆ

Յորդանանեան Քիլա

(Ծարուհապելի՝ 2)

Ա. ԱԼՊՈՅԱԶԵԱՆԻ
ԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՌԻԹԵԱՆ
ՅԵՄԱՆԱՄԵԱՅ ՅՈՐԺԵԼԵԱՆԻ
ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՄԱՐՄԻՆ

Փոստայի 327
ԳԱԶԻԷ - ԵԳԻՊՏՈՍ

COMITÉ DU JUBILÉ
RCHAG ALBOYADJIAN

Boite Postale 327
LE CAIRE — EGYPTÉ

402

Յարգյ հայ հասարակութեան շաւ ծանօթ է բազմախաւսակ եւ բազմահմուտ բանասեր եւ պատմագիտ ԱՐՇԱԿ ԱԼՊՈՅԱԶԵԱՆԻ ծառայութիւնը Հայ Դիորին ու Դրականութեան: Այս ծառայութեան յետունընկալմեակը շրացաւ այս տարի:

Ա. Արջոյանեանի բարեկամներուն եւ աշակերտներուն նախաձեռնութեանը ընտրուեցաւ Գործադիր Մարմինս, որուն պաշտօն տրուեցաւ, մասնակցութեանը Հայ Դիորի եւ Դրականութեան պաշտպան բոլոր կազմակերպութիւններուն, պատրաստել անխոնջ բանասերին եւ եզակի պարտադիր Յորեղեանը ու տեղի զայն հրապարակային հանդիպում մը, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Մարտ 22-ին, Տրանսական Լիսիի տրանսիս մէջ, հովանաւորութեանը Հայ երեւ Յաւանութեանը հոգեւոր Պետեան:

Ա. Արջոյանեան, անկնուն բանասեր-պատմագիտ մը ըլլալի զատ, եղած է նաեւ ազգային գործիչ եւ ուսուցիչ, Պոլիս եւ Դանիք, եւ հասցուցած է հարիւրաւոր աշակերտներ՝ անոնց ներշնչելով Հայ Դիորին ու Դրականութեան, մասնաւորապէս Բանասիրութեան ու Պատմագիտութեան սերունդ: Եւս է թիւը իր այն աշակերտներուն, որոնք եթէ ոչ նոյն բախով ու կարողութեանը, բայց նոյն շախիւղով կը գործեն հայութեան մէջ իրեն ուսուցիչ, գրագիտ եւ հրապարակագիր:

Ա. Արջոյանեանի բանասիրական եւ պատմագիտական վաստակը պատկառելի է: Արդեւ հրատարակուած ունի խաւ հաստներ, որոնցմէ ունակ հազարաւոր էջերով եւ ծանր աշխատանքի արդիւնք են: Իրեն հրատարակելի կան բազում այլ երկեր: Անոնցմէ մեկը, Եւրոպիոյ Պատմութիւնը, հրապարակ կը դրոյի Յորեղեանական այս տրեւուն: Այս ստուարագեղ հաստիւն ի յոյս ընծայուելու պիտի աւելցնէ փայլը Յորեղեանական հանդիպելու եւ առիթ պիտի տեսնուի որ անգամ մը եւս մեր գաղութին մէջ պանծացուի Հայ Դիորին ու Դրականութիւնը:

Արդ, ներկայիս Գործադիր Մարմինս կողմէն Հայ Դիորի եւ Դրականութեան բարեկամ բոլոր կազմակերպութիւններուն եւ ազգայիններուն, որ խանդավառութեանը մասնակցին Հայ Մշակոյթի պանծացման այս հանդիպում, միեւնոյն տեսնել ի կենդանութեան յարգելու եւ պատուելու համար անձնուր մատուցուած մը, որ կը շարունակի տակալին, բազում զրկանքներ կանաւորապէս յանձն առնելով, ծառայել մեր մշակոյթին, անգամ մը՝ երիտասարդ տարիքին՝ զինուորացուած ըլլալով անոր:

Կը յուսանք որ մեր այս կողմ շնորհ կ'ըլլայ Հայ Մշակոյթի բոլոր բարեկամներէն, եւ հայ գաղափարի շաւագոյն բանասեր-պատմագիտներէն Արշակ Արջոյանեանի Յորեղեանը կը տեսնուի մեր ազգին եւ մեր գաղութի վարկին արժանաւայել շուրջով:

Ի դիմաց Ա. ԱԼՊՈՅԱԶԵԱՆԻ ՅԵՄԱՆԱՄԵԱՅ ՅՈՐԺԵԼԵԱՆԻ
ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՄԱՐՄԻՆԻ

Դանիք, 25 Փետրուար 1953

Ասեմագիր Ասեմագիտ
ԱՐՏԱՇԵՍ ԳՐԱՐԱՇԵԱՆ ԹՈՐԴՈՍ ԿԱՐԻՊԵԱՆ

ՊՈՒՅՈՂ ԵՌՅՍ ԿԸ ՏԵՄԵՆԵ

ԵՆԵԿ ԱԽԳ ՔԱԶԱՆԱՅ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ
ՍՈՒՐԲ ՍԱՆԴՈՒԻՏ ԿՈՅՍԻՆ ԹՈՂԵԿԵՆԵՐԸ
Ա. Ի. Ա. Ն. Դ. Ս. Ա. Է. Պ.